

1984
SPALIS — OCTOBER
Nr. 8

KARYS

KARYS

1984
Nr. 8 (1605)

Redaktorius — ZIGMAS RAULINAITIS; SKYRIAI: Karinės Žinios, Mokslas ir Technika,
Spaudoje Pasižvalgius, Kronika. Administratorius — ALFONSAS SAMUŠIS.

Tremties Trimitas: Redaguoja — STEFA KAUNELIENĖ
Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖS NEW YORKO SKYRIUS

TURINYS

P. Malėtos nuotr. — Ramovėnai A. Repšys ir S. Rudokas kelia Lietuvos viliavą š. m. VII.29 d. International Friendship Gardens, Ind. Priekyje LŠST Jūrų šaulių vadovas, ramovėnas E. Vengianskas	<i>viršelis</i>
L. Kerulis — Pokario Lietuvos partizanų judėjimas	337
A. Budreckis — Lietuvos kavalerija 1791 - 1794 m.	341
R. Vilkas — Lietuvos laivynas ir jo likimas	344
S. Griežė — 3-čias Dragūnų "Geležinio Vilko" pulkas	347
B. Krištopaitis — Kryžiuočių ainiai grįžta Klaipėdon	351
M. Tytuvenis — Lietuvos karininko keliai. Pabaiga	354
P. Lelis — Okupantams keičiantis	358
B. B. — Spraga prieštankinėje gynyboje	359
TREMTIES TRIMITAS	
S. Santvaras — Juozas Tumas-Vaižgantas (1869 - 1933)	361
Šaulių kronika	366
S. Jakubickas — Lenkų klastos	372
KARINĖS ŽINIOS	
Mokslas ir Technika	377
Mūsų spaudoje pasižvalgius	379
Kronika	380

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Sv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE
TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas,
St. Prakapas.

SPAUSDINA
Franciscan Press,
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

V. VOKIETIJOJE
Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE
Albertas Zvirblis, 65 Walscott St., North
Geelong, Vic. 3215
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. 9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid
at Brooklyn, N.Y. POSTMASTER: Send Address changes to KARYS, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARIYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 8 (1605)

SPALIS — OCTOBER

1984

POKARIO LIETUVOS PARTIZANINIŲ JUDĖJIMĄ PRISIMENANT

L. KERULIS

Kai 1944 m. liepos mėn. Sov. Rusijos kariuomenė pakartotinai brovėsi į Lietuvą nešdama kruviną terorą, priespaudą ir bolševikinį jungą, prasidėjo lietuvių tautos ginkluotas pasipriešinimas ginant tautos laisvę. Lietuvių laisvės kova apėmė visą kraštą. Lietuvos laisvės kovotojų tikslas buvo kovoti su okupacine komunistine-bolševikine ir kitokia žalinga lietuvių tautai dvasia ir veikla ir atkovoti pilną Lietuvos Nepriklausomybę, kuri buvo prarasta 1940 m. Sov. Rusijai ginkluotomis pajėgomis Lietuvą okupavus. Demaskavimui išdavikiškų darbų buvo dokumentaliai užfiksuojami rusų okupantų ir tautos išdavikų visi žalingi ir pražūtingi lietuvių tautai darbai ir veiksmai.

Tautos laisvės gynimui organizavosi atskiros laisvės kovotojų grupės ir su menkais ginklais būrėsi miškuose, rinkosi vadus, vėliau pradėjo kurti partizanų teritoriniai kariniai vienetai — apygardos, kurios skirstėsi dar į rinktines ir mažesnės apimties vienetus. Eidami pareigas, laisvės kovotojai vadinosi slapyvardžiais.

Prel. M. Krupavičius "Drauge" 1966.IX.8, Nr. 210, psl. 4, savo str. "Dokumentuokime lietuviškąją martirologiją" rašė, kad mūsų garsus partizanų vadus Lukša - Skrajūnas - Daumantas vykdamas į Vakarus (1947 m.) su savo kitais draugais partizanais nešė parašais ir antspaudais patvirtintus žuvusiųjų ir rusų išvežtųjų lietuvių sąrašus. Reikia pažymėti, kad tokie mūsų tautos kankinių sąrašai buvo sudaryti "Dainavos" ir "Tauro" apygardų partizanų vadovybės.

"Dainavos" part. apygarda susiorganizavo 1945 m. Jos veikimo plotas apėmė Alytaus, Trakų, Vilniaus, Lazdiję, Eišiškių ir dalį Prienų aps.

"Tauro" part. apygarda įsteigta 1945.VIII.25.

Jos veikimo plotas apėmė marijampolės, Sakių, Vilkaviškio ir Alytaus aps. iki Nemuno. Apygardai priklausiusi "Geležinio Vilko" rinktinė veikė Prienų, Šilavoto, Sasnavos, Iglirkėlių, Veiverių, Balbieriškio ir Garliavos vls. "Žalgirio" rinktinė apėmė Šakių, Gelgaudiškio, Jankų, Griškabūdžio, Lekėčių, Kidulių, Paežerėlių, Plokščių, Lukšių, Pilviškių, Barzdų ir Kazlų-Rūdos vls.

Šiame str. nesirengiama rašyti pokario partizaninio judėjimo istorijos, bet tik trumpai mesti žvilgsnį į "Dainavos" apyg. bei "Tauro" apyg. "Geležinio Vilko" ir "Žalgirio" rinktinių naudotų antspaudų pavyzdžius su kai kurių vadų slapyvardžiais pasirašytus sąrašus, juos identifikuoti ir trumpai apibūdinti.

Žemiau seka antspaudų pavyzdžiai, vadų parašai slapyvardžiais ir trumpos biografinės žinios.

I. Antspaudas: L.P. Dainavos Apygardos Vadas, viduryje Vytis. Parašas — Rimvydas. Tikroji pavardė ir vardas — KRIKŠČIŪNAS JURGIS, s. Antano, ats. j. ltn., 1940 m. baigęs Lietuvos karo m-los aspirantų laidą, g. 1919 (?) m. Pokario partizanų vadas. 1946 m. Dzūkijoje "Dzūkų" rinktinės "Vaidoto" grupės vadas, 1946 m. rudenį — "Margio" grupės, iš ten persikėlęs veikė "Tauro" apygardoje, 1947 m. pavasarį kartu su J. Lukša — "Daumantu" atliko pavestą žygį į Lenkiją. 1947.VII paskirtas "Dainavos" apyg. štabo viršininku, 1947.VII.11 kautynėse žuvus apygardos vadui kpt. D. Jėčiui — "Ažuoliui", vadovavo apygardai ir pasirašė apygardos ribose rusų bolš. nužudytųjų, ištremtųjų į Sibirą bei arštuotųjų lietuvių sąrašus, artimai bendradarbiavo su part. vadu A. Ramanausku — "Vanagu". Nuo 1947 m. vasaros iki 1948 m. rudens su "Vanagu" gyveno Merkinės vls. miškuose esančiose slėptuvėse. 1949 m. pabaigoje LLKS

*Rimvydas
Dainavos Apyg. Vadas*

1. Lietuvos Partizanų Dainavos Apygardos Vado Rimvydo antspaudas

(Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio) pavestas pasiekė Lenkiją, ten buvo suimtas ir žuvo 1950 (?) m.

2. Antspaudas L.P. Dainavos Apygardos Vadas. Parašas — A. Vanagas.

Tikroji pavardė ir vardas — RAMANAUSKAS ADOLFAS, g. 1918 m. JAV, ats. j. ltn., mkt., paskutinysis Lietuvos part. vadas. Su tėvais 3 m. amžiaus grįžo į Lietuvą, augo Vengrėnų k., Lazdijų vls., Seinų aps., 1939 m. baigęs Pedagoginį institutą. 1941 - 1945 m. Alytaus mok. sem. mokytojas Vokiečių okup. metu LLA (Lietuvos Laisvės Armijos) organizatorius Dzūkijoje. 1945.IV.25 prie Alytaus Einorių miške įsijungė į aktyvią partizaninę kovą tapdamas kuopos vadu. 1945 m. paskirtas Merkinės part. rinktinės vadu, tais pačiais metais vedė buv. Alytaus mok. sem. auklėtinę part. Birutę Artimai bendradarbiavo su part. vadais plk. J. Vitkumi — "Kazimieraičiu" ir kpt. D. Jėčiu—"Ažuoliu". Nuo 1948 m. rudens "Dainavos" apyg. vadas, nuo 1949.II centrinės vadovybės LLKS (Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio) tarybos prezidiumo pirm. pavad., 1951 - 1952 m. prezidiumo pirm. 1952 m. vasarą įsakęs sustabdyti ginkluotą pasipriešinimą ir patvarkė part. veiklą pagal naujas krašto sąlygas. Pasilikęs nelegalioje būklėje su žmona gyveno slėptuvėje Jiezno raj. Jų slėptuvėje ilgą laiką gyveno iš Vakarų 1950 m. grįžęs part. vadas J. Lukša. A. Ramanauskas 1956 m. rudenį Kaune su-

imtas, kalintas ir 1956 ar 1957 m. nužudytas. Buvo pasirašęs Merkinės vls. rusų išvežtųjų ir Daugų vls. suimtųjų lietuvių sąrašus patekusius į laisvuosius Vakarus.

3. Toks pats "Dainavos" apyg. antspaudas ir parašas — Litas, štabo v-kas.

Tikroji pavardė ir vardas — STANIŠKIS SERGĖJUS, ats. mjr., Klaipėdos atvadavimo dalyvis. Pokario vienas iš partizanų vadų. Nuo 1947 m. rudens "Dainavos" apyg. štabo virš., 1947.X.5 pasirašęs Alovės vls. rusų bolševikų ištremtųjų į Sibirą, nužudytųjų ir suimtųjų lietuvių sąrašus, kurie pasiekė laisvuosius Vakarus. 1949-1951 m. "Dzūkų" rinktinės vadas, 1952 m. "Nemuno" srities vadas. Enkavedistams infiltravus savo agentą į partizanus, areštavus jo ryšininę ir adjutantą, buvo išduota jo slėptuvė Punios ar Prienų šile. Keliomis mašinomis iš Alytaus atvykusių enkavedistų ir stribių slėptuvėje buvo apsuptas ir kautynių metu žuvo 1952 m. vasarą ar rudenį.

4. "Tauro" apyg. antspaudas: L.L.K. GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS VADAS. Viduryje Vytis. Parašai — Daumantas — Geležinio Vilko Rinktinės Vadas. Mažytis — Žvalgybos Skyriaus Viršininkas.

Rinktinės vadas Daumantas — tai LUKŠA JUOZAS, s. Simono, g. 1921 m. Juodbūdžio k., Šilavoto vls., Marijampolės aps., stud., 1940 m. baigęs

2. Lietuvos Partizanų Dainavos Apygardos Vado A. Vanago antspaudas

Vanagas

žvalgybos skyr. viršininkas ir kartu su J. Lukša—
“Daumantu” pralaužė pavojingą geležinę uždangą,
pasiekė Vakarus, 1949.V.I su J. Lukšos raportu
rezistencijos vadovybei grįžo į ok. Lietuvą. Enka-
vedistų apsuptas žuvo 1949.IX.23 “Dainavos” apyg.
štabo slėptuvėje, Kalesninkų miške, Alovės vls.,
Alytaus aps.

6. “Tauro” apygardai priklausančios Žalgirio
rinktinės antspaudas: L.L.K. ŽALGIRO RINKTI-

Šturmas
Rinktinės

Saidokas
Žvalgybos Skyriaus
Viršininkas.

5.-6.-7. L. P. Tauro apygardos L.L.K. Žalgirio Rinktinės Vado antspaudas.
Parašai: Šturmas — Rinktinės Vadas, Saidokas — Žvalgybos Skyriaus Viršininkas

NĖS VADAS. Viduryje Vytis, Parašai — Šturmas—
Rinktinės Vadas. Saidokas — Žvalgybos Skyriaus
Viršininkas.

“Šturmas” slap. iššifruoti nepavyko, nežinomas
ir jo likimas. Žinoma, kad jis, būdamas “Žalgi-
rio” rinktinės vadu, 1947.XI vadovavo apie 70
laisvės kovotojų daliniui apsupant ir sunaikinant
Vilkaviškio aps., Pilviškių vls., Antanavo spirito
vareklą. Taip pat vadovavo netoliese esančio Auš-
rutų kolchozo užpuolimui, kuriame buvo įsikūru-
sių apie 15 rusų šeimų atkeltų vietoje ištremtųjų ar
į kalėjimus išvežtųjų lietuvių. Kolchoze buvo apie
35 ginkluoti rusai ir turėjo du kulkosvaidžius.
Rusų pasipriešinimas buvo palaužtas ir jie sekančią
dieną kolchozą paliko. (Žiūr. J. Daumanto “Par-
tizanai” II d., 1962 m., psl. 374-378). Kaip rinkti-
nės vadas 1947 m. pasirašęs rinktinės ribose areš-
tuotųjų lietuvių sąrašus.

7. Rinktinės žvalgybos skyr. viršininkas Saido-
kas — tai VITKAUSKAS VIKTORAS, ats. karinin-
kas, ūkininkas, Čekiškės vls., Kauno aps. Pokario
vienas iš laisvės kovotojų vadų, būdamas “Žal-
girio” rinkt. žvalgybos skyr. viršininku 1947 m. su
rinktinės vadu “Šturmu” pasirašė rinktinės ribose
areštuotųjų lietuvių sąrašus. Naudojo dar ir “Ka-
rijoto” slap. 1948 m. minimas kaip “Tauro” apyg.

vadas. 1950.X. savo slėptuvėje Kazlų-Rūdos miš-
kuose buvo priglaudęs iš Vakarų atvykusius kras-
to rezistencijos įgaliotinį J. Lukšą, B. Trumpį ir K.
Širvį. Iš savo slėptuvės 1950.X nuvyko į Tauragės
aps. Žygaičių mišką surasti J. Lukšos parašiotu
numestą krovinį ir ten iš pasalų čekistų buvo su-
imtas. Tolimesnis likimas nežinomas.

“Dainavos” apygardos part. antspaudo pavyz-
dys vienodas, bet vadų parašai pasirašyti slapy-

vardžiais skirtingi, būtent: Rimvydas, A. Vanagas
ir Litas.

Taip kaip tūkstančiai kitų Lietuvos laisvės ko-
votojų, paminėti vadai kovojo su įsibrovėliais bar-
barais okupantais ir žuvo su meile savo tėvų
žemei. Jų atminimas tebūna įamžintas anglų poeto
George Gordon'o Byron'o žodžiais: “Niekad neprap-
uls tie, kurie žūva kariaudami už šventą teisybę—
... jų dvasios gyvuos amžinai”. □

LIETUVOS ŽEMĖLAPIS

J. Andriaus sudaryta
LIETUVOS ŽEMĖLAPĖ,
išleista Devenių Kultūrinio Fondo,
galima įsigyti, siunčiant užsakymus
(\$6.00 pridedant 65 c. pašto išlaidoms)
šiuo adresu:

Devenių Kultūrinis Fondas
P. O. Box 10782
St. Petersburg, FL 33733

LIETUVOS KAVALERIJA 1791 - 1794 M.

Jos sudėtis, apranga ir ginkluotė

ALGIRDAS BUDRECKIS

Iki paskutinio Lenkijos - Lietuvos Žečpospolitos padalinimo Lenkija ir Lietuva turėjo atskiras kariuomenes. Po 1792 m. nesėkmingo karo su Rusija Žečpospolita buvo priversta perduoti Rusijai 48% teritorijos, o Prūsijai 11% teritorijos. Taipgi buvo priversta sumažinti savo kariuomenes iki 15,000 kareivių. Šis 1792 m. padalinimas išjudino patriotišką jaunąją kartą stengtis perorganizuoti krašto karines pajėgas.

I. ORGANIZACIJA

Karaliaus rūmai turėjo du kavalerijos pulkus, kuriuos pats valdovas išlaikė savo lėšomis. Tie pulkai buvo atsakingi tik karaliui. Pirmasis pulkas buvo sudarytas iš krikščionių bajorų. Antrasis pulkas susidarė iš musulmonų, Lietuvos totorių. Šis antrasis Karaliaus rūmų pulkas turėjo 400 karių. Trys eskadronai (po 130 karių) sudarė pulką. Uniformos švarkas buvo šviesiai žalios spalvos. Atlapai ir apykaklė buvo juodos spalvos. Antpečiai, ženklai, bei sagos buvo baltos ar sidabrinės spalvos.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos kariuomenė sudarė rikiuotės bei gvardijos pulkai. Kariuomenė turėjo dvi atskiras organizacijas, kaip ir lenkai: tautišką formuotę (*autorament narodowy*) ir svetimšališką formuotę (*autorament cudzoziemski*). Į pirmą formuotę įėjo visa krašto kavalerija. Į svetimšališką įėjo pėstinia, artilerija ir pagalbinės tarnybos. Vadinama svetimšališka formuotė buvo sudaryta pagal tuometinę Vakarų Europos kariuomenių organizaciją. Daugumas kareivijos, ir vienos, ir antros formuotės, buvo vietinės kilmės vyrai. Pagal senas tradicijas į tautišką formuotę stėjo savanoriai bajorai su savais žirgais, lydimi eilinių, kurie buvo valstiečių luomo.

Kavalerija buvo padalinta į dvi dais: į tautinę kavaleriją (*kawalerja narodowa*) ir į avangardą (*straż przednia*) arba lengvąją raitiją. Kai prasidėjo 1792 karas Lietuvos kariuomenėje buvo dvi tautinės kavalerijos brigados ir penki avangardo pulkai.

Lietuvos kariuomenėje brigados buvo paprastai pavadintos: pirmoji brigada ir antroji brigada (pas lenkus brigados gavo vietovės pavadinimus). Kiek-

Lietuvos tautinės kavalerijos brigados generolo uniforma (pagal amžininko akvarelę)

viena brigada turėjo 8 eskadronus. Karių skaičius siekė po 1653 brigadoje. Brigados štabo sudėtyje buvo 11 karininkų ir 10 puskarininkių (įskaitant štabo trimitininką ir būgnininką). Eskadronas turėjo 204 karius. Eskadronas buvo padalintas į 2 vėliavas, kurioms vadovavo karūžai.

Avangarde buvo penki ulonų pulkai. Kiekvienas pulkas susidarė iš 3 ar 4 eskadronų. Pulkas turėjo po 612 - 812 karių. Kiekvienas eskadronas buvo padalintas į dvi vėliavas. Avangardo pulkai buvo numeruoti (1-mas, 2-tras ir t.t.).

Nežiūrint kuriai brigadai jie priklausė, visi tautinės kavalerijos eskadronai buvo numeruoti (1 - 16). Taktiškais sumetimais, du eskadronai sudarė divizioną, o du divizionai batalioną. Tautinėje kavalerijoje mažiausias vienetas buvo 32 raitelių būrys. Keturi būriai sudarė eskadroną. Kiekviename eskadrono buvo bajorų būrys ginkluotas ietimis, o kiti būriai buvo sudaryti iš eilinių kareivių su karabinais.

1792 m. karo pradžioje Lietuvos kavalerijoje galėjo būti 7,200 - 7,500 raitininkų. Kosciuškos sukilimo pradžioje (1794 m. gegužės mėn.) Lietu-

Lietuvos tautinės kavalerijos karininko uniforma (pagal amžininko akvarelę)

vos tautinės kavalerijos dviejose brigadose tebuvo 1,815, o avangardo šešiuose pulkuose 3,313. Viso — 5,128 raiteliai.

II APRANGA

1792 - 1794 m. laikotarpyje Lietuvos tautinės kavalerijos uniformos buvo vienodos. Uniformų spalva buvo tamsiai mėlyna. Atlapai ir apykaklės buvo karmazino spalvos. Antpečiai, sagos ir metaliniai ženkleliai buvo paaukuoti. Avangardas taipgi dėvėjo tamsiai mėlynas uniformas. Atlapai ir apykaklės buvo rausvos (pumpurinės) spalvos. Antpečiai, sagos ir metaliniai ženkleliai buvo pasidabruoti. Lietuvos kavalerija turėjo "Vyčio" ženklą ant sagčių, šovinių ir gūnių.

Kepurė:

Standartinė kepurė buvo lenkiška medžiaginė keturkampė čapkė (*czapka*). Tautinės kavalerijos čapkė buvo karmazino spalvos, o avangardo buvo pumpurinės spalvos. Kepurė buvo apjuosta juodu karakuliu, o virš raiščio auksu ar sidabru austos juostelės (galionai). Pagal 1791 m. potvarkį vietoje baltos kokardos, prie kepurės buvo prisegtas metalinis Maltos kryžius.

Raitininkai dažnai dėvėjo "jozefatkėm". Jozefatkė buvo juoda aksominė kepuraitė su raiščiu, kuris tvarstė du šoninius atlapus.

Pilotė (*furažerka*) taip pat buvo keturkampė kepurė su juodu ar pilku karakuliu. Furažerka tačiau buvo minkštesnė ir žemesnė už standartinę kepurę.

Švarkas:

Švarkas (*kurtka mundurowa*) buvo lenkiško sukirpimo, trumpas, tamsiai mėlynos spalvos su apyakle, rankogaliais ir krūtinės atlapais.

Liemenė:

Liemenė buvo balta, be apyaklės, kai kada su karmazininiais apsiuvais. Nešiojama po švarku.

Kaklaraištis:

Iš pradžių kaklaraištis buvo baltas, po 1791 m. buvo juodas.

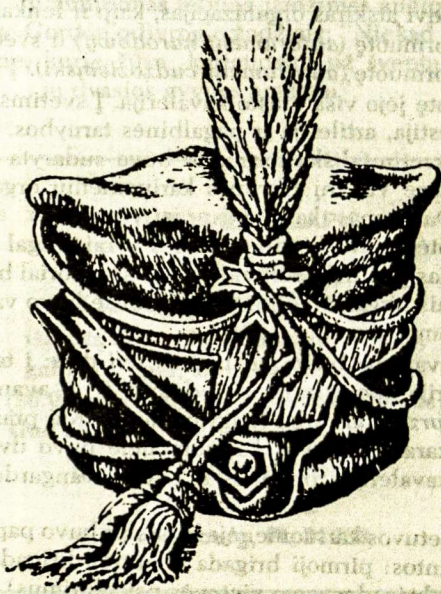
Kelnės:

Pagal 1785 m. potvarkį kelnės buvo karmazino ar pumpurinės spalvos su baltais ar geltonais lampasais. Lampasų spalva priklausė nuo sagų spalvos (auksinė ar sidabrinė). Po 1791 m. šitokioms kelnėm buvo dėvima tik iškilmingomis progomis. Kasdieninei tarnybai buvo įvestos tamsiai mėlynos kelnės su karmazino ar raudonos spalvos lampasais.

Šovininė ir diržai:

Po 1791 m. bajorai raitininkai apsijuosdavo paprastais baltais odiniais diržais. Karininkai dar galėjo apsijuosti šilkinė juosta. Bet daugelis karių pasirinko juodos odos diržus, ypač 1794 m.

Lietuvos tautinės kavalerijos karininko jozefatkė

Kapota, arba frakinis paltas:

Kapota buvo dėvima ant švarko. Tai buvo tamsiai mėlynas paltas su rausvais atlapais.

Milinė:

Lietuvoje raitininkai turėjo tamsiai mėlynas milines. Apykaklės buvo karmazino spalvos. Šios milinės turėjo gobtuvus. Pagal Žečpospolitos potvarkius, regis, dar buvo vasarinė milinė iš lininės medžiagos. Tačiau neišliko šio rūbo aprašymo.

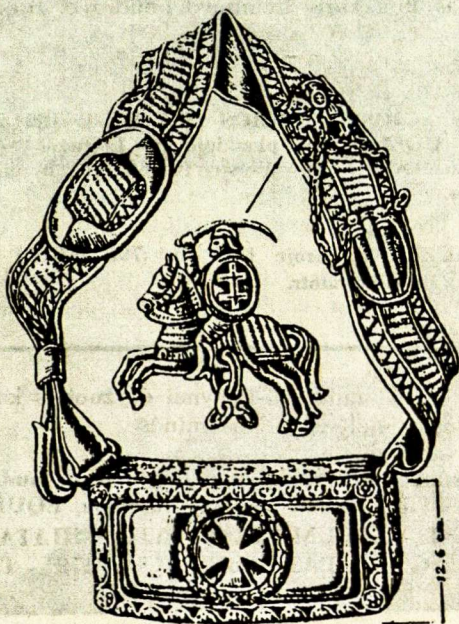
Rango ženklai:

Bajorai-raiteliai nešiojo auksinę žvaigždę ant sidabrinų antpečių (arba sidabrinę žvaigždę ant auksinių antpečių). Rotmistro pavaduotojas (*namiestnik*) šalia žvaigždės dar turėjo siaurą sidabrinę, ar auksinę juostelę aplink kepuraitę ir apykaklę.

Nežiūrint rango, visi karininkai turėjo sidabro (ar aukso) galioną aplink čapkę. Karininko juosta buvo supinta karmazininėmis šilko ir sidabro gijomis ir turėjo sidabrinčius kutus. Laipsniai buvo žymimi sidabrinėmis ar auksinėmis žvaigždėmis ir skersiniais ant antpečių šitaip:

Karužas, arba vėliavininkas	2 žvaigždės
jaunesnysis leitenantas	3 žvaigždės
vyresnysis leitenantas	4 žvaigždės
majoras	1 skersinis
pabrigadininkis	2 skersiniai
brigadierius	3 skersiniai

Lietuvos kavalerijos karininko šovininė su diržu

Lietuvos avangardo ulonas
žieminėje uniformoje

Žirgo apranga:

Gūnios ir makštys danga buvo mėlynos spalvos medžiagos su karmazino ar rausvos spalvos pakraščiais. Šonuose buvo geltoni Lietuvos Vyčiai. Visi žirgo diržai ir vadelės buvo juodos odos.

III GINKLAI**Kardai (šoblės)**

Karininkai turėjo nuosavus kardus, kurie buvo įvairių rūšių ir dažniausiai vietinės gamybos. Tie kardai turėjo plieno rankenas. Jų makštys buvo juodos odos. Bajorų raitelių kardai buvo vokiškos gamybos su plieno makštimis.

Pistoletai:

Karininkai ir bajorai raiteliai turėjo po porą pistoletų balno makštyse. Karininkų pistoletai dažniausiai buvo vietinės gamybos, t.y. 15 - 22 mm kalibro. Bajorai - raiteliai naudojo vokiško 17 mm kalibro pistoletus pagamintus Potsdame.

LIETUVOS LAIVYNAS IR JO LIKIMAS

R. VILKAS

GARLAIVIAI KLAIPĖDA, PALANGA ir HOLLANDIA

Laivas KLAIPĖDA 1293 bruto registruotų tonų (BRT), pastatytas 1890 m. T. & W. Smith laivų statykloje, North Shields, Anglijoje. Vardu "Balmore" plaukiojo iki 1923 metų po britų vėliava. Nuo 1923 iki 1929 metų po vokiečių vėliava vardais "Johannes Tiemann" ir "Hochsee".

1929 m. sausio mėn. laivą dalinai nupirko akc. b-vė "Lietgar" Kaune, užregistravo Klaipėdos teismo laivų registre nauju vardu KLAIPĖDA ir laivas išklė Lietuvos vėliavą. Laivo dalininkas ir įgaliotas brokeris buvo W. Schuchmann, Bremerhavene, Vokietijoje.

1934 m. laivą galutinai savo žinion ir nuosavybėn perėmė bendrovės dalininkas W. Schuchmann'as ir davė naują vardą "Nordsee". Laivas vėl plaukiojo po vokiečių vėliava iki 1936 metų, kada buvo paverstas geležies laužu. Atrodo, kad 46 metų senumo, blogai užlaikytam, kiaurai surūdijusiam laivui nebuvo atnaujinta klasė, tai yra po patikrinimo doka nustatyta, kad nebus saugus plaukinti jūrose. Be galiojančio klasifikacijos liudyjimo joks laivas neleidžiamas įplaukti į bet koki uostą ir nei viena bendrovė jo neapdraudžia, todėl saivaime jis virsta naudingas tik geležies laužui.

Laivas PALANGA 837 bruto registruotų tonų (BRT) pastatytas 1912 m. "Crown & Sons" laivų statykloje, Sunderland, Anglijoje.

Anksčiau vadinosi "Newtonards" ir "Therapia".

1929 m. sausio mėn. kartu su laivu KLAIPĖDA dalinai nupirko akc. b-vė "Lietgar" Kaune, užregistravo Klaipėdos teismo laivų registre vardu PALANGA ir laivas pasipuošė Lietuvos vėliava. Laivo

dalininkas ir įgaliotas brokeris buvo W. Schuchmann, Bremerhavene.

1934 metais buvęs laivo savininkas ir vėliau "Lietgaro" bendrovės dalininkas W. Schuchmann'as sutarkęs laivo skolas ir dokumentus perėmė laivą savo žinion, užregistravo Bremerhavene nauju vardu "OSTSEE" ir jis vėl plaukiojo po vokiečių vėliava. 1939 - 45 metais, nauju vardu "Neuwerk", laivas priklausė rėderiui Westendorf, Hamburge.

1945 m. balandžio 10 d. prie Hela pusiasalio buvo torpeduotas rusų povandeninio laivo "K-56", ir paskendo.

Akcinė bendrovė "Lietgar", sutrumpintai iš "Lietuvos Garlaiviai", buvo suorganizuota ir įsteigta Kaune 1928 metais. Pagrindinis organizatorius buvo jūrų kapitonas Teodoras Reingardas (rusas, gimęs ir augęs Kaune), kuris paruošė bendrovės įstatus ir jie buvo valdžios patvirtinti. Bendrovės pirmininku buvo ats. gen. S. Žukauskas. Lietuvoje akcininkų atsirado mažai, pinigų nebuvo, bendrovė vos nežlugo, kol atsirado prancūzų bankininkas Rug kuris finansavo bendrovę. Bremer-

Laivas AGIOS GEORGIOS 1277 B.R.T. 1924-26 m. vardu HOLLANDIA plaukiojo po Lietuvos vėliava. Priklausė A. H. Schwedersky Nachf. laiv. b-vei Klaipėdoje.

S/S KURLAND jūroje 1930 m. (706 B.R.T.) (žiūr. 346 p.). R. Vilko nuotr. →

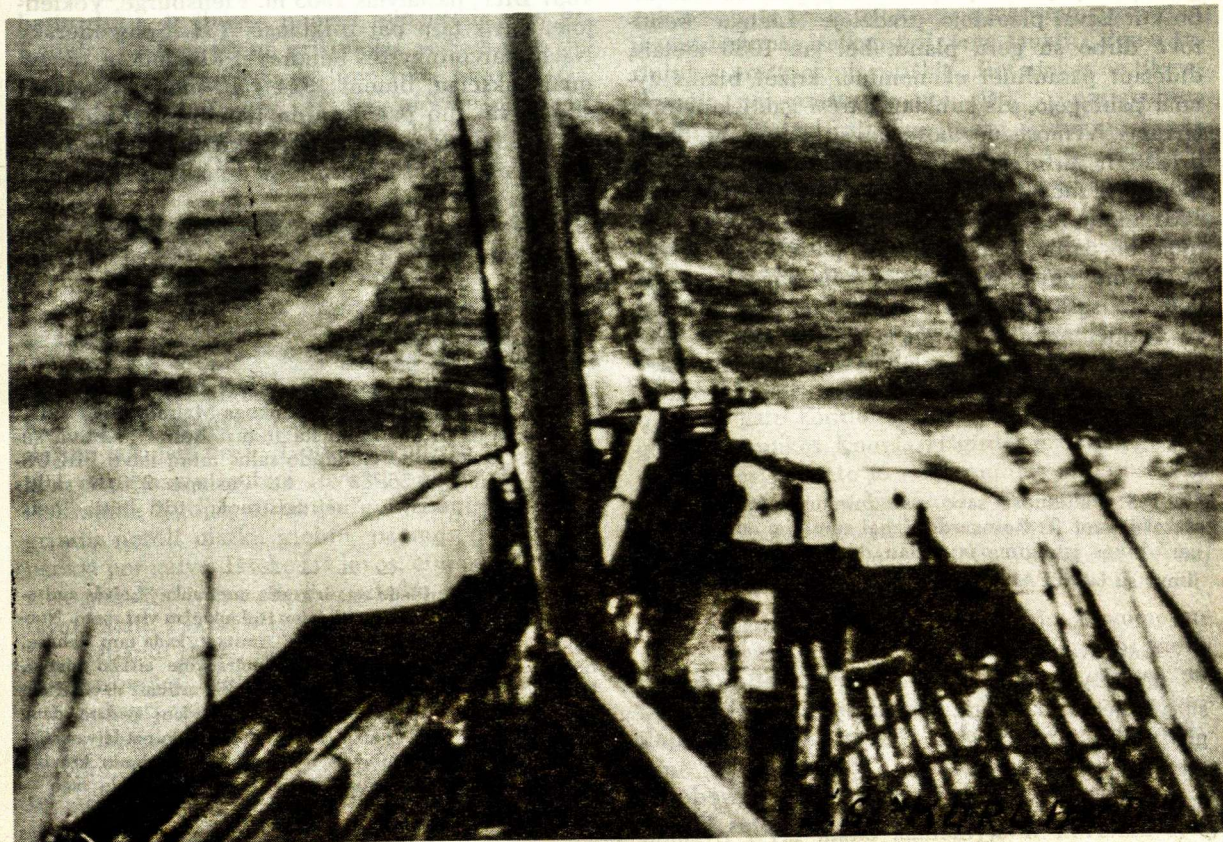
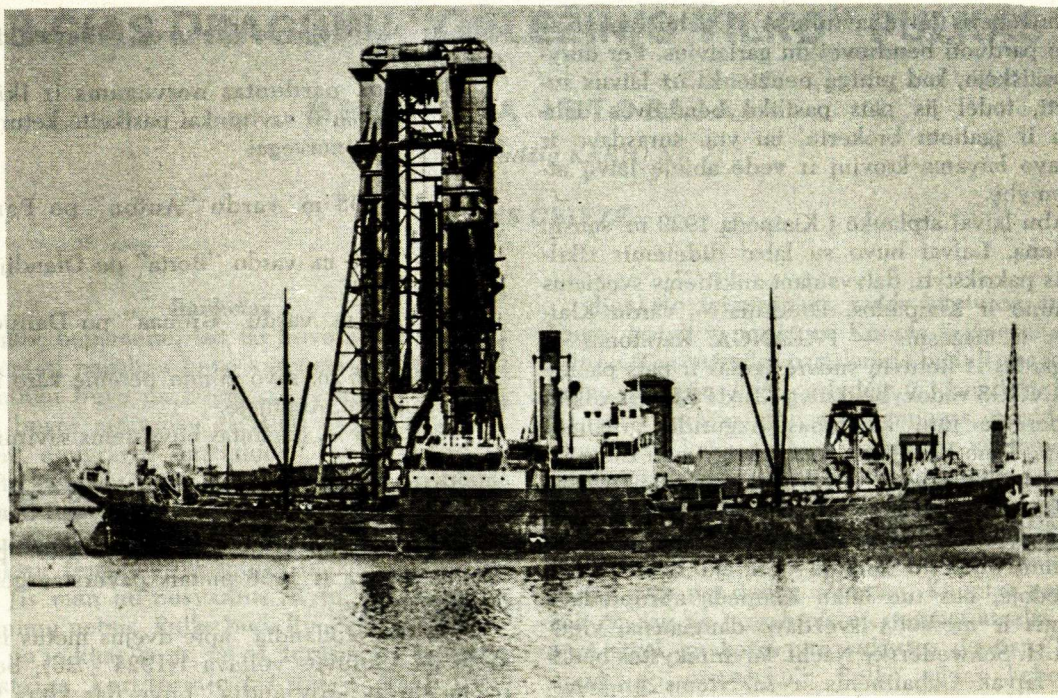
Ietys:

Ietys (ar lancos) buvo tautinės kavalerijos bajorų raitelių ginklas. Ieties ilgis buvo 2,875 metro, plieno smaigalio ilgis — 24 cm. Kotai buvo nudažyti karmazino ar mėlyna spalva, priklausė nuo brigados. Gairėlėse buvo balti Maltos kryžiai ant karmazino fono su mėlynais pakraščiais.

Avangardo kavalerijos ietys buvo trumpesnės

(2.587 m) su raudonai-mėlynai dryžuotais kotais. Gairėlės — mėlynos karmazininės.

Pastaba: Iliustracijoms panaudotas atspaudas — Janusz Wielhorski ir Andrzej Zaremba, EQUITES POLONI — EORUMQUE ORNATUS MILITARIS ARMA AC APPARATUS BELLICUS, 1791 - 1794, 1965.

Hampton, Va., Nov.

haveno réderis (laivų savininkas) W. Schuchmann'as sutiko parduoti bendrovei du garlaivius. Per derybas paaiškėjo, kad pinigų neužtenka už laivus sumokėti, todėl jis pats pasiliko bendrovės dalininku ir įgaliotu brokeriu, tai yra, surasdavo ir duodavo laivams krovinį ir vedė abiejų laivų atskaitomybę.

Abu laivai atplaukė į Klaipėdą 1929 m. sausio 22 dieną. Laivai buvo su labai didelėmis iškilėmis pakrikštyti, dalyvaujant aukštiesiems svečiams iš Kauno ir Klaipėdos. Didesnis — vardu KlaiPĖDA ir mažesnis — PALANGA. Kapitonas T. Reingardas iš lietuvių sudarė įgulas ir pats paėmė PALANGOS vadovybę. Laivą KLAIPĖDĄ iš vokiečių perėmė jūrų kapitonas Azguridi, gruzinas, kuris po I-mo Pasaulinio karo apsigyveno Lietuvoje. Laivai į Klaipėdą neužsukdavo, nes plaukiojo daugiausia iš Suomijos uostų ir grįždavo su anglimis ar koku su Baltijos jūros uostus. W. Schuchmanno brokerio kontora neturėjo savo atstovo Klaipėdoje, nes tuo laiku Klaipėdą aprūpindavo anglimis ir medieną išveždavo daugiausiai vietiniai A.H. Schwedersky Nachf. laivininkystės bendrovės laivai. Gabalinėms ir šaldytoms prekėms, galima sakyti, monopolį laikė anglų laivai. Nesvarbu kur laivai plaukiojo, pradžioje "Lietgar" bendrovė dirbo su geru planu, bet jau 1930 metais, didėjant pasaulinei ekonominei krizei, biznis žymiai pablogėjo, vis sunkiau darėsi gauti krovinius laivams. Visuose uostuose laivai stovėjo be darbo pririšti ir jūrininkai buvo atleidžiami. Neišvengė to taip pat mūsų "Lietgar" b-vės laivai, ir baigiantis 1931 metų vasarai abu laivai buvo pririšti Vokietijoje be darbo, ir įgulos grįžo į Lietuvą. Bendrovė Kaune neįstengė mokėti bėgančias laivų užlaikymo sąskaitas, uosto mokesčius ir apdraudą. W. Schuchmannas vis delsė ir laukė net iki 1934 metų, kada perėmė abu laivus savo žinion. "Lietgar" bendrovė Kaune jau anksčiau likvidavosi, tai yra, 1932 metais.

P.S. Paliktuose savo atsiminimuose, rašytuose rušiskai j. kapt. T. Reingardas labai smulkiai aprašo "Lietgar" b-vės įsteigimą ir vėliau detalai aprašo plaukiojimus su laivu PALANGA.

Garlaivis HOLLANDIA.

Pastatytas 1917 m. T. van Duivendijk laivų statykloje Lekkerkerk, Olandijoje, 1277 bruto registruotų tonų (BRT), iki 1924 m. priklausė olandų laivininkystės bendrovėms.

1924 metais laivą nupirko A.H. Schwedersky Nachf. bendrovė, jis buvo užregistruotas Klaipė-

doje ir plaukiojo po Lietuvos vėliava iki 1926 metų.

1926 m. parduotas norvegams ir iki 1937 m. laivo vardai ir savininkai pasikeitė keturis kartus, visi buvo norvegai.

Vėliau:

1937 - 38 m. vardu "Auton" po Panamos vėliava.

1938 - 39 m. vardu "Berta" po Olandijos vėliava.

1939 - 40 m. vardu "Grenaa" po Danijos vėliava.

1940 - 46 m. savo žinion perėmė karo ministerija Londone, Anglijoje.

1946 - 49 m. grąžintas buvusiems savininkams tuo pačiu vardu.

1949 - 54 m. vardu "Theodoros S." po Panamos vėliava.

1954 - 56 m. vardu "Agios Georgios" po Panamos vėliava ir 1956 metais paverstas geležies laužu Danijoje.

Laivas "Hollandia" apie dvejus metus išplaukiojo po Lietuvos vėliava 1(1924 - 26); bet tuo pačiu vardu "Hollandia" buvo dar kitas laivas 1597 BRT, pastatytas 1903 m. Flensburge, Vokietijoje, kuris taip pat priklausė A.H. Schwedersky Nachf. laivininkystės bendrovei Klaipėdoje, tik žymiai anksčiau, būtent 1914 - 18 metais. Kadangi abu laivai tuo pačiu vardu registruoti Klaipėdos teismo laivų registre, nors skirtingu laiku, bet visgi kai kuriuose šaltiniuose sumaišyti ir minimi kaip tas pats laivas.

Šis pastarasis, vardu "Max Bornhofen", žuvo karo metu (1941 - 44).

Pastebėtos klaidos:

"Karys" Nr. 6, 1984.

Puslapis 249, II-je skiltyje parašyta:

"... kelionėje Ryga-Kopenhaga-Malmö, buvo sulaikytas 56°53' ir t.t. Praleista ir turi būti "...buvo sulaikytas į rytus nuo Gotlando salos minų laivo PREUSSEN, pozicijoje 56P53'... t.t. Puslapis 250, I skiltis 12 eilutėje parašyta: "neįregistruota" turi būti: "neišregistruota".

Iliustracijai pridėtu retą ir gražią nuotrauką "Laivas audroje" (KURLAND). Šituo latvių laivu išplaukiojau virš metų. Nuotraukas pavykdavo padaryti audrai rimstant, kada tarp debesų, trumpam laikui išlįsdavo saulė. Nuotraukoje aiškiai matyti, kaip didžiulė banga, virš 30 pėdų aukščio, artinasi užvirsti ant laivo denio. Šis uraganas 1930 metų rudenį padarė daug nuostolių Norvegijos ir Danijos pakrantėse, taip pat laivams jūroje. Mūsų laivui nuplovė beveik visą rąstų denio krovinį, nulaužė pusę stiebo, aplaužė komandos tiltelį, laivo rage — priešakyje gyvenamos jūreivių patalpos buvo išskalautos.

R. Vilkas

3-ČIAS DRAGŪNŲ "GELEŽINIO VILKO" PULKAS

MEDŽIAGA ISTORIJAI

II DALIS (Pradžia KARIO Nr. 7)

STASYS GRIEŽĖ

Banketas

Datos nepamenu, bet tai buvo neužilgo prieš užgavėnias, pagaliau buvo surengtas banketas. Jo šeimininku buvo paskirtas kpt. Adolfas Villimas, vėliau buvęs raitininkų divizijos ūkio viršininkas, plk. ltn., emigravęs Australijon. Ten ir miręs. Aš bankete nebuvau, nors išlaidas mokėjau lygiomis su kitais. Ilgai skaičiau. Pradžioje prie stalo, o pas-kui gulėdamas lovoj. Užmigti gal kiek trukdė vie-nu aukštu žemiau triukšminga muzika. Laiko ne-seku. Jis man nė nesvarbus. Rytoj sekmadienis, užsiėmimų nebus. Pulke budi ltn. Alfonsas Vazno-nis, o po jo kitas kuris, ne aš, turėsiu laisvą dieną. Tik, staiga, koridoriuje čia pat — trach trach trach, nuskamba šūviai. Blinkt atsiveria mano kam-bario durys ir įbėgęs nuogut nuogutėlis vyr. ltn. Knopfas užsiveria jom, prisiplojęs pečiais prie sie-nos ir pridėjęs pirštą prie lūpų tyliai prašvokščia: "Cicho, ni komu mow" (Tylėk, niekam nesakyk). Tuoj pat išoka adverijon ltn. J. Kavaliauskas su pistoletu rankoje ir susijaudinęs šaukia: "Ar nėra čia Knopfo"?

— Kokio tu bieso pyškini naktį, kai padorūs žmonės miega?"

— Aš tarnybos pareigas einu...

— Jis yra, bet tu negąsdink žmonių, — sakau.

Vos tik Kavaliauskas išnyko, tuojau įpuola kambarin kpt. Laikūnas. Užėjęs už durų jis čiumpa Knopfą už pagurklio ir prispaudęs prie sienos dešine tašo jam nosį. "Išeik iš kambario", šaukiu aš jam dar pusiau gulom lovoje, bet jis tuo metu išsitraukia Knopfą iš už durų ir parsigriovęs ant grindų netoli malkų glėbio, paėmęs pliauską, ir paukšt per galvą. Iššokęs iš lovos, čiupau už tos pa-čios pliaukos ir jau stipriai pakeltu balsu pareika-lavau išeiti. Pakilo ir išėjo, keikdamas vokiškai.

Uždarau duris, bet nerakinu, nes mano bend-ras dar puotoj. Kiek apsiraminęs užmiegu.

Sekantį rytą atsikėlęs kiek vėliau randu kitus dar vakarykščiom akim apygirčius, skaudančiom galvom, bet pilnus nekasdienių įspūdžių, vienas per kitą pasakojančių, kas čia dėjosi. Nebuvusiam išpradžių sunku buvo susigaudyti, kol pagaliau išaiškėjo, va, kas:

Banketo šeimininkas, radęs laiptuose ant pa-langės butelį vyno, įtaręs Knopfą jį išnešus ir ap-kaltino. Tas įsižeidęs pasiskundė bičuliams ir pasi-šalino. Šie guosdami parlydėjo jį į kambarį. Knop-fas, senu įpročiu, miegodavo nuogas, prisidengęs įprastiniais lovos atributais. Kažkaip sužinojęs vy-no istoriją, pulko vadas atėjo pas Knopfą (žinoma, jau gerokai įkaušęs) ir sukomandavo: "Vstati smirmo, lt. Knopf!" Tas, būdamas drausmingas, šoko iš lovos ir išsitempė. Pulko vadas, nieko nelaukęs, paukšt jam per žandą. Žinoma, Knopfas pamanė, kad čia jau ne tarnybinis mostas, tai atgalia ranka žėrė atgal, prakošęs pro sukąstus dantis: "Sacra-ment, po niemecku". Pulko vadas keberioktį į Knopfo lovą, o tas viršun ir prislėgė. Visa galva aukštesnio ir kokių 50 svarų sunkesnio prislėgtas, ir negalėdamas išsikapstyti, ėmė šaukti: "Ponai ka-rininkai, areštuoki jį, suriškit". Bet niekas ne tik ne-skubėjo nei areštuoti, nei rišti, o pasiskubino greičiau pasišalinti. Tuo metu vadui po ranka pasipainiojo ltn. J. Kavaliauskas, tai ir pristatė jį sargauti. Šis, matyt, saugumo ar ramybės sumeti-mais, areštuotąjį perkėlė kiton pusėn laiptų, nuo apačioje vykstančios puotos. Bijodamas, kad suim-tasis neiššoktų pro langą ir neužsimuštų, Kava-liauskas paliko kambario duris atidaras, nes pats nenorėjo sėdėti šalia suimtojo nekūriantame kam-baryje. Knopfas sušalo ir ėmė net per garsiai kalenti dantimis, tai Kavaliauskas ėjo bent lango uždaryti gale koridoriaus, kuris buvo praviras dėl geresnės traukos. Knopfas, išgirdęs uždaromojo lan-go brazdesį suprato jo sargą nutulus nuo posto, tai norėjo grįžti savo kambarin. Tuo tarpu saugas, bijodamas, kad nuogalis nesumanytų pasiškoti to-kioj "aprangoj", ėmė pyškinti. Tolimesnė įvykių eiga mums jau žinoma.

Pirmadienio rytą po ano įvykio, buvome su-šaukti mažajame kambaryje prie valgyklos laukti pulko vado. Atėjęs ir pasisveikinęs rankos pa-spaudimu, kaip ir anksčiau, kiek atsitraukė ato-kiau nuo mūsų eilės ir ėmė dalinti papeiki-mus, pastabas ir t.t.

Dar tą pačią dieną mjr. Jacevičius liepė aprašyti įvykį mano kambaryje ir nevėliau rytoj

pietų įteikti jam. Per kokią valandą parašiau ir tuoj įteikiau. Už poros gal dienų ltn. J. Žlabys perdavė kpt. Laikūno žodžius: “Ne zgusčaj tuč” (netirštink debesų). Parašiau kitą, kiek “minkštesnį” (išleidau pagalį) ir įteikiau. Majoras mano aki-vaizdoje senąjį suplėšė į smulkius skutelius ir pabėrė atmatų kašėn. Tada jaučiausi labai nesmagiai šitaip pasielgęs, ir šiandieną, net po 60 su viršum metų, jaučiu tokį pat nemalonų jausmą savyje, prisiminęs aną įvykį.

Daugiau žinantieji vėliau šnekėjo, kad vyno butelis buvo tik toji kibirkštis įskėlusis gaisrą, o neapykantos šaknys buvę daug gilesnės. Esą rusai vis dar buvę “karo stovyje” su vokiečiais už Lenino įšmugeliavimą į Rusiją, o Laikūnas su Knopfu turėję kokių tai nesuvestų verslo (business) sąskaitų. Laikūnas vokiečių kalbą gerai mokėjo, o iš Vilka-viškio ir Eitkūnai ir Širvinta nepertoliausia, tai kartais ir pavažiuodavo.

Kpt. Laikūnas, atlikęs kariuomenės vado skirtą bausmę, išėjo atsargon ir advokatavo Šiauliuose. Leitenantus Vladą Gražulevičių su Juozu Žlabiu iškėlė (nežinau už ką) į husarų pulką; vyr. ltn. Knopfas su ta diena irgi išnyko iš pulko.

Pulko vadas plk. ltn. Eugenijus Remišauskas buvo perkeltas į 2-rą ulonų pulką eskadrono vadu.

Pulko vado pareigas laikinai ėjo mjr. Jacevičius, turėjęs viltį visiškai įsitvirtinti jose. Jį rėmė ir divizijos vadas gen. B. Skomskis. Padėjėju ir 2-ro eskadrono vadu buvo numatytas karininkas A. Lepecha, dar be laipsnio, bet mėgęs priminti, kad “kiti mane vadina majoru”. Bet vėliau gavo tik kapitono laipsnį.

Naujas pulko vadas

Pavasarij kuriuo tai metu pasklido gandas, kad gausime vadą iš artilerijos. Nebuvau smalsus klausinėti kitų, neturėjau ryšio su kanceliarija, tai mano žinios buvo labai skurdžios. Bet vieną šiltą gražų popietį, mums keliems ilgiau užtrukus valgykloje, atvyko plk. ltn. Mykolas Gedgaudas artileristo aprangoj. Prisėdo prie ltn. L. Savicko. Su juo daugiausia ir kalbėjo. Buvome penki ar šeši. Senųjų nė vieno. Niekada taip nebūdavo. Aišku, jų žinota apie atvykimą, už tai sąmoningai nepasirodė. Boikotas.

Pradžioje ir jis ir mes jautėmės lyg pagauti, kiek susivaržę. Gal nė pusvalandžio netrukusiame pokalbyje surūkė ar ne tris papirosus. O ir pats rūkymas ne toks, nenatūralus.

Aš sėdėjau kitoj pusėj stalo prieš Savicką, bet į pokalbį neįsimaišiau, visą laiką atydziai stebėjau svečią ir svėriau kiekvieną jo žodį, reakciją į kitų žodžius ir, svarbiausia, svarščiau: apval-

dys jis senių trejukę, ar jie jį sulamdys. Šis klausimas man buvo visų svarbiausias.

Po šio vizito vis tik pradėjome ruoštis pulko perdavimo paradui pėsčiųjų rikiuotėje, todėl buvo nutraukiama kasdieninių užsiėmimų rutina.

Po rytinės mankštos ir pusryčių nuvykęs į eskadroną gaunu įsakymą vesti eskadroną parado pratybom. Prašau, kad skirtų kpt. Villimą. Jis gi mūsų esk. sąrašuose.

— On ni čerta ne znajet kavaleriskogo stroja.—

— Siūlau vyr. ltn. Masiulevičių.

— Bolševik, — nukirto kaip kirviu. Ir toliau: “Tamstų reikalas yra klausyti” užbaigė.

Išvedęs eskadroną lygiuoju pagal 1-jį vienoj linijoj, lyginu ir nueinu į kairįjį sparną. Apsisukęs grįžtu atgal ir matau stovi prieš I būrį kpt. Villimas lyg iš žemės išdygęs. Man skruzdėlės ėmė begioti po nugarą. Ligi šiol aš jo niekada nemačiau eskadronė, o juo labiau prieš išrikiuotus vyrus. Jaučiuosiu lyg ant karštos keptuvės. Bet tuoj pasigirdo komandos:

— Pulkas klausyk!

— Eskadronas klausyk!

— Pulkas ramiai!

— Eskadronas ramiai!

— Pulkas, būrių vorom iškilmingu maršu, žengte marš!

— Eskadronas, būrių vorom iškilmingu maršu, žengte marš!

Ištiestoje dveilėje linijoje prieš kiekvieno būrio vidurį per 10 žingsnių stovi būrio vadai, o per eskadrono vidurį, nutolę dar per 15 žingsnių nuo būrių vadų, stovi eskadronų vadai. Priėmę parado vadovo komandą pasisuka į eskadroną ir perduoda ją eskadronui. Perdavę grįžta senon pozicijon. Jiė sukinius daro laisvai.

(Sekantį kartą pulko vadas atvyko už geros savaitės po ano vizito, jau su karo valdininku Kaziu Raupiu, ūkio viršininko pareigoms, o vyr. ltn. Leonardu Giedraičiu 1-mo esk. vado pareigoms).

Pulko perdavimo paradui dešiniajame sparne buvo išrikiuoti visi “invalidai”, kaip mes juos vadino: ūkio skyriaus viršininkas, sanitarijos ir veterinarijos gydytojai, vadai ir viršininkai, kurie buvo už eskadronų apimties. Žinoma, jie iškilmingu maršu pro naują vadą nedefiliavo.

Po ano įvykio, dėl vienos ar kitos priežasties išvykstantiems iš pulko, pradedant pačiu vadu ir baigiant leitenantais jokių išleistuvių nebuvo. Išvažinėjo tylutėliai kas sau, atsisveikinę rankos paspaudimais tik su artimiausiais.

Pirmas kelias savaites Lepecha su K. Kovaliausku sekė naujo vado kiekvieną žingsnį, šaipy-

Lietuvos kavalerijos dalinys rikiuojasi paradiui (1920 - 21 m.)

damiesi iš bet kokio jo judėsio, visiškai nepaisydami mūsų artumos. Nepatiko jiems rankos pratiesimas sveikinantis, ypač pirštinėtos, vasaro metu; steko laikymas kairioj pažastyj, ir aibės kitų ne kavaleristo ypatybių. Pamatę jojantį net iš tolo vienas kitam šūkteldavo: “kak pomesčik” (Kaip bajoras).

Tiesą sakant, jojimo meno iš jo negalėjai pasimokyti. Iš tolo matėsi, kad ne raitininkas; su buvusiu nė iš tolo negalėjai lyginti. Anas būdavo sės balnan ir prilimpa. Gražu pažiūrėti.

Bet, mūsų sąlygom, pulkas pilnoj sudėtyj nė neturėjo kur pasireikšti. Nebent parade. Mum svarbu buvo turėti vadą to žodžio prasme; vienos dvasios su visu pulku jo valdoje esamų vyrų; gerą organizatorių ir administratorių. Jojimo technika tesirūpina instruktoriai.

(LE VII-62 skaitome, kad plk. ltn. Mykolas Gedgaudas 3-čio dragūnų GV pulko vadu buvo nuo 1922 m. balandžio 29 d., bet kiek aš menu, perdavimo paradas buvo jau gegužinėms pamaldoms vykstant).

Sutvirtėjus žemei nuo pašalo pėsčiųjų ir maniežinio jojimo apmokymą kareivinių rajone baigėme ir išsikėlėme užmiestin į Apušotą, apie 3 km už miesto. Ten buvo erdvi manevruoti visokiems perrikiavimus raitiems bet kokiais greičiais. Išsidėstę plačiau, rečiau susitikdavome su kitų eskadronų vyrais ir mažiau girdėjosi “naujienu” iš savos aplinkos, tai ir pašaipos vado adresu nuščiuvo.

Intensyviai dirbdami nė nepajutome kai ištuštėjo laukai ir atėjo metas rudeniniams manevrams. Pulkas manevravo su kitais daliniais Šakių apskr. Vos atsikvėpus po manevrų, buvo gautas įsakymas keltis į Anykščių-Utenos apylinkes pakeisti husarų, kurie kėlėsi į Kauną, o ulonai iš Kauno į Vilkaviškį. Taigi, visa raitininkų divizija pajudėjo, dalys pasikeisdamos vietomis. Prieš pat žygį 1-mo esk. vadas vyr. ltn. L. Giedraitis išvyko į Aukštuosius Karininkų kursų, o jo vieton laikinai buvo paskirtas kar. Sergijus Paulauskas. Leitenantai J. Baucė ir J. Kavaliauskas iš 2-ros esk. buvo perkelti į 1-mą, o L. Savickas iš 1-mo į kulkosvaidžių esk. Aš buvau pasiūstas 2-ro esk. butininku, perimti iš husarų 4-to esk. stovyklos Kovarsko valsčiuje Pinionių dvare. Vos man išvykus buvo gauta žinia, kad mjr. Jacevičius buvo numatytas raitininkų divizijos štabo viršininku ir žygyj nedalyvaus. Eskadronui vesti buvo atkeltas iš 3-čio esk. ltn. Bronius Grigas.

1-as esk. zygio tvarka išvyko į Jurbarką užimti Jurbarkas-Sakalinė pasienio apsaugos tarnybos.

Kiti eskadronai išsidėstė: 2-as jau minėtame Pinionių dvare; 3-čias Vyžuonose, pakeliui iš Utenos į Svedasus; kulkosvaidžių esk. — Debeikių valsč., Aknystos dvare; pulko štabas, ūkio skyrius ir smulkesni vienetai — ryšininkai, ūkio komanda, griežikai, sanitarijos ir veterinarijos personalas — Anykščiuose.

Sanitarijos skyrių Anykščiuose perėmė jaunas gydytojas Juozas Trečiokas (LE XXXI-430), o mitybos — karo vald. Mitinas, rusas, bet lietuviškai kalbėjęs laisvai, vedęs, žmona lietuviškai nekalbėjo. Paaugliai du berniukai lankė Utenos gimnaziją.

Gruodžio mėn. buvo suformuotas naujokų apmokymo eskadronas Vyžuonose. Jo vadu paskirtas jau mum pažįsdamas karo vald. Urbonavičius, o adjutanto pareigas pavestos kpt. A. Villimui. Urbonavičiui talkininku buvo nukeltas iš 1-mo esk. ltn. Alfonsas Vazonis, o aš jo vieton į 1-mą eskadroną. Kokia prasmė buvo jaunesnių karininkų kilnojimo, man ir šiandieną neaiški. Dar būtų suprantama vieno-dviejų, bet ne visų, lyg žaidimo kortų. Mano perkėlimas gal ir turėjo šiek tiek pagrindo, bet kitų (?). Dėl ryškesnio vaizdo grįšiu kiek atgal ir nupasakosiu kai kuriuos įvykius.

Jau pailsėjęs ir apsitvarkius naujose stovyklose, atvyko į Anykščius mjr. Jacevičius perduoti pareigų juo vietą užėmusiam Lepechai, ir atsisveikinti su eskadronu. Iš Anykščių į Pinionių dvarą pažliugusiu keliu atvyko pulko vado fajetonu. Pats perdavimas buvo trumpas ir nesudėtingas: pasisveikina su išrikiuotu eskadronu, paspaudžia karininkams ranką ir — likite sveiki. Nei arklių, nei turto netikrina ir joks aktas nerašomas. Grįžta atgal.

Anykščiuose klebonijoj surengiamos išleistuvės. Gerai užkandus prasideda tostai; kiekvienas kalbėtojas "randa" vis dar nepamintų nuopelnų. Pagaliau prabyla pats solenizantas. Kalba, žinoma, rusiškai, kaip ir visada, sklandžiai, neilgai ir baigia tokia fraze: "...protiv bolševikov pervym poidu, no protiv belych-metu kardą" — užbaigė lietuviškai (Jau buvo kiek pramokęs). Pagaliau stipriai pasigėrė ir apsiskandalijo.

Išleistuvių vakarienėj pradžioje buvo ir vietiniai kunigai, bet jie anksčiau pasitraukė. Po kurio laiko pakyla majoras nuo stalo ir priėjęs prie durų bando atidaryti, tos nepasiduoda. Tada atsitraukęs kiek spiria vieną kartą, spiria kitą keikdamasis rusiškai. Prasiveria durys, pasirodo klebonas pussutaniu dėvintis ir sako: "Kiaule, pasilakei ir nemoki elgtis" . . . ir uždarė duris.

Va, kitas vaizdelis. Pinionių dvare. Gruodžio pradžia. Jau pasnigta. Po vakarienės sėdime visi keturi viename kambaryje. Aš gale stalo pečiais į duris, Lepecha mano dešinėj, pečiais į savo kambarį, ltn. Grigas mano kairėj, prie to paties stalo, vyr. ltn. Masiulevičius už Grigo, sėdi savoj lovoj. Lepecha baigia skaityti gen. Krasnovo knygą, kuri baigiasi žodžiais: "Rusj svetaja, ty byla, tebjja

net". Užvoždamas viršelį atsikvepia giliai ir atsilošęs nuo stalo lyg pats sau prataria: "Tebja net! No ty budeš". Ir toliau rusiškai: "Aš tvirtai įsitikinęs, kad artimoj ateityj prisikelsi senose savo ribose ir tada pirmoji kilpa teks demokratam, tik paskui bolševikam ir žydam".

Ltn. Grigas nukaito kaip burokas ir susimuistė kėdėje, Masiulevičius plačiai besišypsodamas permetė vieną koją per kitą ir atsilošė prie sienos.

— Ką tamsta turėjai galvoje taip sakydamas? — paklausiau.

— Latvija ir Estija neturi teisės gyvuoti kaip valstybės, — paaiškina rusiškai.

— Kodėl? — klausiu taipogi rusiškai.

— Neturėjo savo karūnos.

— O Lietuva?

— Hm, hm . . . sumiksėjo, bet atsakymo nerado.

— Atsimink, kur duoną valgai, — abiem kumščiais trenkiau į stalą.

Jis ranką prie pistoleto dėklo, tą patį ir mudu su Grigu. Ko Grigas judėjo, man neaišku buvo, nes nė vieno žodžio nebuvo prataręs. V. ltn. Masiulevičius, tik palinko kiek į priekį tebesišypsodamas, kaip ir visada. Lepecha tuoj pakilo, užsidarė savo kambarį ir žingsniavo iš vieno galo į kitą, gal būt iki ryto.

6-tą ryto šaukia: Leitenante . . . važiuoji į Ukmergę (36 km).

— Ko? — klausiu.

— Pasagų pirkti.

— Gausiu pinigų?

— Gausi, liepk kinkyti arklius.

Gavau 20 litų ir išvažiavau. Bevažiuojant ilga Daugpilio gatve Ukmergėje pasitinka policininkas su telefonograma rankoje: "Tuojau grįžti namo". Pasiganęs arklius pusvalandį, apsiskus ir grįžtu. Dar prieš Kovarską ėmė snigti, pakilo vėjas ir šaltis. Parvažiavus, dar nė neišlipusį iš rogių, sutinka mane stovėdamas ant laiptų:

— Tamsta perkeltas į 1-mą eskadroną. Tuoj važiuok į pulko štabą.

Pakeičiami arkliai, kareivis. Mano baltiniai už 3 km kaiman nunešti skalbti. Siunčiu pasiuntinį parnešti. Parneša kunkulan sušalusį žlugtą.

Prasideda pūga. Kareivis gauna didžiulius kailinius, tūbus ir išvažiuojam. Dvare tarp trobesių neatrodė tokia pikta audra, bet išvažiavus iš dvoro — dangus sulipęs su žeme. Aš tik su miline, kepurė be ausinių. Jau buvau sukoręs 72 km į Ukmergę, pirmyn ir atgal. Laikas būtų pasilsėt, o priešais dar 18 km tokiu oru, naktį.

KRYŽIUOČIŲ AINIAI GRĮŽTA KLAIPĖDON

BR. KRIŠTOPAITIS

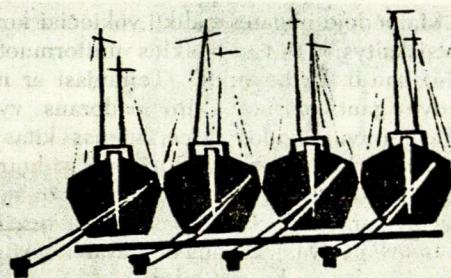
1939 metais ankstyvas pavasaris įžengė į mūsų žemę. Kovo mėnesį sniego pėdsakai jau buvo dingę ir aukštai pakilęs dangaus mėlynėj vytyrus džiu-gino Klaipėdos uostą ir jo apylinkes.

Neramių audringų sapnų prižadintas anksti kėlęs žingsniuotu laivo "Kaunas" deniu, besigėrėdamas atbūnančia iš žiemos miego gamta. Įsijungus pavasario nuotaikon skaidrėja mintys. Stebiu kai Nemuno vandenys, nusimetę kietuosius kristalinius ledo rūbus, skuba Kuršių mariomis, uosto vaga ir pro uosto vartus įsilieja Baltijon, dingsta dangaus ir jūros mėlynuose pavasario pataluose.

Nors gamta kvietė žmoniją pavasario džiaugsmui, bet mūsų senoji Europa, it senas košės puodas, virdamas taškėsi purkšlėmis. Tai vienur, tai kitur iškildamas virš paviršiaus, ar nurimdamas. Chamberlainas užgulęs ant savo lietsargio dažnai švaitėsi Europos erdvėje nutūpdamas Berchtesgadeno pabaisos oloje ar kur kitur. Kaž ką tarpusavyje pakuždėjus leidžiasi atgal. Pakelyje čiupęs iš baltojo balandžio snapo alyvų šakelę ramina žmoniją. Ne vienas įtikėjęs jo žodžiams aiškina visiesiems, kad Berchtesgadeno olos pabaisa išvirto taikos avinėliu ir dabar žmonijai ateina trokštamos ramybės laikotarpis.

Iš patyrimo žinau, pirmosios ankstyvosios 5 valandos žinios eterio bangomis atkeliauja iš Maskvos. Tarp jų melo kartais paduodama tikresnių žinių. Įsijungęs Maskvą girdžiu: — Šiandieną, 1939 m. kovo 22 dieną, Lietuvos laiku 9 valandą ryto Lietuva perleidžia Klaipėdos kraštą Vokietijai. Pašoku ir bėgu į denį. Lauke tyli, ramu ir aplinkui nieko netikėto nematyti. Girdžiu tik, ramiai skardensasi vytyrus. Stebiu kai pro šalį laivo praslenska vandens nešamas vienas kitas šapalėlis.

Grįžęs vidun įsijungiu Kauno radio stotį. Tyliu. Prisimenu, tik 7 val. ryto mūsiškė prabilsta. Jeigu taip ištikrųjų būtų, tai turėtų anksčiau prabilsti, kad paruoštų mūsiškius. Kaunas tyli. Suabejoju, gal vėl paruoštas koks rusų melas. Šį kartą laikas

taip lėtai skaičiuoja mano nekantriai laukiamas minutes. Pagaliau pasigirsta: — Alio, Alio radio Kaunas kalba. Po visų pradinių įvadų girdžiu paleidžia muziką ir nėra jokių užuominų apie Klaipėdos perleidimą. Po šimts pypkių, vėl bus rusai nukalbėję. Nuo denio stebiu ankstyvą miesto žmonių judėjimą.

Matau, Malkų gatve darbininkai su savo lauknešėliais ramiai traukia į darbą. Laivo įgula kilsta ir šturmanų pavedimu atlieka rytinius įsipareigojimus

Įsijungiu vokiečių radio. Girdžiu laukinius vokiečių džiaugsmo šauksmus ir Hitlerio garbinimą. Pasakojama apie Memelgebioto grįžimą prie reicho. Kodėl gi mūsų tyli? Nepateisinamai pasielgta mūsų valstybės vairuotojų neperspėjus žemaitėlių, gyvenusių Klaipėdos krašte (Daugiausia čia buvo įsikūrę žemaičiai). Nejaugi slepia nepaslepiamą paslaptį?

Apie 9 val. ryto miestas virto it sujauktu skruzdėlynu. Lietuviai bėgiojo, siuvo įvairiomis kryptimis; darbus metę bėgo prie savo šeimų su rūpesčiu, kaip susitvarkius esamoje būklėje. Vienungiai pasimetę bėgiojo ten ir atgal. Ne vienas lietuvis, prisiartinęs prie laivo, teiraujasi ką mes darome? Vokiečiai džiuogauja, naciai kelia ovacijas. Virš Klaipėdos kyla nacių kabliuotos vėliavos. Mes laive nesijaudiname, bet išgyvename didelį smūgį ir laukiame Lloydo žodžio. Uždarau Kauno radio. Ne laikas dabar muzika grožėtis. Geroji mūsų valdžia, it tas paukštis prieš išbaidytas paliko lizdą.

Matau, prie laivo neskubiais žingsniais artėja vyras. Pasisveikina ir ramiau susirūpinusiu balsu prašneka. Sakosi iš Tauragės apskrities, ten kaip savanoris gavęs sklypą, kuriame jo žmona su dviem vaikučiais šeiminkauja. Jis protarpiais atsilanko ir remia patarimais ir pinigais. Jis dirbęs čia uoste ir džiaugėsi laikui bėgant turėsiąs sutvarkytą ūkelį. Dabar, likus be darbo, sužlugęs visos viltys atei-

čiai, nes Klaipėdoje negalės palikti, vokiečiai kerštaus ir atsiskaitys: "Buvau veiklus uniformuotas šaulys. Nežinau ir ką beveikti". Teiraujasi ar negalėtų laive gauti darbo. Daro padoraus vyro įspūdį. Pasiteiravus įgulos tarpe, vienas kitas jį pažino ir patvirtino jo teigimus. Kaž koks vidujinis balsas prašneko manyje: "Lai ir toliau tvarko savo ūkelį" Tačiau, prabilstu: "Eik, pasiimk savo mantą, esi priimtas į laivą." Džiaugsmo ašaros pasirodė jo akyse ir jis apsisukęs atsitolino.

Pasišaukęs laive buvusį mums palankų vokietuką klaipėdiškį, tariau: "Esi klaipėdiškis, tuo pačiu tampi vokiečių pilietis. Vargiai begalėsi plaukioti mūsų laivu. Be to, Klaipėdai tapus reicho dalimi, kaip skelbiama, atsivers platūs keliai į laimingą gyvenimą. Sumokėsiu už dvi savaites atostogų ir lik Klaipėdoje. Bus galimybė patekti į didžiuosius Vokietijos laivus." Jaunuolis, pusiau apsidžiaugęs, paliko laivą. Džiaugias išsprendęs susidariusią padėtį ir suteikęs progą Tauragės ūkininkaičiui kurti savo sodybą ant tvirtų pagrindų.

Kadangi įvykęs staigus gyvenimo lūžis sujaukė mūsų planus, ištįsusiais veidais žvalgėmės į krantinę, laukdami pasirodant Lietuvos Baltijos Lloydo tarnautojo.

Gerokai jau po pusiaudienio man buvo patarta, pakėlus garus, palikti Klaipėdą, nes čia jau esame svetimi. Kadangi nieko neturime krautis, nei vežti, pasiūlyta plaukti Gdynėn ir ten palaukti kol viskas įeis į normalias vėžes. Atsirišę skubame kuo greičiau pro uosto vartus į laisvę alsuojančią jūrą, kuri mus sutinka linksmus ar liūdinčius ir visus prigludžia savo mėlynose platybėse. Jūra, it ta geroji motina, glaudžia ir myli, arba uoste buvus negeriems, rūsčiai pasitinka, pakrato, pagrasina ir ateityje liepia būt josios geraisiais vaikais. Pykčiui nurimus vėl juntame josios motinišką globą.

Tolsta Klaipėda su džiūgaujantiais kryžiuočių ainiiais. Nežinau, jeigu tie džiaugsmu apsvaigę ateitį pramatytų, ar taip keltų rankas aukštai, nes eilei metų pralinkus, žemai nuleidę savo išdidžias rankas, maldavo to "Prakeikto Schemaiten" atliekamos duonos plutos.

Pamažu skęsta horizonte Klaipėdos krantai, tik aukštasis Celiuliozės fabriko kaminas, atrodo, iškeltu nacių kumščiu mums iškeliausiems grūmojo. Tų minčių genamas, vakarui atėjus, perdavęs savo padėjėjams paskutinius pageidavimus leidaus į savo patalpas. Paprastai jūros bangų šnekta su laivu liūliuojančiai veikia, bet šią naktą nesimigo. Rūpėjo ateitis. Ji tai ne knygos lapas, neatversi paskaityti.

Ankstytvą rytą saulė, jau spėjusi mūsų žemės rutulio apatinę pusę apkeliauti, linksmi sušvito rytuose. Papyrusčiavęs įžengiu į laivo tiltelį; pasila-

binęs su šturmanais teiraujuos kaip naktis praleista. Šturmanai pasakoja, kad apie pusiaunaktį, priešinga kryptimi, praplaukė karo laivų dalinys. Vienas iš jų užklausė, kas mes, iš kur ir kur plaukiame. Prisistatėme. Jie atsiveikino su "heil Hitler", ir taip nakties tamsoje dingome vieni kitiems. Būta vokiečių karo laivų, vežusių Klaipėdon Hitlerį isteriškiems džiūgavimams.

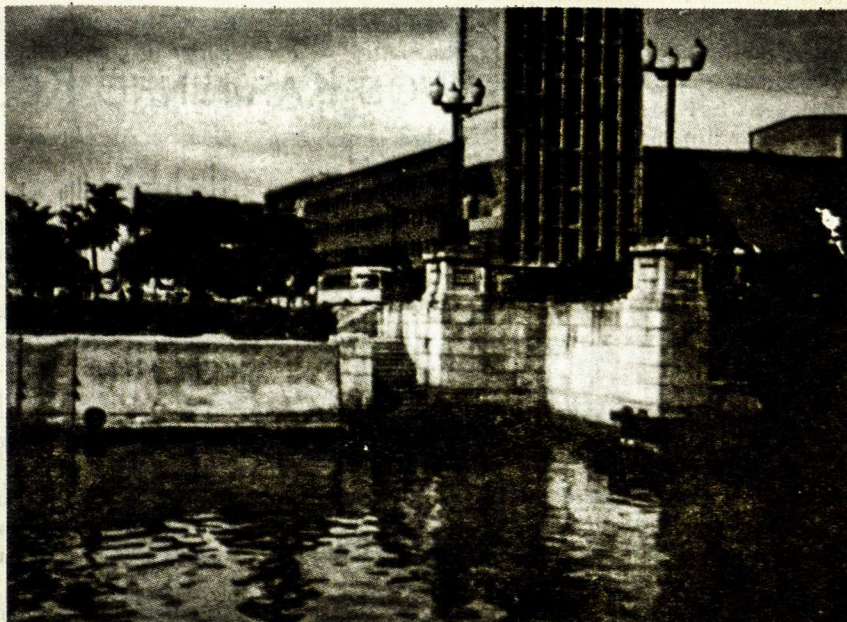
Pasiekus Gdynę, jos locas priėmė ir, įvedęs į uostą, pririšo prie krantinės. Krantinėje, be uosto policijos ir muitinės pareigūnų, mūsų laukė keturi civiliai. Atlikus įplaukimo formalumus, suėjo civiliai, kurie prisistatė esą lenkų spaudos atstovai. Kaip paprastai, neišpasakytas lenkiškas mandagumas, seka vienas po kito pilni užuojautos žodžiai. Virėjas dengia stalą. Spintoje viliojančiai šypsosi įvairiausi buteliai. Kilnojasi taurės reiškiant užuojautą laivui "Kaunas" ir man, netekus nuosavo uosto, taip pat užuojauta mūsų valstybei netekus svarbaus valstybinio šnarčio — uosto. Vienas jų stojęs prašneko paliesdamas mūsų visų ateitį. Kalbėjo, kad laikui bėgant užgis mums padaryta didelė nuoskauda. Toliau tęsė, su lenkais bendraujant sutvarkysime Vokietiją ir Lietuva atgaus ne tik Klaipėdą, bet ir Karaliaučių su aplink esamomis lietuviškomis sritimis. Stojęs, dėkoju ir aš už jų šiltus žodžius. Po šiai dienai galvoju, tikriausiai išdaigų kipšiukas patekęs į mano taurę ir su jos tūriu į mano smegeninę, kuri jau tauriame skystyje nardė, ir iš ten kuždėjo: "Atplaukus į Dancigą vokiečiai mane džiugina, kad bendraujant su jais atgausime savo sostinę Vilnių su lietuvių gyvenamais plotais." Dėka gerųjų kaimynų paslaugų atkursime Lietuvą etnografinėse ribose.

It šalto vandens buvo užpilta jaukiame subuvime ir jutau kai kipšiukas nusikvatojęs paliko mane. Staigiai susigriebęs, tariau: "Kelkime taures už mūsų tautų šviesesnę ateitį, kurios mes mirtingieji negalime įžvelgti. Tikėkime, kad Aukštojo Dangaus knygoje jau yra įrašytas mums sprendimas." Su paskutiniais šiais mano žodžiais jų veidai rimo ir, atgavę nuotaiką, tęsėme toliau vaišes.

Laimei šyptelėjus, vietoje gavome krovinį, ir Gdynėje praleidę apie 10 dienų išplaukėm jūron. Ilgiau būnant uoste ne vienas žurnalistas, dar pavieniui užsuko laivan, tai atnešdamas savo straipsnį parašytą apie laivo "Kaunas" atsilankymą, ar taip žodžiu ar taurele persimesti.

Tauragės ūkininkaitis laikui bėgant tapo darbštus ir tvarkingas jūreivis, bet vis tą patį man kalba: esąs begaliniai dėkingas man ir vis teiraujasi ar aš jo nesirengiu atleisti. Kiekvieną kartą atsakau, kad esu juo patenkintas ir laimingai sau plaukiok kiek tik panorėsi. Atrodo, lyg kaž koks

Dangės krantinė Klaipėdoje

baimės jausmas dėl išlikimo jį užvaldė. O, gal jau jam besiantinant prie laivo likimas buvo padaręs savo nepakeičiamą sprendimą?

Taip beplaukiojant, rudeniop gaunu vieno pažįstamo nuo Panevėžio laišką: "Mes keli, pasitarę kreipiamės į Jus kaip panėvėžietį, kad suprasite reikalą ir ištiesite ranką padoriam ūkininkaičiui, kuris išėjęs į vienkiemius užsitraukė paskolą ir dabar Žemės Bankas tiesia ranką į jo ūkelį. Iki Naujų Metų turi sumokėti 500 litų, arba varžytynės. Jis vyras 30 metų, turi žmoną ir du mažus vaikučius. Būkite malonus priimti jį į laivą ir išgelbėti jo šeimą nuo gresiančios nelaimės."

Apsvarstęs reikalą nusprendžiau, jei Tauragės ūkininkaičiui padėjau, tai ir Panevėžio ūkininkaičiui ištiesiu ranką. Parašau lai būna pasiruošęs ir man pašaukus turi atvykti į laivą. Pašauktasis spalio pradžioje atsirado laive. Savo gyvenime nematęs jūros ir apie jos darbus jokio supratimo neturi. Pavedžiau virtuvės berniuko darbą. Paprastai tam samdomi 16 - 17 metų jaunuoliai. Karo meto algos aukštos ir jis pilnai ūkelį išgelbės. Pradėjus plaukioti jūrų liga jo nevargino ir vyras pavestus darbus stropiai atliko.

Karas jau buvo visapusiškai įsisiautėjęs sausumoje ir jūroje. Paskutinį kartą Leningrade pasikrovę miško medžiagos, išplaukėm į Antverpeną. Antverpene išsikrovus, gaunu parėdymą plaukti net į 7 šiaurinės Skotijos uostus paimti Lietuvai silkių. Susirūpinęs studijuoju šį parėdymą ir jūrų kelius.

Suabejojau ar laimingai baigsiu šią užduotį. Rudens audrų metas. Krantuose švyturiai, su kitomis šviesomis, karo metu užgesinti. Nakties metu jokios orientacijos. Jūros vokiečių ir anglų minomis nusėtos. Tačiau, kitos išeities neturėdamas, kiek galint, paruošiau laivą karo metui. Atsidavęs Aukštojo Dangaus sprendimui, kuris mane jūromis laimingai lydėjo, išplaukiau.

Nesenai Šiaurės jūroje siautusi didelė audra dar purkštavo piktomis bangomis. Atsirado II-jo Pasaulinio karo naujovė — magnetinės minos. Dabar ne viena jų audros nutraukta nuo savo inkaro, laisvai sūpavo lingavo tarp bangų, besidairydama aukų. Radijo perspėja esą nemažai jų pasirodė jūrų paviršiuje. Dienos metu plaukiant porą tokių sutikome ir laimingai palikome užpakalyje. Vakarui atėjus nusprendžiau, išmetus inkarą, naktį praleisti vietoje. Vis mažesnis pavojus užlipti ant jų.

1939 m. lapkričio 27 d. 6 val. vakaro išmetu inkarą vidury jūros, tarp Anglijos ir Olandijos. Laivui sustojus liko tik budintieji tiltelyje. Kiti, po vakarienės, džiaugėsi laisvalaikiu. Apie 9 val. įvyksta staigus sprogiimas. Skubame iš savo landynių į paruoštas gelbėjimosi valtis. Visi skubiai sėda į valtį. Liekame su pirmuoju šturmanu ir kartu beveikiąs Panevėžio ūkininkaitis, nesusingaudydamas kas daryti. Pasodinam ūkininkaitį, bet dar trūksta tauragiškio; pašūkavo, pašaukėm, bet niekas neatsiliepė. Tuo tarpu laikas verčia skubėti, nes į laivo tuštumas skubiai braunasi vanduo.

LIETUVOS KARININKO KELIAI

MARIUS TYTUVENIS

III. GRĮŽIMAS

(Pradžia KARIO 1983 m. 6 Nr.)

Kai pritrūkstame rūkalų, tai keičiame lašinius su pirmo aukšto kamera. Čia vienas turi siūlą. Nakties metu priirišame lašinius prie siūlo ir nuleidžiame pro langą į pirmo aukšto palangę, duodame grindyse signalą ir jie tuojau, vietoj lašinių, pakabina rūkalų, o mes traukiame siūlą atgal. Ten, matyt yra mažiau rūkančių, arba rūko nekolektyviai.

Kameros nuotaiką gadina teisėjas — nuo ryto ligi vakaro jis verkslėna ir tegirdi vienintelę melodiją — valgyti. Rūkalus jis iškeičia į kumpį ir tašo vienas, kai visi 24 kaliniai varvina seiles. Visų mūsų svajonė gauti vieną riekutę duonos daugiau, tačiau niekas neverkslėna. Čia esame 4 mokyti žmonės ir 20 paprastų darbininkų ir kaimo vyrų. Mūsų teisėjas yra aukštosios inteligentijos veidrodis. Jo idealas ir gyvenimo prasmė — pilnas pilvas.

Ypatingai gerai veikia Morzės signalai. Nuo ryto ligi vakaro visomis kalėjimo sienomis dirba "tuk-tuk" signalai. Jei prie sienos pridėsi ausį, tai gali sužinoti visas naujienas. Nespėjo atsirasti naujas kalinys ir kokią žinią atnešti, jau skamba kalėjimo sienomis tuksenimai ir laike kelių minučių visas kalėjimas tai žino. Vieną dieną mėginame spėlioti, kada būsime laisvi. Aš pasisakiau pulkininkui, teisėjui ir Pranui kas aš esu ir iš kur atėjau ir įspėjau, kad karas gali prasidėti tuoj pat. Pranas kategoriškai tvirtina, kad birželio 22 d. būsime laisvi. Jis linkęs kažin ką duoti, kad būsianti jo teisybė. Pažiūrėsim...

Padėtis blogėja

Vieną dieną į kamerą įleidžia naują kalinį. Pasirodo jis iš mano tėviškės, ūkininkas. Jis man pasako ne labai linksmą naujieną, kad mano brolis Jonas suimtas ir kartu su juo atvežtas į šitą kalėjimą. Nesitikėjau, kad manimi taip domėsis NKVD ir taip greitai darys kratą mano tėviškėje. Tikriausiai jie bus radę mano laišką iš Berlyno ir mano kortos bus atskleistos. Jau aš turiu sugalvojęs mažą istoriją, tačiau nežinau, ar tai padės. Mėginsiu sakyti, kad laišką įdaviau kaimynui repatrijantui ir prašiau, kad kokių nors būdu pasiųstų, kad manytų jog esu Vokietijoje, tuo tarpu aš, pasilikęs svetima pavarde Lietuvoje, galėsiu laisviau jaustis.

Laukiu tardymo ir bijau jo. Svarbiausia, tie du lapukai man neduoda ramybės. Be to, čia kalėjime randasi dar pora iš Berlyno atėjusių suimtų, mano pažįstamų. Nežinia kokius parodymus jie davė. Gali, kartais, sustatyti akistaton. Būtų liūdniausia, nes vienas prietelius apsiavęs mano kelnėm, o aš jo švarku apsilvėjęs — belieka mūdu suvesti ir tuoj kris jiems į akis.

Birželio 19 d. pašaukia mane pas tardytoją. Buvusiose ankstyvesnėse stalių dirbtuvėse dabar įrengtos tardymo kameros. Enkavedistas tardytojas pasitinka mane gana nemaloniai.

— Vokiškas šnipas! — iškošia pro dantis.

Aš reikalauju vertėjo. Pašaukia du berniokėlius, kokių 14 metų amžiaus žydelius. Jie mane kolioja, kiek tik gali. Vienas net išdrįsta kumštį

Valtis atpalaidavus nuo laivo, srovė panešė jas į šalį, o laivas savo priekiu greitai smigo į jūrų gelmę. Mūsų plėvesuojanti Trispalvė paskutinė dingo jūros paviršiuje. Trūkstamo jūreivio nesimatė, tik dvi gelbėjimos valtyys nakties tamsoje liko plūduriuoti.

Valtyje atsigavę nuo staigaus smūgio visi vyrai pasakojo, kad tauragiškis, būnant Antverpene, susi-

dėjo visą savo mantą ir vis kalbėjo, jei kapitonas leistų jis grįžtų traukiniu į Lietuvą. Matyt, nediršo kreiptis į mane, kai visą laiką lyg rūpinosi būti neatleidžiamas. Išsipildė kas likimo knygoje buvo įrašyta. Po karo paaiškėjo, "Kauną" paskandino vokiečių pavandeninis laivas U-57. Mat, laivas "Kau-nas" su savo kapitonu padarė paslaugą anglams ir užsitraukė Hitlerio pyktį. □

pavartoti. Sėdžiu ant taburetės rankas sudėjęs už nugaros, dantis sukandęs ir nereaguoju į jų veiksmus. Atrodo su jais juokų nėra. Tardytojas labai nervuotas, keikiasi ir labai skuba. Visų pirma, manęs paklausia, ar aš žinau, kad mano brolis suimtas. Aš atsakau, kad nežinau. Toliau klausinėja iš kur aš gavau suklastotą pasą? Viską greitai ir trumpai surašo ir atleidžia. Taip jis skuba, atrodo, kad žemė jam po kojomis dega.

Parveda atgal į kamerą. Čia jau irgi iš tardymo yra grįžęs Petrutis. Atletas jis, gražus vyras. Beveik kasdieną jį tardo ir kasdieną pareina su naujomis mėlynėmis ir guzais. Jis nuduoda nemokęs rusų kalbos. Šiandien jis išgirdo tardytoją su kitu kalbant, kad visus NKVD dokumentus dar šiandien turi išsiųsti į Maskvą. Žinia mus pralinksmino. Reiškia jau karas visai arti, jeigu NKVD kraustosi Po pietų žadėjo jį tardyti, tačiau nepašaukė. Matyti, neturi laiko.

Vėl kyla nauja baimė — ką jie darys su mumis karui prasidėjus? Iššaudys, ar išveš? Jeigu turės laiko, tai išveš, jei ne, tai, greičiausiai, mus iššaudys, taip nepaliks.

Tariuosį su pulkininku, teisėju ir kitais, ką daryti. Aš siūlau susukti paklodes, esamus du suolus sudėti skersai durų ir užrišti duris iš vidaus susuktomis paklodėmis. Pasiruošiamo užsirišti ir jų neįsileisti.

Naktis praėjo ramiai. Šeštadienį visą dieną nei vieno neveda tardymui. Sargai nervuoti ir nekaltūs. Gaila, nėra sargo žyduko — jis buvo geriausias ir žmoniškiausias iš visų. Šiandien subata ir jis nedirba. Jo būtų galima paklausti apie padėtį.

Iš visko atrodo, kad kas tai kitaip. Guliu, šeštadienio vakare ir negaliu užmigti — koks tai malonus slaptas jausmas ką tai kužda ir kelia viltį, bei nerimą. Norisi pasidalinti juo su pulkininku, bet gėdinuosi. Betgi, jausmas toks, jog šis vakaras jau paskutinis ir rytoj išauš laisvė. Užmiegu viltingai besišypsodamas, su savo juntama paslaptimi ir šiltu jausmu krūtiniėje.

Kalėjimo sienos dreba

Miegodamas girdžiu dundėjimą. Prabundu. Atrodo jau aušta. Vėl dundėjimas. Priglaudžiu ausį prie sienos — tikrai dunda. Greitai žadinu pulkininką.

— Pulkininke, kelkis! Duokš, surūkysime visą papirosą iš karto. Karas! — sakau jam.

Mieguistas pulkininkas pasiklauso, pasiklauso...

— A, tau prisisapnavo! — Ir verčiasi ant kito šono.

Vėl dunksi.

— Pulkininke, ar negirdi sproginimų? Tai bombardavimas! — Vėl aš jam sakau. Tačiau, jis netiki.

Pradeda veikti Morzė. Praneša, kad Aleksote, aerodromo link matyti dideli dūmų stulpai.

— Vokiečiai bombardavo aerodromą, — mėginu įtikinti pulkininką. Netiki.

Sukyla visi, diskutuojame. Pradeda kaukti priešlėktuvinė sirena, prabyla priešlėktuviniai pabūklai. Žiūrim susispietę pro lango plyšį į dangų. Matyti, kaip ore sproginėja priešlėktuvinės artilerijos sviediniai. Staigiai neria padangėje lėktuvas.

— Žiūrėk, pulkininke, vokiečių "Messerschmittas" — rodau pirštu į skrendantį lėktuvą.

— Tu sumaišei, tur būt, čia rusų lėktuvas. Tur būt manevrai, — atsako pulkininkas. Man darosi jau pikta.

— Pulkininke, aš lėktuvus pažįstu geriau, nei savo penkis pirštus. Aš, gi, pats esu priešlėktuvinės karininkas. Be to, gerai išžiūrėjau vokiečių lėktuvus Vokietijoje. Jeigu būtų manevrai, tai nešaudytų kautynių sviediniais priešlėktuvinė, — įrodinėju pulkininkui. Netiki. Ir tegul netiki. Kas pusvalandį kaukia priešlėktuvinės sirenos.

Kalėjimo tvarka irgi pakito — nebeveda mūsų į tualetus. Tik truputį prasivėrę duris sargai įkiša samtį sriubos, įpila kavos. Nesvietiškai pikti ir susierzinę. Išdalinę pusryčius dingsta iš koridoriaus. Kalėjimas tylus, lyg išmiręs — nei vieno sargo.

Vėliau atneša pietus, bet sargai dar atsargesni, piktesni ir nesukalbami. Apie 4 val. p.p. pradeda smarkiai šaudyti priešlėktuvinė artilerija. Puolame visi prie lango. Padangėje, 800 metrų aukštyje, gražiai išsirikiavę skrenda aštuoniolika vokiečių bombonešių. Rusų priešlėktuvinė pila kiek tik gali. Sviediniai sproginėja aplink lėktuvus ir tarpuose, jie, tačiau, išdidžiai traukia toliau.

— Pulkininke, žiūrėk, vokiečių lėktuvai! — rodau jam.

— Ne, čia rusų, — atsako jis man.

— Žiūrėk, pulkininke, po sparnais aiškiai matosi juodi kryžiai, — rodau.

Žiūri pulkininkas, atsidūsta.

— Tai jau karas... — ištaria, pagaliau įsitikinęs.

Karas!...

Kas laukia mūsų dabar? Visi sukame galvas — veš mus, ar šaudys čia pat. Artėjantis vakaras ir tamsa dar daugiau prislegia nuotaiką. Šviesų nedega, vakarienės neduoda. Kalėjimas kaip išmiręs, tik kieme girdisi didelis judėjimas ir triukšmas. Slenka valanda po valandos lyg ištisa amžinybė. Kalėjime vis tylu ir ramu. Net kaliniai

tylomis tarp savęs šnibždasi nedrįsdami drąsiau prabilti.

Apie 12 val. nakties staigiai sutrinksi geležinės kalėjimo durys. Koridoriuje girdėti kareiviški balsai, žingsniai, ginklų barškėjimas ir keikimai.

— Dabar atėjo mūsų paskutinė valanda... Enkavedistai ateina mus likviduoti... — dingteli mintis.

— Petrutė, — puolu prie jo, — užriškime duris!

Skubiai puolame prie durų, dedame suolus skersai jų ir susuktomis paklodėmis užriškame. Koridoriaus gale kyla triukšmas, girdėtis laužomų durų traškėjimas, šūviai, enkavedistų keikimai ir kalinių šauksmas.

Koridoriumi varo kalinius.

— Nežudykit, nežudykit, nesu kaltas!... — Verkdamas šaukia vedamas žmogus.

— Tylėk, šuns snuki! — girdėti enkavedistų keikimai ir smūgiai.

Drebu prisispaudęs prie sienos. Širdis, rodos, nori išstrukti iš krūtinės. Drebulys krečia visą kūną. Kameroje mirtina tyla. Iš vieno kito lūpų pasigirsta:

— Dieve, pasigailėk!

O koridoriuje keikimai, ginklų barškėjimas ir varomų kalinių maldavimai ir dejavimai. Kalėjimo kieme burzgia mašinos, į jas grūdamų kalinių šauksmai ir enkavedistų keikimai.

— Atriškite duris! — maldauja teisėjas.

— Ne, durų neatrėšime! — neleidžiame mudu su Petručiu.

— Pasigailėkit manęs seno, atriškite duris. Jie išlaužę iššaudys mus... — maldauja pro ašaras, net ant kelių atsiklaupęs teisėjas. Prie jo maldavimo prisideda pulkininkas ir kiti.

— Po velnių, tegu išpiauna, kaip avinus! — sakau įpykęs. Atriškame duris.

Pikta, kad yra silpnadūšių, kurie geriau mirs, kaip piaunamos avys, negu gins savo gyvybę.

Kas tai paklebensa duris, uždega mūsų kameroje šviesą ir vėl užgesina. Veik užima kvapą — atėjo mūsų eilė. Laukiame sulaukę kvėpavimo. Žingsniai tolsta, trinkteli durys ir koridoriuje vėl tylu. Kieme suburzgia mašinos; išvažiuoja ir vėl viešpatauja tyla.

Tūnom prisispaudę prie sienų bijodami žodį pratarti. Visame kalėjime tyla. Mieste girdisi mašinų ir tankų ūžimas.

Vėl slenka baugios valandos, vėl laukiam, kada enkavedistų žingsniai ir širdį veriantys kalinių šauksmai sudrums tylą. Ramu, atrodo lyg kalėjimas būtų išmiręs. Rytuose jau brėkšta aušra, kameroje rškėja įsibauginę kalinių veidai ir lyg paklai-

kurios nuo siaubo akys. Žiūrime pro lango plyšuką į kalėjimo kiemą — tuščia, jokio gyvybės ženklų jame nėra. Vartai atviri. Pradeda veikti Morzė:

— Sargybinių bokšteliuose nėra, kieme taip pat... — skamba sienomis Morzės kalba.

Visi atsidūstam, visų akys sužiba viltimi. Mes gyvi ir laisvė atrodo taip netoli.

Kalėjimas pradeda dunksėti. Kamera su kamera pradeda garsiai kalbėtis, ūžia, kaip bičių avilys.

— Numesti langines! — šūkteli kuris tai kameroje.

Tuoju puolame prie lango, įsikabiname į virbus ir keliame aukštyn nuo kablių langinę ir leidžiame ją su didžiausiu triukšmu žemyn. Kameroje, be langinės, užpila akinanti šviesa. Matome tuščią kalėjimą, atvirus vartus ir tuščią Mickevičiaus gatvę.

— Laužti duris! — komanduoja.

Griebiame suolus ir pradedame kalti į geležines duris. Kitų kamerų kaliniai daro tą patį. Visas kalėjimas skamba ir virpa nuo smūgių.

— Nelaužkit, vyručiai, aš turiu raktus, tuoj atrakinsiu! — šaukia kieme iš kur tai atsiradęs kalėjimo tarnautojas. Jis rodo mums ryšulį raktų. Metame suolus ir visi susispietę prie durų laukiame, kada atrakins.

Skamba skubūs žingsniai koridoriuje, brakšteli spyna ir durys atsiveria. Puolame visi į koridorių, kuris jau pilnas kalinių. Skubame laiptais žemyn ir netrukus esame kalėjimo kieme.

Mane apakina saulė ir grynas oras apsvaigina. Atsiremiu į sieną. Laisvė... Ir vėl dingsta erdvė ir laikas, užmerkiau akis.

— Marijonai! — girdžiu kas tai šaukia. Atsimerkiu.

— Jurgi! — šūkteliu. Puolame vienas prie kito, apsikabiname.

— Kaip tu čia pakliuvai? — klausia jis mane.

— O kaip tu čia pakliuvai? — atsakau jam klausimu.

Prieš porą mėnesių mudu paskutinį kartą matėmės Berlyne.

— O iš kur judu čia? — staigiai puola mums į glėbį Jonas.

— Matai, Jonai, — atsipeikėjęs atgaunu jumoro gyslelę, — tu apsiavei kelnėm, bet buvai pamiršęs švarką, aš jį tau atnešiau iš Berlyno, — rodau jam jo švarką ant savęs.

— Nesitikėjau, būdamas Berlyne, kad tokiose sąlygose susitiksiu, — kalba Jurgis.

— Kaip tau pavyko, Jonai?

SVEIKINAME DR. PLK. ANTANĄ MATUKĄ — SUKAKTUVININKĄ!

Liepos 8 d. plk. dr. Antanui Matukui suėjo 90 metų amžiaus. Daktaro dukros, gyvenanti su juo Regina ir ses. Bernadeta, Matulaičio namų vyriausioji, ir atvykę sūnūs su šeimomis, vienas iš Kanados, kitas iš Kalifornijos, suruošė kuklų jo pagerbimą. Liepos 9 d., sekmdienį, Putnamo seselių kopylčioje 8 val. ryto kun. V. Cukuras ir kun. A. Petraitis atlaikė šv. Mišias daktaro šeimos intencija. Po mišių, bendrų pusryčių metu, visi sveikino sukaktuvininką, linkėdami sveikatos ir tęsti dirbamus darbus, sulaukti šimtinio minėjimo.

Po pietų keliolika artimųjų susirinko sukaktuvininko namuose pietums, dar kartą su juo pabendrauti ir pasidžiaugti jo prasmingo gyvenimo veiklos pasiekimais.

Mažą Antanuką pasiėmė teta į Poltavą, Ukrainoje, kur jis išėjo pradžios ir vidurinį mokslą. Auksa medaliu baigęs gimnaziją, 1912 m. buvo priimtas į Petrapičio Karo medicinos akademiją. Medicinos mokslus baigė Kievo universitete 1917 m. Tuoj pat buvo pašauktas rusų kariuomenėn ir buvo karių gydytoju Galicijos frontuose I Didžiojo karo metu. 1918 m. grįžęs Lietuvos, vertėsi privačia gydytojo praktika.

1919 m. stojo į kariuomenę. Lietuvos kariuomenėje buvo pulko gydytoju, net ir divizijos gydytoju. 1922 m. buvo I-mos karių ligoninės gydytoju, tada vėl pulkų

gydytoju. 1938 m. perkeltas į Karo ligoninę Kaune. Tais metais atstovavo Lietuvos kariuomenės gydytojams Karo medicinos kongrese Luksemburge.

Rusams užėmus Lietuvą, daktaras, kai Lietuvos kariuomenė buvo transformuota į 29 Teritorinį šaulių korpa, buvo paskirtas to korpo vyriausiu gydytoju. Jam pavyko nebūti išvežtam Rusijon, o gal ir nužudytam. Vokietijai kapituliuavus, jis buvo Lietuvos Raudonojo kryžiaus Miunchene vadovybėje ir sveikatos bei sanitariniais reikalais lankė lietuvių stovyklas amerikiečių zonoje. 1948 m. pasiekė su šeima Kanadą (London). 1949 m. buvo priimtas ligoninėn internu, o 1950 m. — ligoninės namų gydytoju Woodstocke. 1954 m. išlaikė Kanados valstybinius egzaminus vertis gydytojo praktika ir buvo gydytoju epileptikų ligoninėje.

Dr. A. Matukas yra narys Lietuvių gydytojų sąjungos, Lietuvių katalikų mokslo akademijos, Lietuvių Bendruomenės, lietuvių karinių organizacijų, Putnamo seselių rėmėjų ir daugelio kitų. Ypač daug jo pastangų ir rūpescio pareikalavo Amerikos lietuvių kultūros archyvo — Alkos praplėtimas nauju priestatu, nes jis buvo statybos komisijos pirmininkas.

(Pasinaudota VIII.7 d. "Drauge" tilpusia korespondencija)

— Žinai, liūdnokai. Koja dar neužgijo. Ją paglostė kulka ir durtuvas... — atsako Jonas.

— O tau, Jurgi, kaip? — klausiu.

— Buvau gavęs porą kulkų eidamas per sieną. Jau truputį apgijo, — atsako Jurgis.

Kalėjimo kiemas pilnas pilnutėlis buvusių kalinių. Stebiuosi, kaip galėjo sutilpti tokia žmonių masė jame. Daugėja pažįstamų ir draugų. Klausinėju kurioje kameroje mano brolis sėdėjo. Sužinau ir bėgu laiptais aukštyn, atgal į kalėjimą. 94 kamera. Duryš išlaužtos ir subadytos stovi atviros. Viduje viskas sujaukta. Liūdnas apsisuku ir išeinu atgal. Net nepagalvojau, kad mano brolis buvo tik keliomis kamromis atskirtas nuo manęs ketvirtame skyriuje ir, kad naktį jį iš ten enka-

vedistai išvežė, kaip ir visus kalinius iš ketvirto skyriaus. Liūdnas išeinu iš kalėjimo atgal į kiemą. Juntu, kažkas griebia už rankos ir įspaudžia į ją popierių. Žiūriu — dešimt rublių.

— Pradžiai, — sako man bičiulis.

Automatiškai dėkoju ir velku kojas vartų link. Jurgis irgi seka iš paskos tylus.

Atgavau laisvę, tačiau netekau brolio.

Išėję į gatvę atsigrežiam ir žiūrim abu į kalėjimą. Žiūrim ir tylim, nežinodami kur žingsnius kreipti. Kalėjimas tolsta, abu žengiam tolyn, vis tolyn.

9 valanda ryto, 1941 m. birželio mėnesio 22 diena.

(Pirmos dalies pabaiga)

OKUPANTAMS KEIČIANTIS

P. LELIS

Savaitę prieš vokiečių puolimą, iš Vilniaus atvyko inž. Krajuchinas ir paprašė manęs kartu nuvažiuoti į Pajuostę, pas bazės viršininką, išaiškinti skundus, kuriuos jis atsivežė, Vietos gyventojai skundėsi vykdomajam komitetui, kad karinė bazė užėmė visus kelius ir jie negali niekur išvažiuoti.

Prie bazės vartų ilgai sugaišom, kol patekom į vidų, nes reikėjo praeiti pro tris sargybos postus ir aiškintis. Judėjimas bazėj kaip skruzdelyne: traktoriai, buldozeriai, sunkvežimiai stumia žemių kalnus, kareiviai, kolchozninkai, suvaryti ūkininkai su vežimais juda, kruta, šūkauja. Vieno karininko lydimi ieškojom pačio vyriausio, kuris vaikščiojo po rajoną su savo adjutantais. Mums priėjus ir aiškinant jam reikalą, jis mažai domėjosi, o tik dairėsi į šalis. Tuo tarpu pribėgo, lyg išsigandęs, vienas karininkas ir sako jam: "Priiechal komandujuščij". Vadas tuoj nudūmė, tik atsigręžęs pasakė vienam komandyriui: "Pasikalbėk su jais". Pasilikęs su mumis karininkas sako: "Aš žinau tą reikalą, bet ko jūs rūpinatės kokiais ten keliais, kada karas mums ant nosies"...

Grįžom nieko nelaimėję, bet pamatėm skubų aerodromo ruošimą karui. Rusas inžinierius norėjo dar aplankyti Kėdainių rajoną, bet neturėjo automobilio, tai man teko jį ten nuvežti ir kartu aplankyti savo draugą inž. Kondratą — rajono viršininką. Jis paruošė mums gerus pietus ir Krajuchinas įsismaginęs kalbėjo atvirai. Jis pasakė, kad Plentų Valdyboje dirbą rusai inžinieriai nėra komunistai, o rajonuose lietuvių viršininkų padėjėjai yra komunistai, bet jie nėra inžinieriai, nors tokiais vadinasi.

Pagaliau atėjo lauktoji diena. Birželio 22, anskti rytą, baisus trenksmas išmetė iš lovos. Išbėgę lauk pamatėm vokiečių lėktuvus virš Pajuostės, 2-3 km atstume. Vienas po kito lėktuvai smigo žemyn ir išmetė bombas, vėl kilo. Atskrido kitos lėktuvų bangos, vėl trenksmai. Prasidėjo karas — ką dabar daryti? Eiti į įstaigą, ar bėgti į mišką? Po birželio išvežimų, šeimą išsiunčiau į kaimą. Ap-sigalvojęs, pirmadienį vistik nuėjau įstaigon. Visi tarnautojai susirinko tik padėjėjo Sergušovo nėra. Tuoj paskambinau NKVD viršininkui ir pranešiau kad padėjėjas pabėgo. (Mūsų įstaiga buvo NKVD žinioje). Viršininkas trumpai atsakė: "Nebezpokoi-

tės, on u nas". Man to tik ir reikėjo. Apsirūpinę liudymais rusų kalba, su savo vežiku išvykome neva kelių tikrinti. Važiuojant Smilgių link sutikome keletą vežimų su suimtais ūkininkais, milicinininkų ir enkavedistų lydimais. Maniau, viename vienkiemyje pas giminaitį tarp miškų, praleisiu baisiąsias dienas. Bet tame vienkiemyje nė gyvos dvasios — durys buvo užrakintos.

Važiuojame toliau. Klaikus vaizdas — niekur nesimato žmogaus, nei sodybose, nei laukuose. Visi išsislapstę miškuose. Apsukę didelį ratą, atvykome į mano tėviškę-vienkiemį, netoli vieškelių. Bet ir čia neramu, nes matome, vieškelyje rusų kareiviai ir enkavedistai dumia į vieną ir kitą galą, rinkdami žmones, kuriuos tik pamato. Naujos vokiečių eskadrilės skrenda Panevėžio link, o kitos grįžta atgal. Pernakvoję vieną naktį tėviškėje, grįžtame atgal į Panevėžį.

Mano ūkelis buvo už geležinkelio stoties, sunkiau pasiekiamas iš miesto, tai maniau čia bus saugiau. Kelias naktis kartu su bernu nakvojom lauke — krūmuose, rugiuose, griovyje, bet vis nerandame tinkamos vietos. Nakties metu mieste visą laiką kažkas šaudė, vokiečių bombų padegti namai daugelyje vietų dega. Prie geležinkelio stoties matėme du lavonus, geležinkeliečių uniformose. Paskutinę naktį enkavedistai nužudė tris ligininės gydytojus, o cukraus fabrike sušaudė 24 politinius kalinius.

Apie ketvirtą valandą nakties šaudymas mieste aprimo, bet girdėjosi trenksmas ir dundėjimas. Gulėdami griovyje po krūmais su bernu Kaziuku, nusprendėm, kad vokiečių tankai įvažiavo į miestą. Taip ir buvo. Iš ryto eidamas pro geležinkelio stotį pamačiau visą stoties rajoną apstatytą patrankėlėmis, o prie jų vokiečių kariai. Praeidamas pasakiau jiems "Guten Morgen" — jie mandagiai atsakė. Stoties gatvė pilna sunkvežimių ir šarvuotų automobilių, kuriuose, eilėmis, sėdėjo šalmuoti wehrmachto kariai. Palyginus su apskurisiais raudonarmiečiais, tie kariai puikiai atrodė, ypač jų apranga ir apginklavimas. Vienam puskarininkui pakėlus spalvuotą rodyklę, visa kolona pajudėjo ir nuvažiavo tolyn. Vietomis išardytas gatvės grindinys su vikšrų pėdsakais rodė, kad tankai pravažiavo nakties metu. Taip pasikeitė Lietuvos okupantai.

-o-

Turgavietės aikštėje, vokiečių kariams stebint, vyko liūdna procesija — trijuose kaimo vežimuose vežė nušautų gydytojų lavonus, kuriuos lydėjo gailingosios seserys. Juos vežė į apskr. ligininę pašarvoti.

Dar prieš savaitę buvau sutikęs ant tilto dr.

SPRAGA PRIEŠTANKINĖJE GYNYBOJE NATO KARIUOMENĖJE

B. B.

Gen. E. M. Lynch, II pas. Korėjos ir Vietnamo karuose vadovavęs pėstininkų kautynių daliniams, vėliau dirbęs taktinių priemonių tyrimų ir planavimų skyriuje, 1983 m. lapkričio mėn. kariniame "A.F.J." žurnale, vadovaudamasis savais ir kitų karo veteranų patyrimais, pasisakė prieštankinės gynybos klausimu, išryškindamas pėstininkų prieštankinių ginklų svarbą gynyboje. (Bendrai galimo ginkluoto konflikto apžvalgai, žiūr. "Karys" Nr. 9, 1981 m. pslp. 403, "Taktinių dalinių veiksmai prieš stipresnį priešą".)

Autorius nusiskundžia, kad planuotojai sparčiai tobulėjančios technologijos įtakoje sukuria idėjas, joms pritaiko priemones galimam karui, jų praktiškai neišbandę — tai yra klaidinga ne dėl to, kad jos techniškai bali būti netinkamos, bet kad blogiausiose lauko sąlygose, kurios yra dažnos kautynėse, tos priemonės gali neveikti. Pagal autoriaus asmeninę 20 metų patirtį ir istorinius pavyzdžius, laimėjimas yra to pusėje, kuris lemiamu atveju įstengia nugalėti blogiausias sąlygas, gi modernios priemonės bandomos normaliose sąlygose — poligonuose, blogiausiomis "priešo" sąlygomis. Kita patirtis tai,

kad bandymuose nėra psichologinių aplinkybių, dėl to neverta įsikalbėti netiesą sau ir kovotojams, nes ne ginklai laimi kautynes bet kovotojas, be to reikia pažinti priešą, su jo psichologinėmis savybėmis, kad galima teisingiau įvertinus ne vien medžiaginį pajėgumą bet ir kovotojų sugebėjimus. Pralaimėjimo pradžia — kai kovotojas negali atsiekti užsibrėžto tikslo. Išvadoje — priemonės reikia pritaikyti ne vien numatytose veikimo geografinėse ir klimatinėse sąlygose, bet taip pat ir tampriai rišant su galimomis psichologinėmis sąlygomis. Į tai planuotojai mažai kreipia dėmesio.

Amerikiečiai, karo veteranai, įvairiomis progomis susitinka ir padiskutuoja apie esamą padėtį, pasiklauso pranešimų apie dabartinį ginklavimą pagal naujausią technologiją, palygina savus patyrimus kautynėse su dabartinių ginklų panaudojimo taktika ir galimybes spėjamos ateities kautynėse. Gen. E. Lynch su apgailėstaviu pabrėžia, kad šiandieninės amerikiečių armijos galvosena nejungiam su praeities patirtimi, ypatinai kovoje prieš tankus — didžiausias dėmesys skiriamas tolimo našumo prieštankiniams ginklams, tikslu

galimai anksčiau kliudyti priešą. Artimos (pėstininkų) prieš tankus, "akystatoje", kautynės paliktos antrinės reikšmės — pėstininkai neturi tinkamų prieštankinių ginklų ir nepakankamai paruošti kovai prieš tankus; tikrumoje gynybos pajėgumas pasireikš, kada puolantys tankai atsiras "akystatoje" su pėstininkais ir jų tiesioginės paramos priemonėmis.

Projektuojami ir gaminami modernūs ginklai ir priemonės kovai prieš priešo ginklus, tačiau nejungiant eilės psichologinių ir fizinių aplinkybių esančių kautynėse; sudėtingos priemonės reikalaujančios sumanių kovotojų ir patyrusių rankų tinkamai tas priemonės panaudoti kautynėse, dėl daugelio aplinkybių, neretai bus valdomos pripuolamų asmenų, tokiu būdu jos gali virsti tik balastu.

Pagrindinis dėmesys skiriamas plačios apimties veiksams, užmirštant, arba nekreipiant dėmesio į būrio ar skyriaus veiksmus, kurie yra tiesioginiame sąlytyje su ginklais ir priemonėmis. Yra sakoma, kad gera vadovybė gali išlyginti trūkumus pritaikant priemones susidariusioms aplynykbėme, tačiau geri vadai pasireiškia kritiškuose atvejuose, sugebantys įtampe išskirti geriausius kovotojus ir priemones; sunkiau tai padaryti, kai geriausios priemonės ar

S. Mačiulį, kalbėjomės. Aš stebėjau, kad jis turėdamas priešų ir tokiu pavojingu laiku vis dar tebedirba ligoninėje. Jis atsakė: "Pavojaus metu gydytojo pareiga būti prie operacinio stalo". Prasidėjus karui, jis, dr. Žemgulis ir dr. Gudonis operavo sužeistus civilinius ir rusų karius. Nakties metu ligoninės rajone ir Nevėžio pakrantėse kažkas vis šaudė, dėlto naktimis ligoninėje budėjo ginkluoti komjaunuoliai.

Netoli ligoninės, Savivaldybės naujuose rūmuose, buvo NKVD būstinė, tai tas šaudymas naktį enkavedistams nedavė ramumo. Dežuruojantis, dr. Didžiulio sūnus, komjaunuolis, įtarė gail. seserį Kanevičienę palaikant ryšius su partizanais ir pranešė kur reikia. Dienos metų į ligoninę atvyko enkavedistai suimti ją, bet Kanevičienė spėjo pasislėpti. Tada enkavedistai pareikalavo iš operacinėje buvusių daktarų ją išduoti arba pasakyti kur ji yra. Kadangi daktarai nežinojo kur ji yra ir

negalėjo pasakyti, tai enkavedistai atkišę ginklus suriko: "Rankas aukštyn". Jie išsivarė daktarus į vieno namo rūšį, prie Moigio gatvelės, ir ten juos nužudė.

Dr. Žemgulis buvo ligoninės direktorium, dr. Mačiulis — chirurgijos skyriaus vedėju, o dr. Gudonis, dar jaunas ir neturėjo oficialiu pareigų. Vėliau enkavedistai surado ir g. seserį Kanevičienę ir ją žiauriai nužudė. Faktinai, Kanevičienė, sužinojusi, kad trys daktarai suimti, tai norėdama juos išgelbėti, pati pasidavė, bet jos pasiaukojimas neišgelbėjo daktarų.

Nužudytiems daktarams buvo pastatytas ligoninės aikštėje paminklas — dviejų metrų aukščio granito monolitas su iškaltais jo šonuose daktarų biustais ir užrašu: "Jie galbėjo kitus — žuvo patys".

PASTABA: Str. gautas 1983 m., prieš autoriaus mirtį.

ginklai tokiais atvejais tinkamai, arba ir visiškai neveikia.

Nauji ginklai ir jų panaudojimas — taktika būna bandomi iš anksto numatytose ar paruoštosiose sąlygose, be nenumatyto kliuvinių, kurie kautynėse būna neišvengiami. Atmosferinės sąlygos verčia keisti, arba sustabdyti numatyto plano vykdymą (Pav. rūkas, audringas lietus, arba sniego pūga, temperatūros pakitimai — visa tai kliudo matomumą, judrumą, varžo esminių ginklų panaudojimą ir susidariusiose sąlygose atitinkamą reagavimą į priešo veiksmus. Karo istorijoje kartojasi pavyzdžiai, kuriuose planuojant plataus masto veiksmus neatsižvelgiama į numatyto veiksmų vietovės charakteristiką — miškuotumą, gyvenvietes, dirvožemio rūšį, kelius (kurie iš tinkamo kelio sausroje, palijus gali virsti į neišbrendamą klampynę), juos supančią aplinką, žemės paviršiaus nelygumus, sezoninius arba pelkių upelius ir kt. (elementai su kuriais tiesioginiame sąlytyje būna mažiausias organizacinis vienetas — skyrius su individualiais kovotojais vartojančiais ginklus ir priemones). Ginklų bandymų metu (manevruose) priešas vaizduojamas pagal reikalą (10 pėdų viršžmogis, arba pasimetęs tupinti antis). Čia gen. E. Lynch ilgiau apsisoja prie Varšuvos pakto karinių jėgų. Nedovanotina klaida — nedavertinimas raudonosios armijos, kurios karinė spauda perpildyta aukšto lygio straipsniais, suprantamai aiškinančiais karinių principų esmę, ginklų ir jų pajėgumo svarbą, kuriais ryškinama kautynių elementų judrumo reikšmė, nagrinėjami smūgio veiksmai... Pagrindinis vaidmuo skiriama šarvuotų jėgų puolamiems veiksmams galingos žemės ir oro ugnies priedangoje, neabejotinai ardančioje priešų gynybą, kad šarvuotiems būtų praskintas kelias išibrauti priešų gynybos sistemoms, šarvuotųjų "akystaton" prieš priešų pėstininkus. Lygiagrečiai daug rašoma apie smulkių dalinių ir pavienių kovotojų veiksmus bendrame puolamųjų kautynių plane.

Yra senas posakis, kad geras vadas planuoja blogiausiam atvejui ir meldžiasi palankiausių galimybių. Daleiskim, kad Europos fronte karo

atveju NATO gynybos priemonėms, ankstyva ugnimi, nepavyks sustabdyti tankų telkimo išėities padėtyje puolimui ir sutrukdyti juos remiančių ginklų ugnies. Tankų puolimui prasidėjus, tiesioginės pėstininkų paramos ginklų dalis bus išvesta iš rikiuotės, pėstininkas atsiras "akystatoje" su priešų prasiveržusiais tankais su savo asmeniškoms priemonėms — išnaudodamas vietos nelygumus — uždangas ginsis turimais prieštankiniais ginklais prieš tankus, o automatiniais kovos prieš tankus lydinčiais priešų pėstininkus. 1973 m. žydų - arabų karo patirtimi, jei besiginantis pėstininkas turės pakankamo galingumo ir pakankamą kiekį prieštankinių ginklų — čia tankų sekmė ir baigsis, nes skaičiumi tankas atsiras prieš gausesnį prieštankinį priešą — pėstininką, ginkluotą prieštankiniu ginklu. Gen. Lynch teigimu, šioje vietoje ir yra NATO prieštankinės gynybos spraga, nes pėstininkas neturi tinkamų ir pakankamai prieštankinių asmeniškų priemonių ir yra neparuoštas tiesioginiai kovai prieš tankus. Tokius ginklus planuojant ir apmokant kovotojus, labai pravarstų palaikymas sąlyčio su praėjusių karų veteranais, panaudojant jų asmeniškų patyrimus kautynių lauke.

Vadovaujantis II Pas. karo rusų patirtimi ir dabartine doktrina, galime sovietų puolime Europoje, pirmame skaidinyje būtų naudojami sunkūs, T-64, T-72 ir T-80, šiuo metu rusų ginklavime esantys tankai, telktiniais smūgiais, siaurame ruože gausiais tankų junginiais, lydimais motorizuotų pėstininkų. Minėtų tankų priekiniai šarvai yra apie 8 colių storio, tinkamai profiliuoti, atsparūs prieš NATO pėstininkų prieštankinius ginklus (Tow, Dragon, Milan ir kt.). Visų trijų tipų šarvai sustiprinti keramikos sluogsniu, kuris padidina smūgio atsparumą, ginkluoti 125 mm pabūklais ir prieštankinėmis ("kobra") raketomis. Minėtų tankų modeliai yra bandomi Afganistane.

Turimi NATO pėstininkų prieštankiniai ginklai gali būti veiksmingi prieš rusų sunkiuosius tankus, ne frontiniais kliudymais, iki šimto metrų atstumo. Pasisekimas priklausys

nuo pėstininko sugebėjimo apsiginti nuo puolančių pėstininkų ir surasti tinkamą poziciją iš kurios galėtų sulaikyti puolantį priešų tanką. 1973 m. Sinajuje, nors ir trumpam laikui, toks kovos būdas prieš žydų tankus buvo sėkmingas, tačiau Europos frontas geografiniai ir kovotojais skirsis nuo Sinajaus. NATO jėgoms reikalingi galingesni, didesnės tolimašos, taiklesni, patogūs, lengvai aptarnaujami pėstininkų prieštankiniai ginklai, kad jais būtų galima apginkluoti daugiau kovotojų. Kovotojas žinodamas, kad jis galės išvesti iš rikiuotės priešų tanką, visuomet tokį ginklą su savim nešiosis (II Pas. karo lauke buvo galima užtikti pamestų įvairių rūšių ginklų, tačiau neužtikta pamestų prieštankinių "bazukų", nebent žuvusio kovotojo rankose.) Pėstininkui reikalingas ginklas, kuris atitiktų kautynių reikalavimus visose oro, vietos ir laiko sąlygose, kad kritišku atveju galėtų atlikti jam skirtą uždavinį — išlaikyti žemės plotą net ir tada, kai dėl kurių nors priežasčių pagelbinės priemonės tampa neveiksmingos. □

* * *

j. ŠIAUČIULIS

Gimtos žemės sauja
Man atneški tu
Nuo gimtinės kiemo,
Nuo tėvų kapų.

Gintarėlį gelsvą
Pamario krantų.
Melsvą lino žiedą,
Ramunę laukų.

Trupinėlių duonos
Man atneški tu,
Židinio jaukumą
Rudenio dienų.

Sesė, man atneški
Rytmečių žydrumą,
Sidabrinę rasą,
Upelių skaidrumą.

Sesė, man atneški
Gimtos žemės sauja,
Kad jinai man šviestų,
Kai užges man saulė.

Redaguoja —
S. Kaunellėnė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMTIES TRIMITAS

JUOZAS TUMAS - VAIŽGANTAS 1869 - 1933

STASYS SANTVARAS

“Lietuvą ir lietuvius mylėjau, bet sentimentus jiems jau iškalbėjau savo raštuose — prašom pasiskaityti, ir bus vis tiek, ar aš tebesu, ar nebesu”.

Tai testamento žodžiai, kuriuos parašė Žemaičių Katedros Garbės Kanauninkas, Lietuvos universiteto Lietuvių Literatūros Garbės Daktaras, Vytauto Didž. bažnyčios rektorius, o šiaip jau — Tretrininkas kun. Juozas Tumas-Vaižgantas.

Herodotas, gimęs apie 484 m. prieš Kristų Mažojaj Azijoje, vadinamas istorijos mokslų tėvu, mums paliko tokį pasakojimą: “Arge per Heros šventę, pagal paprotį, Kleobio ir Bitono motina turėjo būti nuvežta vežimu į šventyklą, bet jaučiai iš ganyklos nebuvo laiku parvesti. Negalėdami ilgiau laukti, tie du jaunuoliai patys užsidėjo sau jungą ir traukė vežimą, kuriame sėdėjo jų motina. Sukorę tokiu būdu 45 stadijas (stadija — senovės graikų ilgio matas, svyravęs tarp 164 - 192 metrų), jiedu pasiekė šventyklą. Tai padarę, matant visai iškilmių miniai, jaunuoliai mirė labai gražia mirtimi — čia Dievas kaip tik parodė, kad žmogui kartais geriau mirtis, negu gyvenimas. Argiečiai apstoję gėrėjosi jaunuolių stiprumu, o argietės šlovino jų motiną, turinčią tokius sūnus. O ši džiaugėsi sūnų žygdarbiu ir šlove, ir, stovėdama prieš Heros statulą, maldavo, kad deivė jos vaikams, Kleobiui ir Bitonui, kurie ją didžiai pagerbė, skirtų laimingiausią likimą. Po šitos maldos, sudėję aukas ir pasivaikinę šventės puotoje, tie du jaunuoliai užmigo pačioje šventykloje ir jau daugiau neatbudo, toks buvo jų gyvenimo galas. Jiems, kaip šauniausiams vyrams, argiečiai nuliedino statulas ir pastatė Delfuose” (Herodotas, iš graikų kalbos vertė Jonas Dumčius).

Ar ne tokia pat lemtis, toks pat įsikinkymas į darbų jungą ištiko kilnų ir taurų lietuvių tautos sūnų kun. Juozą Tumą-Vaižgantą? Juk ir jis paliko mums pasisakymą, kuris savo esme primena šaunųjų sūnų Kleobio ir Bitono likimą: “Ir tapau sa-

vosios, lietuviškos visuomenės tarnas; ne, dar daugiau: jos vergas, dėl jos metų metais nebematęs, kaip skaisti saulutė šviečia ir džiugina. Kur tik man kas liepė eiti, ėjau, neatsiklausdamas, kas jį įgaliojo man liepti. Ėjau, dirbau be atodairos, laiku nesumetęs, ar aš tam kvalifikuotas”.

Pernai sukako 50 metų, kai kan. Juozas Tumas-Vaižgantas mirė. Dar turbūt tebegyvena gausokas būrys lietuvių, kuris prisimena gyvą Vaižgantą, tą žilagalvį jaunuolį, vis kažkur per Kauno senamiestį besukbantį. Tačiau istorijos pokštai, okupacijos ir antrojo pas. karo žiaurumai, tos nuostabios asmenybės paveikslą per anksti nustūmė į tolimą praeitį, apdengė skriaudų ir nelaimių žemėm.

Vaižgantas jau darosi mūsų kultūrinio ir visuomeninio gyvenimo legenda. Optimistinė, šviesi, tviskanti kūrybiškumu, veiklumu ir energija, nepaprastai įdomi ir spalvinga legenda! Jei šiandien sakom, kad “Rytų Europoje, beveik tuščioje vietoje, atsirado moderni ir stipri tauta, moderni kultūra, moderni valstybė” (Tomas Venclova), tai toje tautinio prisikėlimo epopėjoje, kaip nemirtingi žiburiai, spindi ir Vaižganto darbai.

Emigracijoje sunkiai patikslinama ir kan. Juozo Tumo-Vaižganto mirties priežastis. Jis mirė gan anksti, eidamas 64-sius savo amžiaus metus, tiesa, jau išėjęs į pensiją, bet dar kupinas kūrybinių užmojų (pvz., rengėsi patobulinti, pagražinti Pragiedrulius, parašyti dar vieną kitą veikalą). Tad ir jo mirtis jau darosi legenda.

Vaižgantas iš tikro mylėjo Lietuvą ir lietuvius.

Dar daugiau — jis mylėjo žmogų, tą nuostabų Dievo kūrinį, nepaisydamas žmogaus silpnybių, veidmainingumo ir suktumo. Mylėjo gamtą — laukus, miškus, upes ir ežerus, mylėjo ir gyvulius. Kurį laiką Kaune turėjo taksijų veislės šunį, nelaibai gražų, su juo vaikščiojo, draugavo, fotografavo. Savo bute globojo ir keletą kanarėlių, mėgo su jomis pasikalbėti, paklausti jų čiaušėjimo. 1933 m. ankstyvą pavasarį, pravėrus langą, viena kanarėlė išlėkė į orą. Vaižgantas, norėdamas paiką paukštelį gelbėti, vienmarškinis iš šilto kambario išbėgo laukan, peršalo ir susirgo. Liga komplikavosi, buvo lemtinga, ji nebeleido susirgusiam iš patalo pakilti... O gal toji paukštė buvo deivė Hera, atlėkusi garbingąjį Kanauninką nuvesti į amžino poilsio vietą, Vytauto Didžiojo šventovės sienoj? Kas tą lemtį bebūtų siuntęs, tokį pasakojimą apie Vaižganto mirtį mums yra palikęs rašytojas Augustinas Gričius, 1933 m. "Lietuvos Aidė" išspausdinęs velionio nekrologą.

Poetas Jonas Aistis, kalbėdamas Apie laiką ir žmones, Vaižganto paveikslą piešia tokiom spalvom: "Jis ėjo iškėlęs galvą. Dėl to man visą laiką Tumas buvo vienintelis tikras mūsų turtas, vienintelė mūsų žemės vertybė, kuria galėjau džiaugtis ir didžiutis, kaip jis galėjo džiaugtis ir didžiutis savo tauta ir kiekvienu savo tautiečio laimėjimu. Ir man rodosi, kad jo veido niekuomet nebuvo užtemdęs pavydo debesys. Tai buvo didelis, giedras ir šviesus lietuvis" (Apie laiką ir žmones, 119 - 120 psl.).

Juozas Tumas gimė Maleišių kaime, Svėdasų vl., Rokiškio aps., patriarchalinėje lietuvių ūkininko šeimoje XIX a. septinto dešimtmečio pabaigoje (1869.IX.20). Tada dar buvo gyvas didysis vyskupas Motiejus Valančius, po truputį sklido į žmones Simano Daukanto raštai apie senovės lietuvių būdą ir darbus. Tačiau visa tai jau buvo uždrausto medžio vaisiai! Carinės Rusijos gubernatoriai geležinėm replėm gniaužė ne tik vyskupo Valančiaus kasdieninę veiklą, bet be jokių skrupulų griovė ir jo sukurtą Lietuvos švietimą, uždarinėjo jo rūpesčiu įsteigtas parapijų mokyklas; laisvo tako į tautą neturėjo ir Daukanto veikalai, nes tuo metu buvo uždrausta lietuvių spauda lotynų raidėm.

Aiman, Europoj mes turbūt esam vienintelė tauta, kurią išdavė ne vienas kitas tautos atplaiša ar išgama, o beveik visa jos diduomenė — didikai ir bajorai. Lenkybė jau buvo įsigalėjusi Lietuvos vyskupijų kūrjose, po vysk. Valančiaus mirties ji įsigalėjo ir Žemaičių vyskupijos kūrjoj, plačia banga buvo užliejusi Lietuvos dvarus ir parapijų klebonijas. Pravardžiuojamų litvomanų nekentė dvarponiai ir klebonai, nors daugumas jų savo kilme

buvo lietuviai. Maironis, šviesiom dvasios akim pažvelgęs į ano meto tikrovę, prabilo apie "rytą be aušros", apie "naktį be ryto", taip iš tikro ir buvo atsitikę. Kai tauta, šviesuomenės išduota, atsidūrė despotiškoj priespaudoj ir tamsoj, daug svarbių ir reikšmingų praeities darbų ir žygių buvo pamiršta, visa tautos istorija grimzdo "į naktį be ryto". Pagrindą turėjo ir kai kurių XIX a. mokslininkų susirūpinimas, kad reikia užrašyti, reikia gelbėti *mirštančios* lietuvių tautos kalbą, tautosaką ir visą kitą jos dvasinį turtą.

Turėdamas prieš akis tokią veikimo priespaudą ir stodamas į tautinį darbą, ko galėjo laukti, ko galėjo andai tikėtis toks "litvomanas" kaip kun. Juozas Tumas? Argi lengva tada buvo būti "dideliu, giedriu ir šviesiu lietuviu", kaip Tumą apibūdino Jonas Aistis? Vienintelis atpildas, kurio anų dienų "litvomanai" galėjo sulaukti — tai persekiojimų, paniekos, areštų, kalėjimų, trėmimų į Rusiją ir į Sibirą, laimingiausiu atveju — pabėgimo į Ameriką.

Tokiai tamsybei siautėjant, anaipol neužteko paprasto žmogaus noro, reikėjo dar didesnio dvasinio ryžto, tvirto vidinio apsisprendimo, didelio tikėjimo, reikėjo heroizmo ir didvyriškumo, kad be baimės galėtum stoti į kovą ir bandytum ginti savo tautos laisvę ir kultūrą, savo tautos gyvybę ir amžinumą.

Kun. Juozas Tumas, kol susilaukė beveik visuotinio tautos pripažinimo, beveik visuotinės pagarbos, heroizmo ir didvyriškumo supylė didelį kalną. Iš ano meto lietuvių patriotų tarpo jis turbūt daugiausiai buvo blaškomas ir mėtomas, daugiausiai persekiojamas. kažkas teisingai ir taikliai yra pastebėjęs, kad kun. Juozo Tumo biografija tai XIX a. paskutiniųjų dešimtmečių Lietuvos istorija — tiek daug sykių ten susidurta su neteisingumu, su žmonių dvasios tamsumu, arogancija ir net niekšingumu.

J. Tumas-Vaižgantas — kunigas, draudžiamosios ir nedraudžiamosios lietuvių spaudos leidinių redaktorius, publicistas, rašytojas, visuomenės veikėjas, auksaburnis kalbėtojas, universiteto docentas, literatūros mokslininkas ir kritikas. Ir visa, ką jis darė — darė gerai! Nūdien jau nelengva suprasti — kaip, kokiom jėgom žmogus galėjo vienas pats tiek daug darbų aprėpti ir įveikti. Šiokių tokį atsakymą į tą "kaip ir kokiom jėgom" gal galėtumėm rasti tik štai kur: lietuvių šviesuolių ano meto Lietuva turėjo negausų būrį, stigo visuomenės ir kultūros darbininkų, tai viena asmenybė, gausios prigimties dvasinėm galiom apdovanojta, ne tik sugebėjo, bet ir privalėjo tokį darbų krūvį pakelti, tokį dvasios lobį savo tautai kurti.

Eiti į kovą dėl lietuvių tautos laisvės ir kultūros Juozas Tumas apsisprendė ankstyvoje jaunystėje — studijuodamas Žemaičių kunigų seminarijoje, Kaune. Tautinis apsisprendimas jau nieko gero nelėmė. 1894 - 1911 m. laikotarpyje, kaip kunigas, jis buvo mėtomas iš vienos parapijos į kitą, kai kur bevikaraudamas tik keletą mėnesių. Be atvangos už "litvomaniją" buvo skundžiamas vyskupo kurijai, turėjo stoti į kurijos tiesmą, buvo išteisintas, bet susilaukė rūstaus sprendimo — be vyskupo leidimo negalėjo rašyti jokio straipsnio į lietuvišką periodinį leidinį. Tačiau kur tik kun. Juozas Tumas pabuvojo metus ar tik kelis mėnesius, jis visur paliko savo ryškius pėdsakus — skatino žmones jungtis į tautinę ir kultūrinę veiklą, skaityti ir platinti lietuviškas knygas ir laikraščius, organizavo ir mūsų žmonių ūkinę pažangą bei savarankumą.

Kaip dvasiškis kan. Juozas Tumas-Vaižgantas pražydo Kaune, nepriklausomybės laikotarpyje, rektoriodamas Vytauto Didžiojo statytoje šventovėje, stovinčioje ant Nemuno kranto. Pats jisai tą šventovę restauravo, jei gerai prisimenu, ją puošė dail. Petro Kalpoko ir dail. Adomo Galdiko darbais. Kiekvieno sekmadienio paties rektoriaus sakomi pamokslai buvo atskiri deimantai (gražbylostės dovana Tumui buvo įgimta). Ir Vytauto Didž. šventovė kiekvieną sekmadienį būdavo sklidina. Pamaldas lankė ano meto šviesuomenė, jaunuomenė, lankė jas ir agnostikai. Suliberalintom sąlygom kan. Tumas toje šventovėje daug kūdikių krikštijo, dar daugiau jaunų porų santuokos ryšiu sujungė. Tačiau gal ne tiek buvo reikšmingas tas išgarsintas jo liberalumas, kiek tauri ir kilni artimo meilė, kuri kan. Tumo-Vaižganto dienom švietė Vytauto Didž. šventovėje.

Spaudos draudimo metu, kai buvo tiek daug pavojų lietuvių patriotinį darbą dirbti, Tumas pradėjo bendradarbiauti dr. Vinco Kudirkos Varpe, o vėliau Žemaičių ir Lietuvos Apžvalgoje, pasirašydamas Juozapu iš Popšutės, o 1895 m. gimė ir iki gyvenimo pabaigos išsilaike rašytojas ir publicistas Vaižgantas. Jis redagavo Maž. Lietuvoje spausdinamą Tėvynės Sargą ir inteligentam skiriamą laikraštį Žinyčią. Jo brolis už liet. spaudos platinimą penkiem metams buvo ištremtas į Rusiją, o pats kun. Tumas uždarytas namų arešte. Kai 1904 m. lietuvių spauda lotynų raidėm buvo leista, nors ir žiauriai cenzūruojama, kun. Tumas išvyko dirbti į Vilnių — redaguoti Vilniaus Žinių, o šiam Petro Vileišio leidžiamam laikraščiui sustojus, su Ant. Smetona įsteigė ir redagavo Viltį, Kun. Juozo Tumo atvira kova už lietuvių kalbos teises Vilniaus krašte ir to krašto bažnyčiose labai nepatiko sulen-

Kanauninkas Juozas Tumas-Vaižgantas

kėjusiai sostinės vyskupo kurijai, tai Žemaičių vysk. Cirtautas jį atšaukė ir paskyrė Laižuvo parapijos klebonu. Iš to meto liko toks Vaižganto širdies skundas: "Apleidžiu Vilties redakciją *vieku* priverstas".

Ryškūs ir gausūs kun. Juozo Tumo darbai pėdsakai visuomeninėje ir politinėje veikloje. 1905 m. jis aktyviai reiškesi Didžiajame Vilniaus seime, o 1917 m. Petrapilio seime tvirtai pasisakė už Lietuvos nepriklausomybės atstatymą. Tam seimui suskilus, Vaižgantas ištarė plačiai žinomą posakį: "Aš — ne politikas!". Tačiau tais pat metais vėl dalyvavo politinėje lietuvių konferencijoje Stockholme, Švedijoje! Su kun. P. Bučiu organizavo Lietuvių Krikščionių demokratų partiją, o su Antanu Smetona — Tautos pažangą ir Tautininkų sąjungą. Kaip čia yra — iš karto du politiniai sambūriai! Čia turėtumėm prisiminti vaizdingą Vaižganto posakį: "Danguje — Dievas, apačioje žemė, joje mano seserys ir broliai lietuviai". Visiems jis pajėgė būti

vienodas ir tas pats. Nors savo gyvenimo saulėleidy parašė laiškų, kuriuose suskambėjo Vaižganto apsvylimai (nepatiko jam kai kurie tautininkų vyriausybės sprendimai), bet tautinei minčiai, kaip ir dvasiškio pašaukimui, kan. Tumas buvo ištikimas ir savo mirties valandą.

Literatūros moksle Vaižgantas daugiausia pasireiškė tuo metu, kai dėstė lietuvių literatūrą Lietuvos universiteto Humanitarinių mokslų fakultete. Apie senąją lietuvių literatūrą ir rašytojus jis surinko ypačiai daug ir vertingos medžiagos, kuri mūsų literatūros tyrinėtojam ir šiandien yra stipri atrama, reikšminga žinių versmė. Studentai docento Tumo paskaitas, kupinas atvirumo, sąmojų ir net humoro, labai mėgo, jo auditorija visada būdavo pilna klausytojų. Jonas Aistis, buvęs Vaižganto studentas, apie savo profesoriaus populiarumą taip liudija: . . . “sausai apsėsti suolai, katedros papėdė, net kampe stovėjusios kopėčios buvo nusėtos studentų iki palubės, takuose stati stovėjo ir kita tiek prie pravirų durų koridorių . . . Taip sušilę, sumurę studentai jo klausydavo porą valandų be pertraukos (Apie laiką ir žmones, 112 psl.).

Vaižgantas iki šiol minimas, kaip “deimančiukų” ieškotojas lietuvių grožinėje literatūroje — ne vien senojoje, jo universitete dėstytoj, bet ypačiai jaunųjų autorių kūryboje. Pasižvalgę anų metų periodikoje, turbūt nedaug terastumėm grožinės literatūros knygų, kurias Vaižgantas nebūtų pasitikęs šiltu, palankiu ir padrąsinančiu žodžiu. Kietesnių reikalavimų kritikai dr. Balys Sruoga ir E. Radzikauskas (Liudas Gira) už tuos deimantų jieškojimus Vaižgantą vieną kartą gan aštriai užpuolė ir pabarė. Į tuos priekaištus jis taip atsikirtė straipsny “Knygoms apginti . . . nuo kritikų” (Skaitymai, 1926 m.), kai rašė: “Vieną kartą į mūsų išdinę — literatūrą įlaša tūkstantis auksinių, kitą kart šimtas, o kitą kart ir skatikas. Vis dėlto ir jis didina, ne mažina bendrąjį turtą. Tai kaip gi nesidžiaugsi? Reikia džiaugtis, ir aš jokio sąžinės prikaišiojimo bei gėdos nejaučiu, kai iš manęs vieni tyčiojasi, kiti net piktnasina ir peikia, kam aš esąs specialistas knygoms ginti”.

Iš tikro, niekur pasauly tautinių literatūrų nekuria tik genijai. Paprastai jas sukuria dideli, vidutiniai ir maži talentai. Vaižganto išvalgumas ir jo minties giluma šiuo atveju galėtų būti gairė kiekvienam, kuris imasi vertinti savo tautos grožinį raštą.

Velionis prof. Juozas Brazaitis, palikęs mums vertingą studiją apie Vaižgantą ir jo darbus, taip kalba: “Vaižgantas nėra tosios plačios skalės kūrėjas kaip vėlesnis už jį, Krėvė, lygiai gerai mokąs

elgtis epe, lyrikoj ir dramoj, bet Vaižgantas yra kitos rūšies universalistas, sinkretikas: tame pačiame kūriny jis sujungia įvairius rašymo žanrus — publicistiką ir beletristiką. Publicistikoje jis beletristas, beletristikoje — publicistas, literatūros istorijoje — feljetonistas. Jame sumišęs auksas su smėliu. Jis neišsijotas, neišplautas, kaip neišplautas pats gyvenimas. Toksai kūrybos gyvenimiškas universalumas ir yra vaižgantiškas” (Raštai I, 249-250 psl.).

Tačiau, kas yra tas “gyvenimiškas universalumas”? Tai labai plati ir daug talpinanti sąvoka. Iš tikro, grožinė literatūra yra tasai gryno sidabro veidrodis, kuriame gyviausiom spalvomis atsispindi tos ar kitos tautos gyvenamoji aplinka, gamta ir jos poveikis į mąstančios būtybės sielą, papročiai, tradicijos, istoriniai įvykiai, o svarbiausia — žmonės, jų siekiai, jų kovos, laimėjimai ir pralaimėjimai, jų būdai. Turbūt tik tame ir slypi grožinės literatūros didybė, teikianti nemirtingumo spindulius savo tautai. Vaižgantas plačiu mostu aprėpė savo laiko žmones lietuvius, jų siekius ir idealus, tamsą ir šviesą jų sielose, jų charakterius. Tai berods ir yra tas Brazaičio “gyvenimiškas universalumas”, randamas Vaižganto kūryboje.

Kan. Juozas Tumas-Vaižgantas į grožinės literatūros kūrybą žengė tada, kai jau buvo gerai išmokęs lietuvių kalbą (gyvoji kalba ir gramatika yra skirtingi dalykai), gerai susipažinęs su jos tarmėmis, ypačiai aukštaičių ir žemaičių tarmėmis. Gal dėl to jo raštų kalba pasižymi vaizdingumu ir ekspresyviu stilium, gyvu kalbos formų pajautimu, įvairiu ir turtingu žodynu. Vaižganto raštai — tai tvirti pamatai mūsų dailiosios prozos kūrybai. Betgi tą savo kūrybos barą jis pradėjo kirsti gana kukliai — pradėjo rašyti įvairaus pobūdžio vaizdelius. Štai ką apie juos sako Vincas Mykolaitis-Putinas: “Jo vaizdai ir estetiniu atžvilgiu turi svarbią savybę, kad juose nėra sustingimo, dirbtinumo, amato, o plazda gyva mintis, gyvas jausmas ir tiesiogiai patirta nemeluota tikrovė”.

Vaižgantas rašė pjesių ir monologų ano meto lietuvių mėgėjų teatrui, jo pjesės buvo vaidinamos, susilaukė pasisekimo, bet Vaižgantas į dramatinės kūrybos žanrą su didesne jėga neįsitraukė, to pobūdžio jo darbai ir liko tik mėgėjų teatro vaidinimų medžiaga.

Galingais polėkais Vaižganto talentas atsiskleidė beletristikoje — vaizduose kovos dėl laisvės ir kultūros. Anot Brazaičio, “gryniausia Vaižganto beletristika” yra jo Dėdės ir Dėdienės, Rimai ir Nerimai (lietuviška italų Veronos Montekių ir Kapuletų drama), dviejų tomų epopėja Pragiedruliai (Godingos ir Varduvų kraštai), o taip pat Šeimos

MIŠKO BROLIS (Partizanas)

Iš rinkinio "Šulinys Sodyboj."

Jis išėjo dar aušružei neišaušus
Iš savo prabočių mylimų namų . . .
Ak, nebūta jau tada dienų ramių—
Jis išėjo iš tėvų namų
Dar aušružei neišaušus,
Tas vienturtis, močios mylimiausias!

— Auginau kaip žiedą bijūnėlių—
Mano kūnas, mano kraujas ir širdis!
Aš budėjau, aš meldžiausi per naktis—
Mano lūkesčiai brangiausi — paslaptis!
Tartum klevas žaliuonėlis,
Jis gyventi ir žydeti pasikėlė! . .

Vieną vasarą žaliom palaukėm
Atmarmėjo svetima žiauri šalis,
Ir užplūdo per sodybas — kraujas ir ugnis . . .
Į vergiją žmogų vijo ši lemtis—
Sielvartas jau upėm plaukė . . .
Tad išėjo jie slaptai palaukėm . . .

Nemuno srovė dar teka liejas jūron—
Plauna nenuplauna sopulio žaizdų . . .
Pelkėse miškuos berneliai Lietuvos vardu,
Išbudėję tūkstantį ir šimtą valandų—
Ligi lašo geria vargo taure sūrią . . .
Neša Nemunas tą skundų skundą jūron . . .

Vieną naktį jau negrįžta broliai—
Gula vieškely vienturtis amžinai . . .
Motina! sūnaus net kapo nežinai—
Kaip klevelį žaliuonėlių auginai . . .
— Už tėvynę, už savus laukus, šilojus
Miršta vieškely pašautas miško brolis . . .

vėžiai, žemaičių Robinzonas ir kt. Čia paminėtuose veikaluose rasim beveik visą Vaižgantą su jo kūnu ir siela. Būdingi tų veikalų bruožai — viltis, giedra, optimizmas, gamtinė mistika. Tai gal ir buvo tie paveikūs ginklai, kurių taip sopulingai stokojo pavergta, nualinta ir atgimstanti tauta.

Vaižgantas savo beletristikoj mum paliko gausų būrį nemirtingų personažų. Tai du kaimynai Rimas ir Nerimas, Dėdžių ir Dėdienių Mykoliukas, Severija ir Tijūnas Rapolas Geišė, Pragiedrulių Šešiavilkiai, Vidmantai, Napalys ir Darata, dr. Gintautas, Šešiavilkiotė, kun. Vizgirda (truputį autobiografinis Vaižganto vaidmuo), bajorai Sviestavičiai, kerštinga tarnaitė pavyduolė Ona, Taučiai ir Niauros, Iešmantai ir Narvilai, Valeras Kukulyš, Burzduliu ir Juodžiaus raganium vadinamas, išgama Vėdarėlis, simpatingi Gondingos krašto žydai — Šumacheris ir Zeligmanas. Būtų ir daugiau Vaižganto sukurtų personažų, bet šį kartą prisiminkim nors čia paminėtus: vienu darbai buvo kilnūs, o kitų pikti ir nedori.

Vaižganto kūrybiniai darbai tebešvyti ir mūsų dienom, kiekvieną sunkią valandą jo optimistinė dvasia gali mus apšviesti ir sustiprinti. Atkyla

į mus ir Vėdarėlio pavidalo tipai! Kokiom išdavystėm, kokiom niekšybėm sužėrės jų veikimas rytoj? Betgi tai jau ne Vaižganto, o mūsų rūpesčiai.

Vaižgantas buvo socialus žmogus, pajėgęs gražiai bendrauti su įvairių pasaulėžiūrų ir tikėjimų žmonėm, buvo jis tikras tiesos ir teisingumo apaštalas, o tų vertybių gynimas taip pat ne vienu atveju sopuliu pervėrė jo širdį. Nepriklausomybės laikotarpy jis sunkiai dirbo, nemažai ir uždirbo, bet beveik jokio medžiaginio turto nepaliko. Ar čia taip pat legenda? Ne, savo uždarbį jis išdalindavo neturtingiems universiteto studentam, nešykštėdavo skatiko ir giminėm. Savo testamente Vaižgantas apie tuos dalykus mum įrašė tokią pastraipą: "Aš niekam nesu skaldas, o man daug kas. Duodamas kvitų neimdavau nei didesnei sumai. Jei skolininkai garbingi, patys tegu susineša Vaižganto namams; jei užsigins, tai jų ir buvo grobuoniška intencija. Ir kitaip mane apgaudavo. Prašau nesibylinėti".

Tai prieš tokį Žmogų ir kūrėją mes šiandien lenkiamės su giliausia pagarba ir nuoširdžiausiu dėkingumu. □

Parkdale

MOSAIC

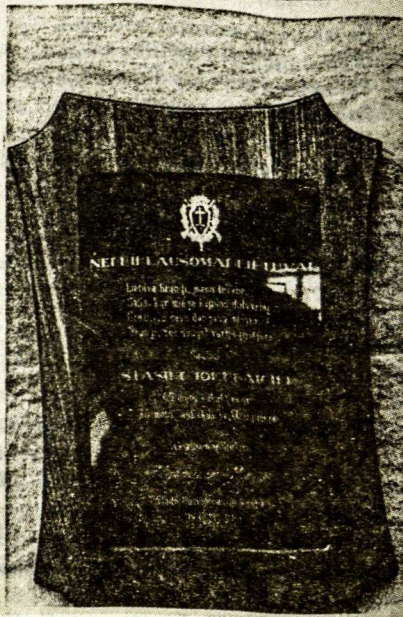
VOLUME 6, NUMBER 5

THE VOICE OF PARKDALE

MAY 1984

Jesse Flis, M.P., Parkdale-High Park, together with the Consuls and Consul-General of Estonia, Latvia and Lithuania, presented Mr. Jokubaitis with a special citation honouring Mr. Jokubaitis's 45 years of dedicated volunteer work in the Parkdale-High Park community. From left to right: Jesse Flis, M.P., Parkdale-High Park, Mrs. S. Jokubaitis, Mr. S. Jokubaitis, Dr. Zmuidzinas - Lithuanian Consul General, Dr. E. Upenieks - Latvian Consul, Mr. Heinsoo - Estonian Consul. Mayor Art Eggleton and Alderman Ben Grys were present and also made presentations.

Stasio Jokubaičio jubilėjus paminėtas Toronto, Kanadoje laikraštyje

PAGERBTAS Š. VET. "VL. PŪTVIO" KP. PIRMININKAS STASYS JOKUBAITIS

"Vlodo Pūtvio" kp. pirmininko Stasio Jokubaičio 65-jo gimtadienio ir 45-rių metų šauliškos visuomeninės veiklos pokylis, kurį suruošė sukaktuvinininko draugai, įvyko 1984 m. balandžio 7 d. Toronto Lietuvių Namuose. Dalyvavo 160 svečių.

Pokylį atidarė V. Stočkus. Kun. A. Simanavičius palaimino vaišių stalą. Vaisės paruošė A. Gataveckienė.

Šaulys V. Pečiulis supažindino svečius su šakota Stasio Jokubaičio šauliška ir visuomenine veikla. St. Jokubaitis gimė Žemaitijoje, Kelmės mieste 1919 m. balandžio 10 d. Baigė gimnaziją ir kooperacijos kursus. Gabus organizatorius ir geras kalbėtojas.

Gimnazijoj pasitaręs su mokytojais suorganizavo kooperatiniais pagrindais paroduotų, kur mokiniai galėjo nusipirkti

mokslo priemonių daug pigesnėmis kainomis nei pas privačius svetimtaučius verslininkus. Jo suorganizuotą krautuvę perėmė Kelmės kooperatyvas. Tame kooperatyve, baigė mokslą, St. Jokubaitis gavo darbą. Vėliau paskirtas to kooperatyvo vedėju.

Būdamas didelis muzikos mėgėjas, lankydamas gimnaziją, ėmė muzikos pamokas.

1937 m. aštuoniolikmetis Stasys įstojo į Lietuvos Šaulių Sąjungos Vlodo Pūtvio šaulių būrį. Pradžioj Stasys grojo Kelmės šaulių orkestre, vėliau perėmė to orkestro vadovavimą.

1940 m. rusams okupavus Lietuvą, St. Jokubaitis buvo suimtas, apkaltintas palaikymu ryšių su Lietuvos pogrindžiu. Raseinių sunkiųjų darbų kalėjime kankintas, tardytas. Vėliau paleistas, nes buvo reikalingas kaip orkestro ir kooperatyvo vadovas, tačiau kas savaitę privalėjo registruotis milicijoj. Nujausdamas, kad prasidės rusų-vokiečių karas, pasišalino ir

slapstėsi ir taip išvengė išvežimo į Sibirą.

Rusams antrą kartą okupuojant Lietuvą, pasitraukė į Vokietiją. Karui pasibaigus buvo Danijoje. Rusams dar esant okupuotoje Bornholmo saloje, susipažinęs su danų intelektualais ir žurnalistais, suorganizavo per Kopenhagos radiją lietuvišką transliaciją. Per penkis po karo Danijoje išgyventus metus tai vienintelis atvejis, kur buvo padarytas viešas pareiškimas per radiją dėl rusų okupuotos Lietuvos. Danai už tai susilaukė iš rusų daug protestų.

Danijoje apie 2000 lietuvių buvo patalpinti Nymindegab stovykloje. St. Jokubaitis stovykloje suorganizavo chorą, tautinių šokių grupę, orkestrą, vaidybos būrelį ir futbolo komandą ir per tuos vienetus plačiai išgarsino Lietuvos ir lietuvių vardą.

Rusai, būdami Bornholmo saloje, paprašė Danijos vyriausybės, kad įvairiems darbams atsiųstų 300 ar 400 lietu-

vių. Tikrumoje jie planavo juos išvežti į Sibirą lėtai bado mirčiai. Vagonai buvo pastatyti vežti į rusų okupuotą salą. St. Jokubaitis ėmėsi iniciatyvos gelbėti nuo vežimų. Jis pradėjo rašyti prašymus įvairiems danų pareigūnams, ministeriams ir net karaliui, prašydamas apsaugoti lietuvius. Laiškus, nepasitikėdamas vietiniu paštu, jis dviračiu veždavo 20 km į Vardės paštą. Lietuviai buvo išgelbėti. Tada rusai pareikalavo 16 ar 18 lietuvių ligoninių darbas, tačiau ir šis jų planas Stasio dėka nepavyko.

1950 m. St. Jokubaitis, apsigyvenęs Hamiltone, suorganizavo lietuvišką orkestrą "Aidą" ir surengė keletą gerų koncertų. 1952 m. persikėlęs į Torontą suorganizavo orkestrą "Trimitas". Vedė. Abu su žmona įsijungė į lietuvišką veiklą. Užaugino ir išmoksino dukrą Danutę. Danutė sekama tėvų pėdomis, aktyvi lietuviškoj veikloj: priklauso "Vlado Pūtvio" šaulių kuopai, yra baigusi liuanistinę mokyklą, laisvai kalba ir rašo lietuviškai.

1952 m. sukaktuvinius pastatė Toronte muzikinį veiklą — operetę "Vienungiai". Suorganizavo lietuvių išvyką į New Yorką protesto demonstracijoms prieš Jungtinių Tautų

1955 m. jis įsijungė į atsisteigusios šaulių sąjungos "Vlado Pūtvio" šaulių kp. ir yra jos ilgametis pirmininkas. Jis pagyvino kuopos veiklą. Buvo pradininkas Kanados šaulių rinktinės ir jos pirmasis pirmininkas. Buvo Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Centro Valdyboje. Aplankė veik visus šaulių vienetus JAV ir Kanadoje. Jo pastangomis įkurti šaulių daliniai Hamiltone, St. Catharines ir Sudbury. Už nuopelnus apdovanotas Šaulių medaliu ir Šaulių Žvaigždės Ordeņu.

Jis suorganizavo ir sujungė Pabaltiečių karines — patriotines organizacijas į bendrą junginį — Baltic Veterans League in Canada. Pasaulio Estų Laisvės Kovotojų Sąjunga yra apdovanojusi Stasi Jokubaitį sidabro medaliu.

St. Jokubaitis prieš 20 metų įsijungė į Kanados politinę liberalų partiją. Dalyvauja šios partijos suvažiavimuose, dalyvavo ministerių rengtuose priėmimuose, kur turėjo progos iškelti nelegalią rusų okupaciją Lietuvoje. Kiekviena proga prašo, kad jie keltų Lietuvos klausimą. 1972 m. birželio 10 d. pakvietė tuometinį Kanados Užsienio Reikalų ministrį M. Sharp į Prisikėlimo parapijos salę ir supažindino su pabaltiečių visuomenės atstovais. Ministeris M. Sharp, pabrėžęs, kad Kanada nepripažįstanti Pabaltijo tautų okupacijos ir patarė kur rašyti nusiskundimus dėl okupacijos.

St. Jokubaitis gerai žinomas kanadie-

čių tarpe. Palaikė ryšius su parlamentarais, aldermanais ir kitais pareigūnais. Jo iniciatyva vienas Toronto parkų pavadinimas "Park Lithuania."

Tolimesnei programai vadovavo sukaktuvininko dukra Danutė. Sekė sveikinimai žodžiu: Lietuvos gen. konsulas dr. J. Žmuidzinas, Estijos gen. konsulas J. Heinsoo, Latvijos gen. konsulas dr. E. Upenieks, Toronto burmistras A. Eggelton, Ottawos parlamentaras J. Flis, kuris perdavė ir Kanados min. p-ko P.E. Trudeau sveikinimą. J. Flis pridūrė, kad pabaltiečiai turėtų turėti savo atstovą Ottawoje senate ir tokiu galėtų būti St. Jokubaitis. Sveikino ir Ontario provincijos parlamentarai: T. Riprecht ir J. Breihaupt. Iš lietuvių: V. Jokubaitis, Kanados Šaulių rinktinės vardu Ign. Petrauskas, "Vlado Pūtvio" šaulių kp. — V. Stočkus, Sudbury šaulių kp. — J. Labuckienė, St. Catharines "Povilo Lukšio" kp. ir Bendruomenės — A. Šetikas, Toronto SLA 235 kp. — pirm. J. Dambaras, KLB-nės Toronto apyl. — kun. A.S. Simanavičius, OFM, JA LB vicepirm. K. Žiedonis iš Klevelando, Toronto sporto klubo "Vytytis" — P. Berneckas. Toronto miesto aldermanas B. Grys ir Estų Karo Veteranų A. Jurs.

Raštu sveikino Federalinės valdžios ministrai: C. Caccia, J. Chretien, G.J. Johnston, M. MacGuigan ir J.C. Munro. Ontario prov. min. N. G. Leluk, Šaulių Sąjungos p-kas K. Milkovaitis, Pasaulio Estų Laisvės Kovotojų S-ga, visuomenininkai J. ir B. Strazdai iš Toronto, dr. J.B. Uleckai, S.V. Aušrotai ir Galdikų šeima iš Los Angeles, JAV, giminės iš okupuotos Lietuvos ir daugelis draugų iš Kanados ir Amerikos.

Sukaktuvininkas St. Jokubaitis anglų ir lietuvių kalbomis padėjojo pagerbimo rengėjams ir sveičiams už atsilankymą, sveikinimus ir dovanas. Padėjojo ir savo tėvams, kad įkvėpė Tėvynės meilę. Pažadėjo dirbti iki Lietuva atgaus laisvę ir Nepriklausomybę.

Meninę programą atliko akordeonistės D. Pargauskaitė ir N. Benotienė.

Tremties Trimitas, kad ir pavėluotai, sveikina sukaktuvininką šaulių veteraną, visuomenininką ir linki dar ilgus metus dirbti ir vesti "Vlado Pūtvio" kuopą Nepriklausomai Lietuvai keliui!

JŪROS ŠAULIŲ SĄSKRYDIS — JŪROS DIENA

Š. m. liepos m. 28 - 29 d.d. "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopa Union Pier, Mich. surengė ir sėkmingai pravedė tradicinį Čikagos-Detroito-Cicero vei-

kiančių jūrų šaulių dalinių vasaros sąskrydį — Jūros Dieną.

Liepos m. 28 d., šeštadienį, 10 val. ryto, prie V. Petrausko salės, jūrų šauliams išsiriškiavus, buvo pakelta Lietuvos vėliava, skelbianti šio metinio jūrų šaulių sąskrydžio atidarymą.

4 val. p.p. salėje, buvo bendras Jūros Dienos dalyvių susirinkimas, kurį, dalyvaujant Čikagos "Gen. T. Daukanto", Detroito "Švyturio" ir Cicero "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopų vadovybės pareigūnams ir jūrų šauliams, pravedė Sągos jūrų šaulių vadovas ir "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos pirmininkas, g.š. E. Vengianskas. Susirinkimo metu apžvelginius veiklos pranešimus padarė aukščiau minėtų kuopų pirmininkai Cicero — J. Mikulis, Detroito — ab. Valiukėnas ir Čikagos — šį susirinkimą pravedęs. Reikšmingas mintis išreiškė ir į susirinkimą atvykęs LŠST Pirmininkas K. Milkovaitis. Bendrai, buvo aptarti įvairūs jūrų šaulių šakos organizaciniai reikalai ir pačią veiklą liečiantieji klausimai.

Vakare, toje pačioje salėje, vyko bendras Jūros Dienos dalyvių ir svečių smagus pasilinksminimas, kuris praėjo su pasisekimu. Pradedant, gausiai susirinkusiems buvo pristatyti svečiai — LŠST Pirmininkas K. Milkovaitis, Union Pier Lietuvių Dr-jos pirmininkas V. Bigelis ir gausi Dr-jos narių grupė, Detroito "Švyturio" j. š. kuopos pirm. B. Valiukėnas ir jūrų šauliai, Cicero "Klaipėdos" j. š. kuopos pirm. J. Mikulis bei šauliai ir vietos Union Pier politinis darbuotojas, taręs šia proga žodį, Mr. Walter Gorman.

Trumpą meninę programą, padainavusi keletą jumoristinių dainų, atliko Union Pier Lietuvių Dr-jos aktyvi narė p. Ona Petrienė. Veikė baras, svečiai turėjo galimybės pasivaišinti skaniais valgiais, buvo pravesta gausi savo laimėjimais loterija ir, smagiam Ruikių orkestrui grojant, buvo šokama bei linksminamasi net iki paryčių.

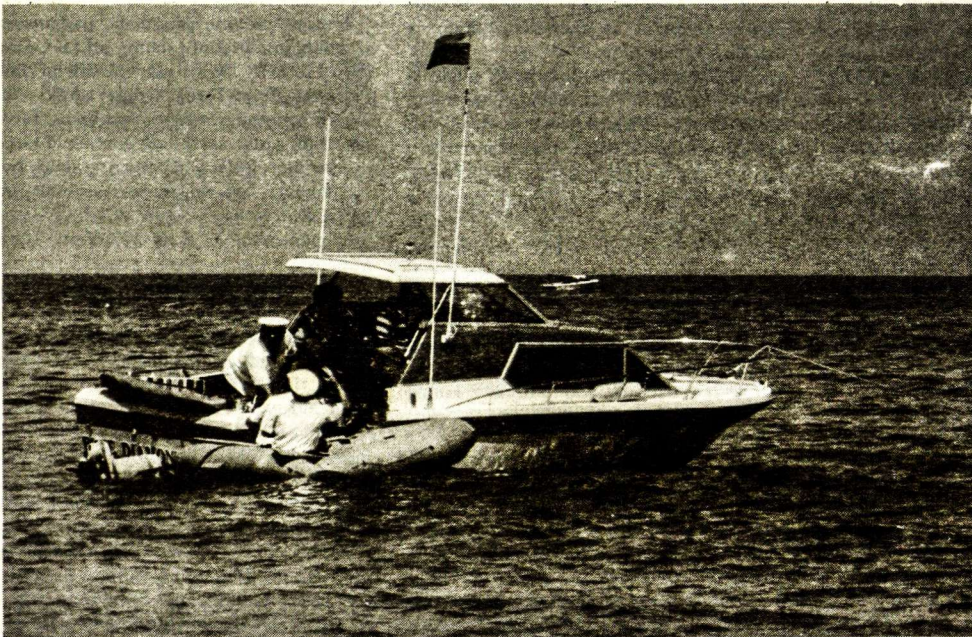
Liepos mėn. 29 d., sekmadienį, Jūros Dienos programa buvo pradėta Gintaro vasarvietės rajone iškilmingu vėliavų pakėlimu, kuriame 10 val. ryto, be aukščiau paminėtų, dalyvavo ir iš Čikagos atvykusi "Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės grupė, rinktinės pirmininko V. Išganaičio vadovaujama.

Teniso aikštėje, šauliams su vėliavomis išsiriškiavus, LŠST pirmininkas K. Milkovaitis lydintas vicepirm. V. Išganaičio, priėmė "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos pirm. E. Vengiansko raportą ir prieš vėliavų pakėlimą, už ilgametę jūrų šaulių globą, Gintaro vasarvietės savininkui p. A. Karaičiui įteikė, "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos

Jūrų šaulių vadovės I. Bukšniėnė, I. Petrauskienė ir š. M. Gudaitienė š. m. liepos mėn. 29 d. Union Pier, Mich., pasirošusios su vainiku žygiuoti prie ežero.

Nuleidžiamas vainikas į Michigano ežero vandenį š. m. liepos mėn. 29 d. Jūros Dienos proga, žuvusius už Lietuvos laisvę karius ir šaulius gerbiant. Nuotr. P. Malėtos

skirtą jam Lietuvos vėliavą, kuri visiems gerbiant, kartu su JAV. bių vėliava, buvo pakelta į stiebą. Gintaro vasarvietės rajone nuskambėjus Lietuvos Himno garsams, vėliavų pakėlimo apeigos buvo baigtos. J.A.V. bių, Lietuvos "Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės, "Gen. T. Daukanto", "Klaipėdos" ir "Švyturio" jūrų šaulių kuopų vėliavoms vedant, buvo žygiuojama į pamaldas, kurias, Union Pier, Gintaro vasarvietės pušų pavėsyje atnašavo kun. Raudeliūnas. Pamaldose dalyvavo apie 150 tautiečių, atvykusių kartu su šauliais pasimelsti ir paprašyti Aukščiausiojo palaimos sau, artimiesiems, bei likusiems pavergtoje Tėvynėje — Lietuvoje sesėms ir broliams.

Pasimeldus, darni šaulių rikiuotė su vainiku, žygiavo prie Michigano ežero, tradicinėms žuvusių Lietuvos laisvės kovose karių ir šaulių pagerbimo apeigoms — jų garbei ir amžinam prisiminimui, į ežero gelmes nuleisti vainiką. Atžygiavusių, paežeryje jau laukė vainiko nuleidimo tarnybos pareigūnai, jūrų šauliai V. Zinkus ir N. Martinkus, kurie vainiką nuplukdino į kiek giliau stovintį Raimundo Giniočio laivą. Tarnybai grįžus ir atraportavus, Sągos pirminin-

kui, kad vainikas perduotas į laivą, visai šaulių rikiuotei gerbiant ir giedant "Marija, Marija", jis buvo nuleistas į Michigano ežerą.

Po šių taip įspūdingų apeigų paežeryje, šauliai skubėjo 1-mą val. p.p. į International Friendship Gardens, pas Čikagos ramovėnus į jų kas met rengiamą Lietuvos Respublikos Prezidentų pagerbimą. Čia dalyvaujant apie 50 šaulių, ramovėnų ir apylinkėse gyvenančių tautiečių, apeigas pradėdant, ramovėnai A. Rapšys ir J. Rudokas išskėlė Lietuvos vėliavą. Žodį tarė LKVS "Ramovė" Čikagos skyriaus pirmininkas K. Juškaitis ir LŠST pirmininkas K. Milkovaitis. Visiems giedant "Marija, Marija," prie Lietuvos Prezidentų A. Smetonos, K. Griniaus ir A. Stulginskio paminklų buvo padėtos gėlių puokštės ir sugiedojus Lietuvos Himną buvo nuleista Lietuvos vėliava. Lietuvos Respublikos Prezidentų pagerbimo apeigos, kurias pravedė jūrų šaulys ir ramovėnų Čikagos skyriaus valdybos vicepirmininkas E. Vengianskas., International Friendship Gardens buvo baigtos ir visi kas sau, skirstėsi į namus. Jūrų šauliai po apeigų Friendship Gardens skubėjo į Union Pier, atsisvei-

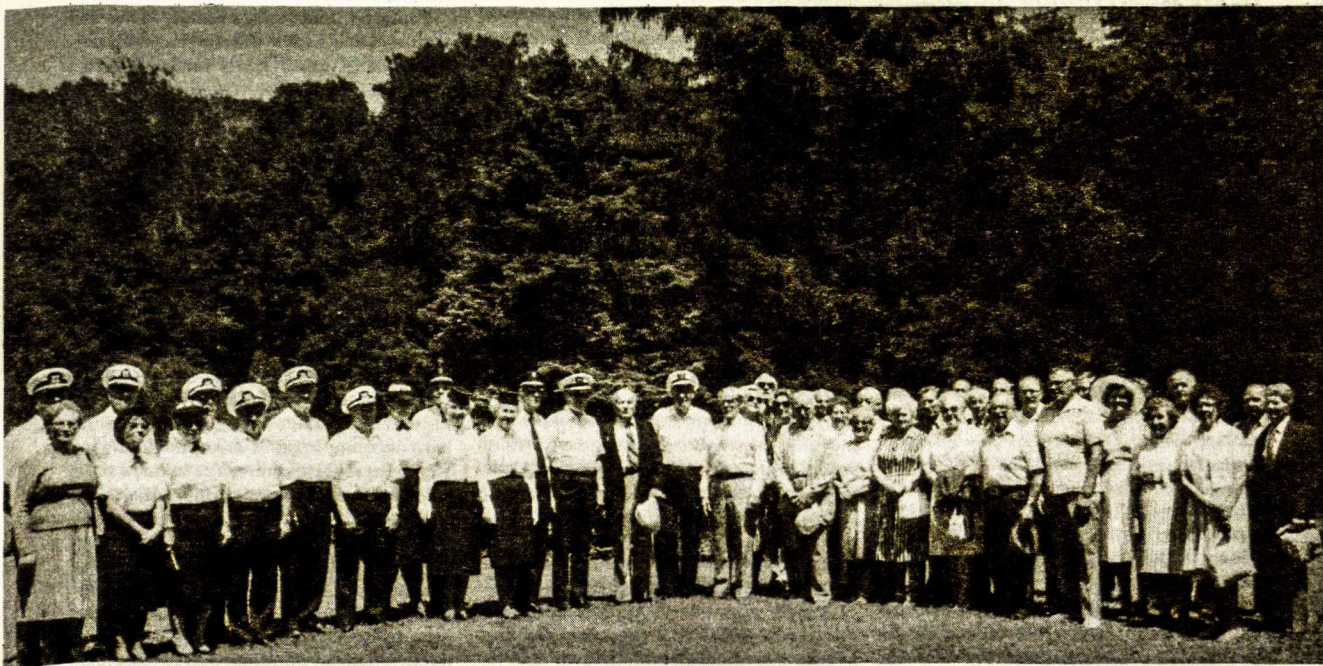
kinimo su atvykusiais į Jūrų Dieną iš Detroito jūrų šauliais užkandžiams.

Šiuose, 3:30 val. p.p. užkandžiuose buvo malonu matyti LŠST pirmininką K. Milkovaitį su poniais ir kartu dalyvaujančius Čikagos ramovėnų atstovus — Skyriaus pirmininką K. Juškaitį su poniais, V. Garbenį, K. Leknicką ir kt.

"Beužkandžiaujant, šių metų Jūros Dienos rengėjų — "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos vardu, padėkos žodį visiems dalyvavusiems tarė kuopos pirmininkas E. Vengianskas, ramovėnų vardu kalbėjo pirm. K. Juškaitis, Cicero "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopos vardu — kuopos pirmininkas J. Mikulis ir grįžtančių į Detroitą vardu "Švyturio" kuopos pirm. B. Valiukėnas. Baigiant visas kalbas paskutinį žodį tarė LŠST pirm. K. Milkovaitis, išreikšdamas padėką "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopai už 1984-ųjų metų Jūros Dienos surengimą ir jos sėkmingą pravedimą.

Prieš išleidžiant kelionėn detroitieškus jūrų šaulius, išgautas jų sutikimas ir tuo pačiu pasižadėjimas, sekančiais metais, Čikagos-Detroito-Cicero jūrų šaulių sąskrydį — Jūros Dieną surengti jų turimoje stovyklavietėje, Pilnuose.

Jūrų šauliai, šauliai, ramovėnai ir svečiai International Friendship Gardens š. m. liepos mėn. 29 d. po Lietuvos Respublikos prezidentų pagerbimo apeigų. Viduryje "Vytauto Didžiojo" Rinktinės pirm. V. Išganaitis, LŠST pirmininkas K. Milkovaitis, LKVS "Ramovė" garbės narys plk. K. Dabulevičius, apeigas pravedęs S-gos Jūsų Šaulių vadovas, ram. E. Vengianskas ir ramovėnų Čikagoje pirm. K. Juškaitis. Nuotr. P. Malėtos

MES, JŪRŲ ŠAULIAI, ŠAUDEME

Tai buvo ankstyvas rugpjūčio 26 dienos, sekmadienio, rytas. Mūsų žinomasis Brighton Parko fotografas Petras sodina į savo dailią mašinėlę Juozą ir mane ir riedame beveik tuščia 39-tą gatvę į rytus, įsijungimui į 94-tą greitkelį, Indianos ir Michigan kryptimi. Vykstame šaudyti kažin kur netoli New Buffalo, Mich. Taip, vykstame šaudyti ne medžiokliniais tikslais, o į šaudymo sportines varžybas. Esame Jūrų šauliai. Šiandien, kaip ir kiekvienais metais, LŠST "Generolo Teodoro Daukanto" jūrų šaulių kuopa veikianti Čikagoje, vyksta į gamtą, kurios prieglobstyje ta proga atliks ir 1984 m. sportinio šaudymo varžybas. Pastebėtina, kad šiais metais, jau kitoje šaudykloje, nebe prie Antioch, Il., kaip anksčiau būdavo, bet netoli New Buffalo, Mich. Ta visa mūsų trejkė tai entuziastai šauliai — šaudytojai. Ypatinai veržlus Petras ir jo gražus šautuvėlis nerimsta atsirėmęs šalia jo kojos tarsi kalbėtų, kad šiandien turiu laimėti pirmąją vietą. . .

Diena šviesi, saulėta, bet ne karšta, dangus mėlynas be jokio debesėlio. Pakelėse žaliuoja miškai, sodai ir uogienojai, pilni kabančių vaisių, džiugina dūšią ir žadina apetitą. Štai, rodyklė rodo: New Buffalo. Išsukam iš greitkelio ir medžių pavėsyje randame pasislėpusį New Buffalo miestelį, kuriame nematyti nei dangoraižių, nei aukštųjų kaminų su juodais dūmais. Miestelis dar miega — juk sekmadienio rytas. Jau už miestelio pamatome atviras mažas valgyklėlės duris, o pievoje besiganančią karvę. Taip ir negalėjome atsispirti pagundai išgerti šilto šviežio pieno, kaip pas mamą kadaise. . . Patenkinti ir sotūs. Štai, Petras vėl vikriai vairuoja siauru vingiuotu miško keliuku ir už kelių minučių, staiga, atsiveria didžiulė graži aikštė, kurioje ir yra mums reikalingoji šaudykla "Range". Esame pirmieji. Apžiūrime įrengimus, pastatus ir daug taikinių išdėstytų dviem kryptim. Pirmiausiai krinta į akis didžiulė pastogė, atvirais šonais, laikoma tik stulpų. Viduje ilgi keturkampiai mediniai stalai ir ilgi suolai. Viduryje cemento takas ir žvyras. Už kelių dešimčių pėdų nuo jo stovi nemažas mūrinis pastatas, kurio viduje yra virtuvės rakandai, šaldytuvai, keletas apvalių stalų, kėdžių, minkštasuolių ir prausykla su patogumais. Radome jau verdančią kavą, cukraus, sacharino ir pieno miltelių — visa tai administracijos paruošta.

Kaip kad buvo skelbta, 10 val. susirinko, suvažiavo iš arti ir toli (net iš Floridos) broliai ir sesės šauliai — geriausi iš

geriausių šaudytojai. Blizgėjo jų šautuvėliai, vienam kitam kabėjo žiūronas ant kaklo, o vieną, mačiau, net ilgą "busolę" pasistačiusį ant stalo. Kuopos pirmininkas E. Vengianskas visus sukvietė į pastogę, paaiškino varžybų taisykles, tvarką ir rimtį. Šaudoma buvo pamainomis, po tris šaulius į atskirus taikinius, trijose padėtyse: stacion, klupsčiom ir gulom be atramų. Šaudymus atliko grupėmis: vyrų, moterų ir svečių grupės. Šaudymo varžyboms vadovavo pats kuopos pirmininkas E. Vengianskas. Jam talkino kuopos šaudymo sporto vadovas A. Martinkus. Viso dalyvavo 17 šaulių. Šaudytojų ugnies linija buvo ne pastogėje, bet apie 2 pėdas nuo pastogės, lauko pusėje.

Įdomu buvo stebėti šaudančiųjų kiekvieno skirtingus emocinius išgyvenimus: susikaupimą, kruopštumą, arba paviršutiniškumą. Kai pasipylė šūviai, tai viena ponija (nešaudanti) užsidengė ausis ir sušuko: "Čia jau trečiojo pasaulinio karo pradžia! . . ." Varžybos vyko drausmingai ir tvarkingai, užsitęsios beveik pora valandų. Man atrodė, kad tą dieną į šaudyklą nebuvo atvykę uodai, tačiau vienas šaulys skundėsi, kad jam pirmąją vietą nunešė uodas nutūpęs ant jo šautuvo kryptuko, nes visi šūviai tik į smėlį pataikė; o dar vienam, uodas zyzdamas lindęs į abi ausis, todėl, net ir antros vietos negavęs. Ir taip mums besidalinant visokiomis nesėkmėmis, sesės šaulės, tik užbaigus šaudymą, tuojau sunėšė iš virtuvės jų atsivežtą maistą, sudėjo ant stalų ilgųjų pastogėje ir kvietė pasistiprinti. Tam moterų šeimininkavimui vadovavo kuopos moterų vadovė I. Petrauskienė padedant sesėms J. Aleksandravičienei, A. Janušauskienei, G. Martinkienei ir G. Kuzmienei.

Įpusėjus užkandžiams, kuopos pirmininkas E. Vengianskas paskelbė, "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos 1984 m. šaudymo varžybų rezultatus. Vyrų grupėje laimėjo: I v. — A. Aleksandravičius, II v. — B. Petrauskas, III v. — P. Malėta. Moterų grupėje: I v. — C. Peldun, II v. — G. Martinkienė, II v. — H. Martinkienė. Svečių grupėje: I v. — K. Steponkus, II v. — L. Dambrasukas, III v. — J. Pečiulis. Taškų tikrintojai ir skaičiuotojai ("teisėjai") J. Marius ir J. Paštukas. Po to, pirmininkas pasveikino laimėtojus, o nelaimėjusiems davė vilčių sekančiose varžybose pirmauti. Padėjo visiems už tikrai šaulišką drausmingumą ir susiklausymą, gi sesėms šaulėms — už skanų ir gausų maistą.

Dar ilgai buvo šnekučiuotasi, juokauta gryname ore Michigano miškų prieglobstyje, kur nebuvo girdėti nei automašinų triukšmo, nei jautėme gazolino kvapą, nes didesnieji keliai yra tolokai

nuo šaudyklos. Kadangi šaudoma buvo mažo kalibro šautuvais, tai šūvių nedidelis garsas neerzino ir nešaudančiųjų, todėl čia visi jautėmės kaip geram piknike.

Geras ir sveikinantinas užmojis, kad Šaulių Sąjunga jau eilę metų kultivuoja šaudymo sportą, kuriame gali reikštis nauji ir anksčiau, sportinio šaudymo varžybose dalyvavę, buvę Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės kariai ar ano meto šauliai, kurių gal ne vienas ir šaudymo sporto čempionu yra buvęs.

Tad iki artimiausio susitikimo, 1985 metais šaudykloje!

J. P-kas

VIENERI METAI BE ALFONSO MIKULSKIO BALYS GRAŽULIS

Prieš metus, spalio mėn. 14 d., mirė žymus lietuvis, šaulys Alfonsas Mikulskis. Netekome vieno iš veikliausių ir našiausių lietuvių liaudies vokalinio, muzikinio bei išraiškos meno puoselėtojo. Netekome muziko, talentingo kompozitoriaus, nepaprastų gabumų chorų dirigento ir pirmaujančio kultūros darbininko. Netekome darbštaus, šauliškai idėjai atsidavusio šaulio, vado, dešimtmečius pirmose šaulių eilėse žygiavusio. O Alfonsą pažinusių — netekome uolaus bendradarbio ar nuoširdaus draugo. Jau praėjo metai, o mes su tuo sunkiu netekimu vis dar neapsipratom ir jau žinom, kad niekada neapsiprasime.

Paprastai, kiekvieną nuostolį laikas išlygina, tačiau šitokio didelio nuostolio nebegalima išlyginti. Todėl nuolat jį skaudžiai prisimenam ir vis dar stebimės kokio tai milžino būta!

Iš tiesų, Alfonsas Mikulskio darbštumas ir jo kūrybinė energija stebina kiekvieną į jo nueitą kelią žvelgiantį. Štai, jis diplomuotas muzikas-čelistas. Grojo Kauno radiofono, valstybinės operos orkestruose ir Klaipėdos Muzikos Mokyklos styginiame kvartete. Jis ir mokytojas, dėstęs čelę toje mokykloje, taip pat Klaipėdos Pedagoginiame Institute. Talkino Klaipėdos simfoninį orkestrą steigiant ir dirigavo tą orkestrą koncerte per radiją.

Alfonsas Mikulskis brandžiai pasireiškė muzikos kompozicijoje. Per šimtą jo harmonizuotų liaudies dainų tebėra lietuvių chorų repertuaruose. Yra sukūręs simfoniniam orkestrui suitą, rapsodiją, eilę smulkesnių veikalų ir dainų. Rašė religinių giesmių ir patrijotinių dainų. Sukūrė imponuojančias lietuviškas mišias — "Dievui ir Tėvynei", kurias pirmą kartą atliko Detroito lietuvių Šv. Antano parapijos bažnyčioje ir tais pačiais metais išleido įgiedotas plokštelėje. Visi jo kom-

poziciniai darbai yra aukštos kvalifikacijos, profesiniai pasiruošusio kompozitoriaus kūriniai.

Tačiau žymiausių aukštumų Alfonsas Mikulskis pasiekė chorvedyboje. Baigęs Kauno konservatorijoje muzikos pedagogiką ir chorvedybą jis visą savo gyvenimą pašventė chorų organizavimui ir jų vadovavimui. Pats pirmasis Alfonso suorganizuotas dainininkų vienetas buvo Vyrų Radijo Oktetas, su kuriuo Alfonsas koncertavo Kaune ir radiofone. Po metų jau sudarė vyrų chorą Nemuną. 1932 m. persikėlęs į Klaipėdą vadovauti Klaipėdos Krašto Giedotojų Draugijos chorams, jis ne vien dirigavo tos draugijos centriniam chorui, bet ruošė chorų šventes, jose diriguodamas, ir dar sudarė Klaipėdos šaulių rinktinės vyrų chorą. Drauge vadovavo Klaipėdos Prekybos Instituto bei Klaipėdos Pedagoginio Instituto vyrų chorams. Su tais choralis koncertavo krašte ir per radiją, o Lietuvos dainų šventėje jo vedamas šaulių choras laimėjo pirmą vietą, gi giedotojų draugijos choras antrą. Su Prekybos Instituto choru Alfonsas dalyvavo Lietuvos aukštųjų mokyklų chorų varžybose ir jas laimėjo. Tai pažymėtini jauno chorvedžio atsiekimai.

Klaipėdą apleidęs, 1939 m. įsteigė Panevėžio šaulių chorą. 1940 m. Vilniuje šaulių vyrų chorą, iš kurio išsivystė garsus Lietuvos Tautinis Meno Ansamblis "Čiurlionis". Kokių aukštumų ir garso Alfonsas Mikulskis pasiekė su Čiurlionio ansambliu, jau nebereikia pasakoti. Tai būtų atskira, ilga ir žavi pasaka, kurią pats ansamblis dar tebekuria.

Į šaulių gretas Alfonsas Mikulskis įsijungė Klaipėdoje 1934 m. įsteigdamas šaulių rinktinės chorą, kuris su jau įsteigtu jo žmonos Onos Mikulskienės kanklių orkestru pradėjo reikštis tautinio ansamblio stiliumi. Savo šaulišką veiklą jis tęsė Panevėžyje ir Vilniuje, kur jo šaulių choras susijungęs su žmonos kanklių orkestru ir J. Kazlauskaitės tautinių šokių grupe, persiorganizavo į liaudies ansamblių pavadinimą "Čiurlioniu". Pradėjus šauliams organizuotis šiapus Atlanto, Alfonsas Mikulskis įsijungė į Klevelando šaulių kuopą, o po kurio laiko įsteigė atskirą šaulių "Zalgirio" kuopą. Šiai kuopai jis dvi kadencijas pirmininkavo ir aktyviai veikė šaulių sąjungos veikloje.

Alfonsas Mikulskis reiškėsi ir bendroje Amerikos lietuvių veikloje. 1955 m. jis buvo išrinktas LB Tarybos nariu ir Centro Valdybos kultūros vadovu, o 1958 m. perrinktas.

Visi šie gausūs ir brandūs darbai per laiką liktų užmiršti jeigu jie nebūtų pėsunkti dinamiškos Alfonso Mikulskio asmenybės šilima, ar gal magika. Kas girdejo Alfonso ansamblio koncertą ir matė

Kompozitorius, garb. šaulys Alfonsas Mikulskis

jį impresyviai diriguojantį tas ano įvykio neužmirš visą savo gyvenimą. Lygiai taip Alfonso neužmirš tie, kuriems teko su juo bendrauti ar bent susitikti. Nesgi Alfonsas buvo reto talento humoristas, spalvingas pasakorius, linksmas kompanijos dalyvis, kiekvienam susibūrimui, lyg savo chorui, dirigavęs. Tai kaip jį galėtum užmiršti?

Aš pats Alfonso pirmą kartą sutikau Kaune 1943 m. po Čiurlionio koncerto, maloniai kauniečius nustebinusio, užėjęs užkulisin dirigentui padėkoti. Antrą kartą susitikom jau po karo Vokietijoje, Tuebingene. Ten mūsų pažintis išsivystė į bičiulystę.

Čiurlionio ansamblis buvo apgyvendintas erdvioje viloje Dettingeno kaimelyje, nepertoli nuo Tuebingeno. Tuebingene ansamblis dažnai koncertuodavo, giedodavo per mišias lietuvių pamaldose, o aš buvau ten bendruomenės kultūros reikalų vadovu, tai dažnai teko su Alfonso dėl ansamblio koncertų tartis, viens kitam padėti. Aišku ir prie stalo pabendrauti.

Ansamblio vila stovėjo arti prancūzų-amerikiečių zonų sienos. Neturintieji leidimų sieną pereiti Tuebingeno kultūrininkai išlipdavo paskutinėje prancūzų zonos stotelėje Metzginge ir pasieniu, apie kilometrą, traukdavo iki ansamblio vilos. Ten pas čiurlioniečius ir vaišin-

gus Mikulskius atsigaivinę, perlipdavo kalnelį ir sieną, ir grįždavo į tą patį Metzgingeną, bet jau amerikiečių zonoje. Sėdė į tą patį traukinį važiuodavo tolyn. Traukiniai eidavo kas valandą, tai buvo malonu ir patogu zuikiais per sieną perbėgti. Kartą mes, tuebingeniškiai, čiurlioniečiams atsilyginom literatūros vakaru. Po vaišių patogiai viloje išsimiegoję traukėm per sieną į Stuttgartą, į kitą literatūros vakarą.

Likimas lėmė mano šeimai kartu su Mikulskiais ir Čiurlionio ansambliu ir į Ameriką atplaukti. Iš prancūzų zonos išvažiavom kaip tik mano žmonos gimimo dieną. Iki išvažiavimo aš dirbau prancūzų karių restorane baro aptarnautoju, tai išvykstant galėjau nusipirkti kelias bonkas konjako ir kelias likerio. Važiuodami traukiniu, visą naktį šventėm mano žmonos gimtadienį gurkšnodami ir su ansambliu dainuodami, Alfonsui iš koridoriaus, ar įkišus nosį į tą ar kitą vagono skyrių, diriguojant. Laive, per ansamblio koncertą laivo įgulai ir aš į ansamblių įsijungiau, o žmona savo tautinį kostiumą paskolino kostiumo neturintieji naujai šokėjai. Mat, trūko ansamblio narių — dalis pasiliko Bremene kito laivo laukti, o keleatas gulėjo gamakuose sirgdami jūrų liga, tai Alfonsas gaudė "rekrūtus".

Ak, koks džiaugsmas buvo ir vel po

LENKŲ KLASTOS

(Epizodas iš Nepriklausomybės kovų su lenkais spalio devintosios progai)

STEPAS JAKUBICKAS

Lenkai ne tiktai prie senosios Lietuvos valstybės darė įvairias klastas, bet ir nuo pat nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymo paskelbimo dienos dėjo pastangų diplomatija, P.O.W. (polska organizacija wojskowa) sukilimo organizavimu Kaune, Vilniaus užgrobimu siekė sutrukdyti Nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymą. P.O.W. sukilimui nepasisekus, pasalūniškai ėmė pulti karinėmis pajėgomis.

1920 m. tarp lietuvių ir lenkų kovoms tebevykstant, spalio 7 d. Tautų Sąjungos Komisijai tarpininkaujant, Suvalkuose lenkai su lietuviais pasirašė sutartį, kurioje lenkai pripažino Vilnių Lietuvai ir pasižadėjo lietuvių nepulti. Deja, tai nebuvo nuoširdus pasižadėjimas, tai buvo naujų apgavysčių manevras. Kada Tautų Sąjungos atstovams stebint, lenkų delegacija po sutartimi dėjo savo parašus, Pilsudskis tarp Lydos ir Maladečnos, mažoje stotelėje, traukinyje su savo karininkais planavo Vilniaus užgrobimą. Tam klasingam žygiui įvykdyti paskyrė gen. Želigovskį. Kad pasiteisintų prieš pasaulį, Vilniuje buvo suorganizuotas vietos lenkų sukilimas prieš lietuvius. Sukilimui sukurstyti žmones iš Chyrovo vienuolyno buvo atvažiuavę keturi lenkai jėzuitai kunigai propagandistai.

Vos tiktai pasirašius nepuolimo sutartį, jau kitą dieną, spalio 8 d., anksti rytą lenkai puolė lietuvius Vilniaus - Lydos geležinkelio ruože ir keilomis voromis ėmė veržtis į Vilnių. Lietuvos užsienio ministerija telegrama ir telefonu užaliarmavo alijantų komisiją Suvalkuose, kad lenkai jau sulaužė vakar dienos sutartį ir pradėjo pulti lietuvius Vil-

niaus kryptimi. Alijantų komisija paprašė spalio 8 dieną 12 valandai jai paduoti į Vilkaviškio stotį specialų traukinį, kuriuo ji žadėjo važiuoti sulaikyti lenkus nuo puolimų.

Traukinys buvo paduotas laiku, bet komisija savo automobiliais iš Suvalkų į Vilkaviškį, apie 60 kilometrų važiuo net 24 valandas. Į Vilnių ji atvažiuo tik spalio 9 dieną, kai gen. Želigovskio kariuomenė jau buvo užėmusi Vilnių. Pagal iš anksto jų paruoštą planą Želigovskis proklamavo "Litwa Srodkova", Vidurio Lietuvą ir didelėmis karinėmis pajėgomis: 27 pėst. pulkai, 3 raitelių pulkai, 1 artilerijos pulkas, keletas vienetų tankų, 2 šarvuoti traukiniai, keletas šarvuotų automobilių, 4 oro eskadrilės ir daug kitų papildomų dalinių, lapkričio 17 d. anksti rytą, pradėjo pulti lietuvius Giedraičių ir Širvintų ruožuose. Tą dieną Želigovskio armijos, lietuviams nesitikint, pralaužė lietuvių frontą ir ėmė supti Ukmergės miestą. Pasi-darė labai pavojinga padėtis. Lietuvos kariuomenės vadas gen. Silvestras Žukauskas skubiai atvyko į Ukmergę ir pats perėmė šio fronto ruožo vadovavimą.

Lapkričio 19 d. iš pat ryto lenkai didelėmis jėgomis užpuolė mano tėviškę Užsilių kaimą, esantį 7 kilometrai nuo Širvintų, 4 kilometrai nuo Musninkų ir 46 kilometrai nuo Vilniaus. Nakties priedangoje nedidelis lietuvių karinis dalinys, gynęs mūsų kaimą, pasitraukė į Musninkų ir gretimų kaimų apylinkes. Auštant pasirodė lenkų žvalgai. Iš jų paskos plūdo lenkų pėstininkai, kavalerijos eskadronai, artilerija arkliais traukiama ir gurguolė su karine medžiaga ir sanitarais. Lenkai užėmė mūsų kaimą būriais puolė plėsti ir grobti žmonių turta. Vakarniame kaimo gale lenkai tvirtino artilerijos pabūklus ir ruošėsi apšaudyti Musninkus, Čiobiškius ir gretimų kaimų apylinkes. Jiems tenai besitvirtinant, dar nepradėjus šaudyti, dideliu triukšmu atšvilpė keletas lietuvių artilerijos sviedinių ir trenkė tiesioginiu taikiniu į lenkų

koncerto susitikti Detroite! Vėliau atsirado ir keletas progų pabendrauti prie stalo. Pavasarį prieš Alfonso mirtį vaišinguose bendrų draugų namuose bepuotaujant, Alfonsas prikalbėjo mane įdainuoti į rekorderį jam, pirmą kartą girdėtą, džiūkišką dainą. Žadėjo suharmonizuoti ansambliui. Deja, išvažiuodamas užmiršo pasiimti kasetę, o vėliau paliego ir pažado pirmą kartą netesėjo.

Todėl vis miniu Alfonso su meile ir dėkingumu. Tikiu, kad taip mini jį visi, kuriuos jo spinduliuojančios asmenybės pulsavimas sukrėtė. □

A. A.

BARBORAI MARIJAI STENDELIENEI

mirus, jos dukrai ONAI JUODIKIENEI su šeima reiškiamo nuoširdžią užuojautą.

*Miami "Aušros" Šaulių kuopos
Valdyba ir Šauliai*

pabūklus. Lenkai suprattę, kad iš tos vietos yra lietuviams matomi, skubiai pasitraukę į kaimo rytinį galą, kur dengiami miško ir pastatų per visą dieną be paliovos šaudė į Musninkų ir Čiobiškių apylinkes, norėdami nutildyti Lietuvos artileriją, kuri buvo įsitvirtinusi Čiobiškių apylinkėse. Karinės vaodvybės apskaičiavimu tik per tą dieną lenkai paleido į lietuvių pozicijas per du tūkstančius sviedinių. Po tokio apšaudymo lenkai tikėjosi be didesnių sunkumų žygiuoti į Kauną. Tose kovose žuvo ir mano tėvas Antanas Jakubickas, 30 metų amžiaus, palaidotas Musninkų kapinėse.

Tuo metu prie Širvintų, dėka mūsų kariuomenės narsumo ir 7-to pėst. pulko III bataliono vado vyr. lt. Balno sumanumo ir ryžto, lenkai buvo apeiti iš užnugario ir jiems suduotas lemiamas smūgis, nuo kurio jie pakrikę bėgo atgal. Kovose buvo nukautas Gardino pulko vadas, o pats gen. Želigovskis, palikęs net savo automobilį, vos spėjo pabėgti tik dėl to, kad lietuviai nesitikėjo, jog Širvintose galėjo būti Želigovskis.

Tą dieną, jau temstant, lenkai pradėjo trauktis ir iš mūsų kaimo. Tuo metu prie mūsų sodybos vėl trenkė lietuvių artilerijos sviedinys, pataikydamas į besitraukiančią lenkų gurguolę. Lenkuose kilo dar didesnė panika. Jie traukdami atgal jau nebuvo tokie išdidūs ir neturėjo laiko plėšikauti, kaip pirmą dieną, nes jiems ant kulnų, kitame kaimo gale jau buvo lietuviai kariai, kurie su entuziazmu varė lenkus iš Lietuvos žemių.

Lietuviams iki Vilniaus tebuvo tik vienos dienos žygis, bet, deja, sumuštus lenkus užstojo Tautų Sąjungos Kontrolės Komisija, pareikalavusi iš lietuvių sustabdyti karo veiksmus ir duoti laiko lenkams pasitraukti.

Lapkričio 29 d. Kauno geležinkelio stotyje, Tautų Sąjungos Komisijos priežiūroje buvo pasirašytas paliaubų protokolas ir nustatyta 10 kilometrų pločio neutrali zona. Lietuvos kariuomenė pasitraukdama visu frontu penkis kilometrus, vėl grįžo į mūsų kaimą Užušilius. Čia rytiniame kaimo gale, tarp miško ir kaimo iškasė apsigynimui apkasus ir įrengė bunkerį, kuriame buvo išstatyta septynių kareivių lauko sargyba, o kaime apsistojo kuopos sudėtyje karinis dalinys, vadinamas užtvara.

Karas su lenkais nebuvo sustojęs ir neutralią zoną pasirašius. Šautuvų, kulkosvaidžių ir rankinių granatų garsai nuolatos aidėjo. Lenkų partizanai, dažnai jų reguliari kariuomenė aprenpta civiliais rūbais, užpuldavo mūsų sargybas ir įsiveržę į lietuvių užsų, plėšikavo. Nuo lenkų užpuolimų kentėjo pafrontės gyventojai ir žuvo daug lietuvių karių. Tokia padėtis buvo sunkesnė, negu pozicinis ar puolamasis karas.

Mano tėvui žuvus, likausi jaunas be tėvų, nes ir motina jau anksčiau buvo mirusi nuo išgąščio. Susigyvenau su lietuviais kareiviais ir įsijungiau į fronte esamą gyvenimą būdamas lauko sargybų visų pamainų ryšininku tarp kaime esančios užtvaros ir gretimų Padubės ir Užuraisčio kaimų mūsų lauko sargybų, nes fronto linijoje telefono nebuvo, o ir užpakalinės linijos nebuvo saugios, lenkai naktimis jas nupiaustydavo ir laukdavo ateinančių mūsų telefonistų taisyti linijas. Tada jie užpuldavo mūsų telefonistus, juos nuginkluodavo, nurengdavo, o kartais ir nužudydavo. Todėl aš su kareiviais kambaryje praleisdavau dienas ir naktis, gaudamas ir karinį maistą.

Priešais mūsų kaimo lauko sargybą, jau neutralioje zonoje buvo vienkiemis. Kiek atokiau nuo gyvenamo namo, pamiškėje stovėjo daržinė, joje buvo lenkų partizanai įsitaisę savo būstinę. Mūsų lauko sargybai ji buvo labai pavojinga. Lenkų partizanai sekė mūsų lauko sargybos ir užtvaros judėjimą ir dažnai užpuldavo laukuose dirbančius žmones ir mūsų lauko sargybą.

1921 metais, gražios vasaros naktį, mūsų lauko sargybos postui keičiantis įvyko tragiškas užpuolimas ant mūsų lauko sargybos. Pasikeitimo metu pamainos kareivis ruošėsi eiti į lauką pakeisti viršuje bunkerio stovintį sargybinį. Vasaros kvapus oras suviliojo ir mane kartu eiti į lauką, nes bunkeryje žmonių iškvėpuotas oras ir požemio drėgmė nebuvo maloni. Su pamainos kareiviu užlipom ant bunkerio ir žodį kitą kareiviams pasikeitus, pamainos kareivis mane paprašė atnešti bunkeryje paliktą jo pokelį tabako. Man vos spėjus nusileisti į apkasus, kai staigiai iš abiejų pusių sutratėjo kulkosvaidžiai ir pasipylė kulku kruša. Virš bunkerio buvę mūsų du kareiviai krito mirtinai nušauti. Lenkų partizanai kulkosvaidžio ir rankinių granatų ugnimi puolė mūsų bunkerį. Greitai paleidome į darbą ir mes savo lengvąjį kulkosvaidį. Prie kulkosvaidžio buvome sargybos viršininkas ir aš, gelbėdamas šovinių tiekimą, kiti likę keturi kareiviai šaudė iš šautuvų ir svaidė ginamąsias granatas iki iš mūsų kaimo atvykę užtvaros kareiviai stipria ugnimi privertė lenkų partizanus pasitraukti. Tą naktį visas užtvaros dalinys išbuvo apkasuose laukdamas naujų puolimų. Lenkų partizanai, prisidengdami nakties tamsa ir rugių lauku, prislinko prie mūsų lauko sargybos bunkerio ir išlaukė sargybos pasikeitimo, kai lauke buvo du kareiviai, paleido į juos ugnį, nušaudami mūsų abu kareivius sargybinius.

Tą pat dieną, saulei pakilus, mūsų kaime buvo atsisveikinimas su tais jaunuoliais, lietuvių kariais, padėjusiais savo gyvybę dėl Lietuvos laisvės. Bu-

vo graudus ir liūdnas atsisveikinimas, prie jų nebuvo nei jų tėvų, nei giminių, tik jų kovos draugai, su ginklais išsirikiavę, stovėjo lyg suakmenėję paskutinei pagarbai. Dalyvavo mūsų kaimo jaunimas ir visuomenė. Uždarant čia pat iš lentų sukaltus karstus ir kuopos vadui tariant atsisveikinimo kalbą, nebuvo žmogaus, kas būtų galėjęs sulaikyti ašaras. Tai vienas iš daugelio įvykių, kurį man teko asmeniškai išgyventi Nepriklausomybės kovų metais lenkų fronte.

Lenkų partizanų būstinės likvidavimas

Po to užpuolimo ir mūsų dviejų kareivių nušovimo, reikėjo tą lenkų partizanų lizdą, pamiškėje esančią daržinę, koku nors būdu likviduoti. Vieną dieną mūsų sargybos viršininkas mane paprašė nueiti į tą vienkiemį ir pažvalgyti, ką lenkai tenai daro, kiek jų yra, kokius ginklus turi ir kaip stipri jų būstinės apsauga.

Diena buvo tamsi, lietinga ir ėjo į vakarą. Sargybos viršininkas ir kareiviai palinkėjo man sėkmės ir aš išėjau su tikslu netiktai surinkti žinias apie lenkų partizanus, bet ir atkeršyti už nužudymą mūsų karių.

Prisidengdamas rugių lauku, ėjau į mišką, esantį neutralioje zonoje. Paėjęs miško pakraščiu apie pusantro kilometro, priartėjau iš kitos pusės daržinės, kurioje buvo lenkų partizanų būstinė. Apsidairiau, pasiklausiau, jokie garso, tyła, tik lietaus lašai ir vėjo laužiamos medžių šakos, krisdamos į žemę, kėlė neįtikojamą jausmą. Šakai nuo medžių nukritus, atrodė jau čia pat esu priešų rankose, bet apsidairius ir vėl tas pat monotoniškas lietaus lašų kalenimas ir miško drėgmė. Daržinės gale, nuo mūsų sargybos pusės matyti atplėštos kelios lentos, gal būt specialiai padaryta mūsų sargybos sekimui. Prie tamsios dienos ir miške pradėjo temti, ilgiau laukti vienam miške nebuvo jauku. Pradėjau artėti prie daržinės. Sušlapusių kelnių kalašos kėlė nepageidaujamą garą, todėl einu išlėto ir atsargiai. Priėjęs prie daržinės prisiliejau prie sienos, pasiklausau, girdisi kaž koks barskėjimas ir žmonių garsai. Žingsnis po žingsnio atsargiai prieinu prie atplėštų lentų plyšio ir matau viduje daug lenkų partizanų, sugulusių šiauduose snaudžiai, vidury daržinės ant molinio pado sudėta daug dėžių ir sukrauti ginklai: lengvi kulkosvaidžiai, šautuvai, granatos. Prie ginklų iš lentų sukaltas ilgas stalas ir prie jo du partizanai valė šautuvus. Prie šalinių, kur gulėjo partizanai an sienų, buvo sukabinėti šautuvai ir šoviniai, tai jų ginklai paruoštyje.

Pagalvojau, yra gera proga trenkti granatą, bet aš jos neturiu. Pareiti ir pranešti apie padėtį ilgai užtruks ir tokia padėtis gali nepasikartoti. Nutariau veikti savo rizika ir turimom priemonėm. Nedelsdamas laiko, išsiimu iš kišenės dėžutę, brūkšteliu degtuką ir įmetu pro plyšį į šiaudus, kur sukrauti partizanų ginklai, o pats pasileidau bėgti į mišką, kad nepatekčiau lenkų partizanams.

Užsislėpęs už medžių, laukiau rezultatų, bet nei ugnies, nei jokios reakcijos iš partizanų nepasirodė. Buvo aišku, kad degtukas užgeso.

Eiti antrą kartą buvo pavojinga, bet grįžti tuščiomis — irgi negarbinga, kareiviai mane palaišys bailiu. Apsisprendžiau dar kartą rizikuoti. Jau gerokai sutemus, už gero pusvalandžio nuo pirmo bandymo, vėl artėju prie daržinės. Prieinu prie to paties plyšio, pažiūriu į vidų, partizanai paveikti lietingo oro sumigę, tiktai prie stalo su šautuvu sėdi budintis sargybinis. Atsistoju šalia atplėštų lentų ir vėl degu degtuką, šį kartą jį degantį atsargiai įdėjau į šiaudus. Man dar nesuspėjus pasiekti miško, pakilo dūmų ir ugnies kamuočiai, nakties tamsoje visu skaidrumu prasiveržę į viršų. Pakilo ir lenkų partizanų šauksmai, ginklų ir sprogstamos medžiagos sprogimai ir šaudymas tęsėsi iki visa daržinė pavirto pelenais. Partizanai, nesuprasdami, kas įvyko, šūkavo ir šaudė į visas puses.

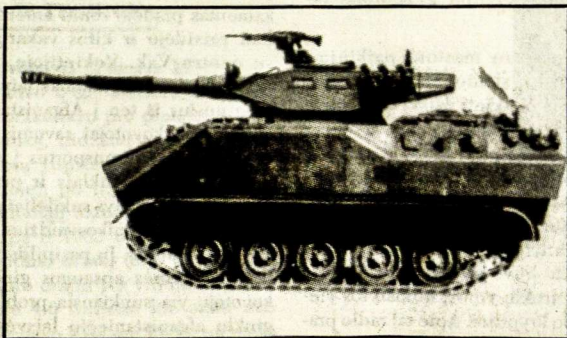
Nakties tamsoje liepsnojanti ugnis, šaudymai ir sprogimai sukėlė ant kojų ir mūsų užtvarą, kurią grįžęs radau apkasuose išsidėsčiusius ir laukiančią lenkų partizanų puolimą. Atpasakojęs mano įvykdytą uždavinį, gavau nuo kuopos vado ir visų kareivių didelį pagyrimą ir padėką už sulikvidavimą lenkų partizanų būstinės, kuri mūsų lauko sargybai sudarė daug pavojų. Kuopos vadas žadėjo mane pristatyti karinei vadovybei užskaityti mane jauniausiu savanoriu ir apdovanoti už tokį drąsų atliktą uždavinį. Pasikeitus užtvarai, fronte apsistojus kitam kariniam daliniui, tas reikalas atrodė buvo pamirštas. Tokia padėtis fronte su lenkais tęsėsi iki Tautų Sąjungos nutarimo. Tų neramumų neutralioji zona buvo padalyta pusiau tarp lietuvių ir lenkų ir priešais buvo pastatyti lenkų pasienio daliniai, o lietuvių — pasienio policija. Tačiau ir tada lenkų užpuolimai ant lietuvių nesiliovė. Lenkai pernešinėjo šiaudines gaires, ženklinančias administracijos liniją, į lietuvių pusę, grobė pasienio sargybinius ir darė kitokias provokacijas iki 1939 metų vokiečių - lenkų karo ir Lenkijos okupavimo.

— 1984 m. gegužės m. 26 d. dvylika karo laivų — J.A.V., Prancūzijos, Anglijos ir Japonijos susirinko Kagošima įlankoje, Japonijoje, dalyvauti japonų admiralo Heihačio Togo 50 metų mirties sukakties minėjime. Togo 1905 metais gegužės 27 - 28 d. Tsušima sąsiauryje (tarp Japonijos ir Korėjos) kautynėse sumušė rusų karo laivyną. Susirinkę laivai ir pietinės Kyušu salos uostas, kur vyko adm. Togo, ten mirusio 1934 m. gegužės m. 30 d., minėjimo iškilmės, buvo dekoruoti specialiais sukakčiai paminti plakatais.

Tsušima laivyno kautynėmis baigėsi 1904 - 1905 m. rusų - japonų karas prasidėjęs dėl Mandžiūrijos ir dominavimo tolimuose Azijos Rytuose. Jau 1904 m. vasario m. japonų laivynas, vadovaujamas Hainačio Togo, apgulė rusų laivyno bazę Port-Arture, įsiveldamas į kautynes su rusų pakrantių baterijomis; apgulimas tęsėsi iki 1905 m. sausio m. 2 d., kai rusų įgula kapituliavo. Port-Arturo ir Vladivostoko pagelbai rusai įvairiais keliais siuntė Baltijos srities laivyną, kuris 1905 m. gegužės m. 14 d. susirinkęs pietinės Kinijos jūroje, vadovaujant adm. Z. Roždestnievskiui (8 kovos laivai, 8 kreiseriai, 9 naikintojai ir keletas mažesnių kovos laivų), plaukė Tsušima įlankos kryptimi; ten jo laukė japonų adm. Togo laivynas (4 kovos laivai, 8 kreiseriai, 21 naikintojas ir 60 torpedinių laivų kurie buvo greitesni ir geresnio ginklavimo negu rusų laivai). Mūšis įvyko gegužės m. 27 - 28 dd. Admiralo Togo sumaniu manevru ir viršijančia japonų laivų technika, rusų laivynas buvo išblaškytas — vienas kreiseris ir 2 naikintojai pabėgo į Vladivostoką, 3 — į Manilą kur buvo internuoti; kitus japonai paskandino, arba paėmė į nelaisvę. Japonai neteko tik 3 torpedinių laivų.

1904 - 05 m. karo išdavoje Korėja buvo perleista japonų įtakon, rusai apleido Port-Arturą, Mandžiūriją ir pusę Sachalino.

Amerikiečių lengvasis tankas

1984 m. gegužės m. 25 d. Japonijos ambasadoriui Maskvoje rusai įteikė notą, pabrėždami, kad japonai atgaivina agresyvinę militarinę politiką taikingų Sovietų Sąjungos piliečių atžvilgiu ir kad tokiai šovinistinei demonstracijai pritaria imperialistinės Vakarų valstybės.

— Amerikiečių spauda ir televizija įvairiai paminėjo 40 metų sukaktį nuo sąjungininkų ginkluotų jėgų išsikėlimo Normandijos pajūrin 1944 m. birželio m. 6 d. tikslu sudaryti vokiečiams vakarų frontą ir, puolant iš vakarų ir pietų, išstumti vokiečius iš Prancūzijos ir priversti juos kapituluoti. Invazijai jėgos buvo telkiamos pietinėje Anglijoje — pastatyta nauji aerodromų, laivams prielaukų, kariuomenei gyvenamų patalpų. Vokiečių klaidinimui buvo organizuojamos netikros armijos — gen. G. Pattono pirmoji armijų grupė, tariamai, Doverio 25 mylių pločio sąsiauriu invazijai į Calais; anglų ketvirtoji Edinburgo armija — invazijai į Norvegiją.

1944 m. birželio 6 d. puolimas vyko į Normandijos pakraščio penkis sektorius. Vakarinią "Utah" sektorių puolė ketvirta amerikiečių divizija; vokiečių gynybos užnugaryje naktį iš 5 į 6 d. birželio m. tame sektoriuje buvo nuleistos amerikiečių 82 ir 101 parašiutininkų divizijos tikslu atremti galimus vokiečių priešpuolius; sekantį į rytus "Omaha" sektorių puolė amerikiečių 1 ir 29 pėst. divizijos su dešiniame sparne antruoju "ranger"

batalionu; seke "Gold" sektorius kurį puolė anglų 50-ta divizija, jos kairiajame sparne "Juno" sekretorių puolė kanadiečių trečia pėst. divizija ir sekant; į rytus "Sword" sektorių puolė anglų trečioji divizija, to sektoriaus gilumoje buvo išmesta anglų šeštoji parašiutininkų grupė, iš 8000 kovotojų. Anglų sektoriuose dalyvavo prancūzų, olandų ir lenkų daliniai. Pėstininkus lydėjo tankai, artilerija; prieš puolimą vokiečių įtvirtinimus bombardavo lėktuvai ir laivyno artilerija. Buvo sutelkta viso apie 5000 įvairių laivų, iš jų apie 1500 buvo pėstininkų išsikėlimo laivų. Puolamos pakrantės ilgis — apie 100 km su stačiais krantais, vietomis iki 130 pėdų aukščio ("Omaha" sektoriuje). Viso pradiniame puolime dalyvavo apie 160,000 kovotojų.

Vakarinę gynybos įtvirtintą liniją ("Atlanto Pylimą") gynė apie pusė milijono vokiečių kovotojų — nuo Olandijos iki Normandijos imtinai — viso apie 213,000 kovotojų; pirmose linijose buvo apie 70,000 kovotųjų. Gynybos pagrindą sudarė artilerija ir pėstininkų sunkieji ginklai; nebuvo aviacijos (išsikėlimo metu 150 pėdų aukštyje išilgai pakrantės praskrido du vokiečių naikintuvai) ir rezervų (trys šarvuotos divizijos buvo laikomos gilumoje tiesioginėje Hitlerio žinioje ir marš. E. Rommelis jų panaudoti laiku priešpuoliui negalėjo). Paskutinėmis dienomis prieš sąjungininkų invaziją, vokiečiai suspėjo Atlanto pakrantėje išdėstyti apie milijoną minų ir metalines prieš-tankines barikadas. Dėl blogo oro vokiečiai betkokių veiksnių iš Anglijos nesitikiėjo, gi sąjungininkams buvo gera progą netikėtumui, tačiau turėjo ir blogų pasekmių — trukdė aviacijos veiksmus, išsikeliantys kovotojai didžiumoje susirgo jūros liga, pakrantėje jūros bangos siekė 4 pėdas, paskandino keletą išsikėlimo valčių ir tankų-amfibijų.

Po aršių kovų, baigiantis birželio m. 6 dienai, pirmieji daliniai daugelyje vietų prasiveržė vokiečių gynybos sistemon. Sunkiausios ir nuostolingos kovos vyko "Omaha" sektoriuje; mažesni vokiečių pasipriešinimai buvo sutikti "Utah", "Gold", "Juno" ir "Sword" sektoriuose.

Normandijos užėmimas truko iki rugpiūčio m. 20 d., kai gen. Pattono 3 armija nuo Avranches, dideliu apėjimu, pasiekė Argentan (prieš anglų sektorių) apsupdama vokiečių jėgas prie Falaise.

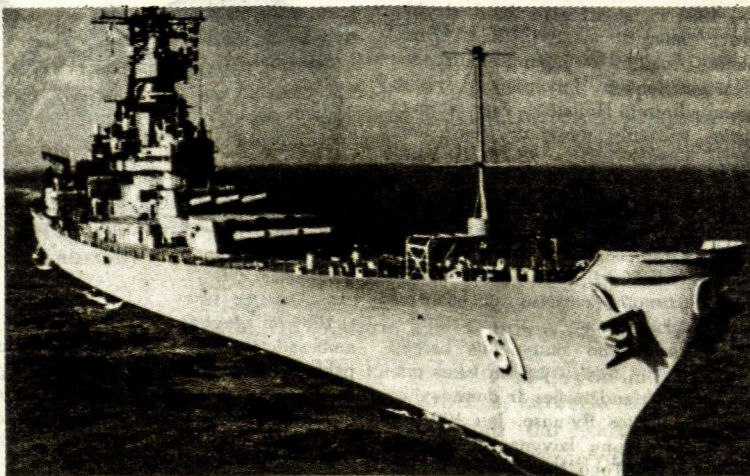
1984 m. birželio mėnesio 6 d. paskutinį kartą Normandijos kovų vietoje, 9386 kryžiais padengtame plote susirinko buvusių kovų dalyvių, J.A.V. prezidentas R. Reaganas, Prancūzijos prezidentas F. Mitterrand, Anglijos karalienė Elizabeth II, Olandijos karalienė Beatrix, Norvegijos karalius Olav, Belgijos karalius Baudoin I, Kanados min. pirm. P. Trudeau; Vakarų Vokietijos kancleris H. Kohl nebuvo pakviestas; nebuvo ir Sovietų Sąjungos oficialių atstovų. F. Mitterrand savo kalboje pabrėžė, kad "...tuometinis priešas buvo ne Vokietija, bet jos sistema ir ideologija... tad pagerbkime kartu ir žuvusius vokiečius..." Prezidentas R. Reaganas savo kalboje pabrėžė taikos reikalą, nes invazija Normandijon buvo tikslas išlaisvinti Europą, tačiau, ... dalis išlaisvintų tautų buvo prarasta ... rusų karinės jėgos atėjo į Europos centrą ir po karo atėjus taikai, per 40 metų jos ten pasiliko neprašytos, nenorimos, nepriimtinos..."

Star Leger June 7, 84

— Amerikiečių kovos laivas "Iowa" (BB-61), 58,000 tonų, 887 pėdų ilgio, po 25 metų "poilsio" (nuo 1958 m.) pertvarkytas ir perginkluotas, 1984 m. balandžio m 28 d. grįžo atgal tarnybon. Prie devynių 16 colių ir 12,5 colio pabūklų pridėtos aštuonios baterijos po keturis raketų "Tomahawk" laidymo vamzdžius; taip pat keturios priešlėktuvinės-priešraketinės "Phalanx" raketų baterijos. Sumodernintos sekimo ir ryšių bei ginklų valdymo elektroninės sistemos. Laivo denyje yra vieta trims helikopteriams; laivo viduje padidintos vėsinamos patalpos įgulai, sumodernintos laivo varymo jėgainės. "Iowa" prisidėjo prie 1982 m. gruodžio 28 d. iš "sandėliavimo" tarnybon grąžinto "New Jersey" (BB-62); trečiasis "Iowa" klasės — "Missouri" (BB-63) tarnybos bus grąžintas 1985 metais.

"BB" klasės laivų greitis yra apie 35 mazgai, plaukiojimo tolis (be papildymų) apie 5000 mylių 30 mazgų greičiu ir 15,000 mylių 17 mazgų greičiu. Įgula — 60 karininkų ir 1500 tarnybos.

— Amerikiečių gamybos, radaro nepastebimas bombonešis "Stealth" jau įvestas ginklaviman. Tokiu pačiu būdu, kaip lėktuvas "Stealth", bus gaminami, radaro nepastebimi, tankai ir kiti žemės ginklai bei priemonės, taip pat ir kiti karo lėktuvai, su satelitais imtinai.

Amerikos kovos laivas IOWA

AFGANISTANAS

Žiniomis iš Pakistano, 1984 m. birželio mėn. 24 d. rusai Afganistane įvykdė antrą masinį skirtingų gyvenviečių naikinimo puolimą, netoli Pejshar slėnio ir 25 mylias į šiaurės vakarus Kohe Safi apylinkės, kur buvo susitelkę dalis laisvės kovotojų. Tai pačiais metais balandžio mėn. pirmą kartą su 20,000 kovotojų, tankais, artilerija ir sunkiais bombonešiais įvykdė masinio naikinimo puolimą į Pejshar apylinkę (nuo okupacijos pradžios 1979 m. gruodžio 24 d. ši apylinkė buvo masiniai naikinama septynis kartus). Kohe Safi apylinkėje kautynės tęsėsi iki birželio mėn. pabaigos, kuriose rusai sutelkė apie 15,000 pėstininkų su tankais, artilerija ir sunkių bombonešių puolimo parengimu bombardavimui, puolimui Kohe Safi iš 3 pusių, tikėdamiesi apsupti ten buvusią dalį afganistaniečių laisvės kovotojų, tačiau po nesėkmingų kautynių laisvės kovotojai laiku suspėjo pasitraukti į kalnus. Bombardavimais ir artilerijos ugnimi Kohe Safi apylinkėje buvo sulyginti su žeme trys afganistaniečių kaimai, civiliai gyventojai išžudyti.

Paskutiniai rusų masinio naikinimo puolimai Panjshar slėnio ir Kohe Safi apylinkės tikslu sunaikinti laisvės kovotojų telkinius buvo nesėkmingi, nes sukilėliai pasipriešinę, laiku pasitraukė iš grąsomo apsupimo. Amerikiečių "Time" 1984 m. liepos 11 d. korespondento Dean Brells žiniomis iš Karachi (Pakistano), tris savaites prieš Panjshar slėnio puolimą iš Žemės satelito buvo pastebėtos rusų tankų ir sunkių ginklų voros, numatytos vietovės puolimo kryptimi. Apie tai radio pranešimu buvo painformuota laisvės kovo-

tojų vadovybė. Laisvės kovotojai rusų vorų žygio kryptimis užminavo kelius, tiltus ir galimo puolimo laukus. Minos laisvės kovotojams daugumoje buvo pasiūstos lėktuvais, rusų gamybos sunkvežimiais, kupranugariais, asilais ir kitomis priemonėmis. Dalis gyventojų buvo išsiųsta į kalnus. Nesuspėjusius pasislėpti, iš Sovietų Sąjungos aerodromų pasiūstais sunkiais bombonešiais, subombardavo, apšaudė artilerija, išnuodijo dujomis, pėstininkai degino išlikusius pastatus ir civilius gyventojus.

Daugelyje vietų laisvės kovotojai suruošė eilę pasalų padarydami didesnius rusams nuostolius — pav. pagrindiniame kelyje tarp Sovietų Sąjungos rubežiaus ir Kabulo prie Salang, laisvės kovotojai prieštankinėmis raketomis padegė voros priekinius ir užpakalinius sunkvežimius ir juos lydėjusius šarvuočius, po to, abipus kelio kulkosvaizdžiais ir granatomis naikino sustojusius voros sunkvežimius.

Nors ir menkai, tačiau jau nuo 1980 metų pradžios, per Egiptą, Afganistano laisvės kovotojus, granatomis, pėstininkų prieštankinėmis raketomis radio ir medicamentas pradėjo remti amerikiečiai; vėliau prisidėjo ir kitos vakarų valstybės su centru Vak. Vokietijoje, Stuttgarte. Tiekimas buvo vykdomas laivais į Pakistano uostus iš ten į Afganistano pasienį, kur laisvės kovotojai savomis priemonėmis organizavo transportus į Afganistano kovos laukus. Ginklais ir priemonėmis pasirūpindavo patys sukilėliai atimdami iš rusų, ypatingai kulkosvaizdžius ir šautuvus su šaudmenimis. Jų papildymas ir stoka priešlėktuvinės apsaugos ginklų laisvės kovotojų yra sunkiausia problema. Dalis ginklų afganistaniečių laisvės kovotojus pasiekia per Iraną, Kiniją, Saudi Arabiją,

“kovai už Islamą”. Laisvės kovotojų kadrai 1982 metais pavasarį buvo papildyti iš Vakarų pasiūstais apmokytais sukilelių vadais. Laisvės kovotojų vadų ir kovotojų nuolatinis paruošimas vyksta Pakistane ir Irane pabėgėlių stovyklose.

Visa tai rusams yra žinoma ir jie randa priemonių laisvės kovotojams siunčiamą pagelbą sutrukdyti, tačiau su kiekviena nauja diena Afganistano laisvės kovotojam atrandamos naujos priemonės suteikti realią pagelbą. Nuo rusų persekiojimų į Pakistaną kas mėnesį pabėga apie 2000 afganistaniečių, kurių didelė dalis po poilsio ir pasiruošimo, grįžta jau su ginklu rankoje į gimtąją apylinkę kovai už jos laisvę.

1984 m. viduryje Westview Press, Boulder, Colo. leidykla išleido T.T. Hammond parašytą 262 pslp. “Red Flag Over Afghanistan” knygą, kurioje dokumentuotai aprašytas sistematingas rusų pasiruošimas Afganistano okupacijai, tolimesniu tikslu turėti išėjimą į Persų įlanką, specialiai Irano uostą Chah Bahar, kontroliuoti Pakistaną ir Iraną.

Jau 1954 metais rusai davė Afganistanui \$3.5 mil., sekančiais metais — \$100 milijonų, pagal rusų planą ir specifikacijas gerinimui esamų ir naujų kelių bei tiltų statybai, Bagram aerodromo įrengimui ir Salang tarpukalni tunelio iškasimui. 1978 balandžio 27 d. metais Afganistano vyriausybę sudarė prokomunistai. Babraką vėliau pakeitė Nur Muhamet Taraki, po jo sekė Hafizullah Amin ir 1979 m. gruodžio 24 d. rusų tankų ir šarvuotų pėstininkų divizijos okupavo Afganistaną nuo 1954 metų tam tikslui paruoštais keliais ir aerodromu. Rusų pasirengimas Afganistano okupacijai buvo pastebėtas 1979 m. rugpjūčio mėn., kai rusų gen. I.G. Pavlovsky lankėsi Afganistane (tas pats gen. I.G. Pavlovsky, kuris vadovavo rusų invazijai Čekoslovakijon), be to iš satelitų buvo pastebėti rusų žemės jėgų telkiniai Afganistano artumoje. Rusų invaziją palengvino tuolaikinių Vakarų valstybių vadų ignoruojantis atsinešimas — politika.

MOKSLAS IR TECHNIKA

Erdvėlais “Pioneer 10”

1972 m. kovo 2 d. “Pioneer 10”, palikęs Žemę, prakeliavo pro planetą Marsą, asteroidų lauką, didžiausią saulės sistemoje planetą Jupiterį (1973 m. gruodžio pradžioje), po trijų metų kelionės pasiekė žieduotąjį Saturną, praskrido pro jo žiedų tarpą ir 1983 m. birželio 13 d., praėjęs Neptūno orbitą (toje vietoje, kur planetos Pluto orbita yra viduje Neptūno orbitos) apie 4.6 bilijono km atstumu nuo saulės ir iškeliavo Visaton. Po vieno metų

kelionės “Pioneer 10” tebesiunčia į Žemę žinias apie saulės magnetosferą, kurios ribų erdvėlais dar nepasiekė (radio signalui iš “Pioneer 10” pasiekti žemę trunka apie 5 valandas, nors radio banga ir sklinda beveik šviesos greičiu), taip pat tebesiunčia gravitacinius signalus nuo dešimtos planetos saulės sistemoje, kuri yra toliau už planetą Pluto. Tolesniame kelyje “Pioneer 10” užtruks 10,507 Žemės metus iki pasieks artimiausios nuo saulės žvaigždės (apie 3.8 šviesmečio atstumu) “Bernard” aplinką; po tolimesnės 32,000 metų kelionės priartės prie “Ross 248” žvaigždės...

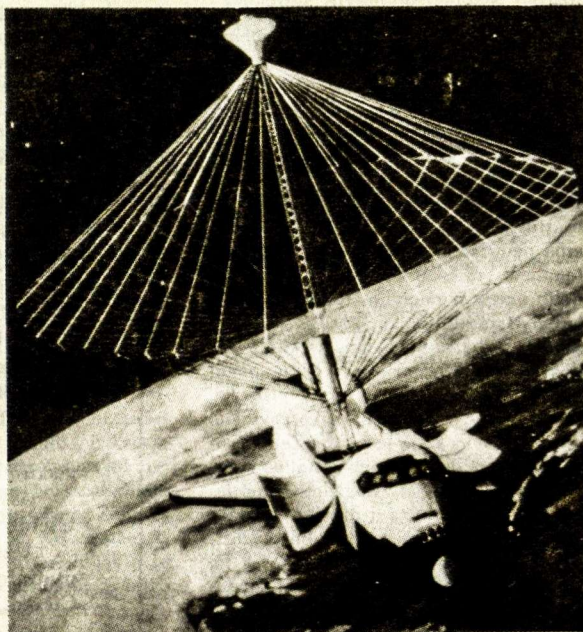
“Pioneer 10” erdvėlai viui numatomas nesibaigiantis, viršijantis saulės, amžius, kuri po apie 5 bilijonų metų pavirs į raudoną milžiną — žvaigždę, jos milžiniška traukos jėga “praris” savo planetas, drauge su mūsų Žeme, gi “Pioneer 10” erdvėlais tebetęs savo kelionę... (?)

Erdvių tarša

1984 m. vasario mėn. po dešimto skridimo, nusileidus erdvėlai viui priekiniame lange rasta pupos dydžio dūžio ženklas; spėjama, kad erdvėlais orbitoje susidūrė su gabalėliu titaniū, arba berilijaus atplaiša nuo sugedusio satelito. Dėl to rimtai susirūpinta, ką daryti, kad erdvėje nebūtų susidūrimų pavojaus. Po 1984 m. balandžio mėn. vienuoliktame skridime sėkmingo bandymo sutaisyti erdvėje “Solar Max” sugedusį satelitą, kurio metu astronautas laisvai “skraidė” erdvėje atspalaidavęs nuo erdvėlaivio, yra sumanytas surinkti erdvės “šiukšles” į vieną

vietą ir jas “surišus” viename ryšulyje laikyti žinomoje orbitoje iki sulėtėjus greičiui ryšulys nusileis į Žemės atmosferą, ir greitėdamas apie 18,000 mylių per valandą, nuo trinties su oru sudegės. Arba visą surinktą taršą nugabenti į mėnulį, kuris pasidarys tarytum sunaudotų automobilių laužo vieta į kurią mėgėjai astronautai keliaus jieskoti sau pigių atsarginių dalių statomiems erdvėlai viams.

Nuo 1957 m. spalio 4 d. pirmojo 184 svarų satelito “Sputnik I”, kuris išbuvęs Žemės orbitoje apie tris mėnesius ir nustojęs greičio, besileisdamas, Žemės atmosferoje suvitęs meteoru, sudegė, iki šiol apie 9700 įvairių žmogaus pagamintų daiktų iš erdvės nukrito ant Žemės paviršiaus įvairių vietų. Taip pav. 1961 metais Fidel Castro kaltino amerikiečius, kad jų gamybos satelito nuolauža užmušė Kubos pievoje besiganančią karvę. 1962 m. rusų “Sputnik 4” satelito atplaiša — apie 21 svaro metalinis cilindras nukrito Wisconsin valstybės Manitowic mieste parke. 1963 m. New South Wales atskilus nuo rusų satelito apie 15 colių skersmenio metalo plokštė nukrito į besiganančių avių bandą. 1965 m. erdvėje susidūrė du amerikiečių satelitai paskleisdami debesis nuolaužų ir satelituose tilpusių dalių. 1969 m. Japonų jūroje, rusų satelito gabalas sužalojo japonų žvejų laivą ir sužeidė penkis žvejus; tai buvo pirmosios žmonių aukos nuo erdvių taršos. 1975 m. amerikiečių metalinis ryšulio balionas, susidūręs erdvėje su satelito at-

**Erdvėlais
iškelia žemės
orbiton radio
teleskopą**

plaišos gabalu, nukrito. 1981 m. rusų satelitas "Cosmos 1275" orbitoje susidūręs su taršos gabalu susprogo į 135 dalis, kurios pasklido įvairiomis kryptimis erdvėje.

Pastaruoju laiku tiek prisirinko erdvėje įvairių satelitų ir jų atlaikų, kad vietomis erdvėlaiviai keliauja tik apie 30 mylių nuo jų atstumais. 1984 m. balandžio mėn. erdvėlaivis "Challenger" prakeliavo prorusų "Saliut 7" laboratoriją su, tuo metu ten buvusiais astronautais, apie 130 mylių atstu. Bendrai bandoma satelitus ir erdvėlaivius "neleisti" suartėti mažiau negu 200 mylių atstu.

Kaip civilizuotų kraštų žemės keliuose, vandenys taip ir ore nuolatos didėja susisiekimo priemonių ir jų aprūpinimo įrengimų, su šio šimtmečio pabaiga, jeigu nesutrukdys kokie nors įvykiai, erdvėje padidės tiek priemonių — pastoviose orbitose nevaldomų satelitų, laboratorijų, įvairių stočių su jų atlaikais, suduzusių satelitų skelveldromis, kad ten susidarys didesni judėjimo sunkumai negu žemės paviršiuje, nes žemėje priemonės tiesioginiai valdomos žmogaus (o kiek daug žmonių žūsta eismo nelaimėse).

Nepaprasta žvaigždė Paukščių Tako galaktikoje

Astronomai tyrinėja Paukščių Tako galaktikoje, Erelio žvaigždžių konsteliacijoje, apie 14,000 šviesmečių atstu nuo Žemės 1978 metais atrastą neįprastai didelę žvaigždę, pavadintą SS433, kuri yra apie milijoną kartų didesnė už mūsų saulę. Pagal pastarųjų laikų stebėjimų duomenis, SS433 dvejomis kryptimis "šauda" karštų dujų fontanus, kurie sklinda apie 80,000 km/sekundę greičiu (apie šimtą kartų greičiau už anksčiau pastebėtus panašius reiškinius). Šiuo tarpu neišaiškinta žvaigždės kilmė ir iš kur joje atsiranda tiek daug energijos; daleidžiama, kad tai yra "miniatiūrinis" quasaras su juoda skylė, arba neutroniniu kūnu žvaigždės viduje (quasarai yra labai tolimi nepaprastai didelių masės ir energijos telkinių Visatos kūnai išspinduliuojantys labai didelius šviesos, arba radio bangų kiekius). Vadovaujantis Doplerio patyrimu, pagal SS433 šviesos spektro tyrimus nustatyta, kad žvaigždė yra išpūsto disko pavidalo, apsisuka vieną kartą laike 164 Žemės parų priešinga dujų fontanų sklidimo kryptimi. Dujų fontanai žvaigždės "atmosferos" ribose sugniužta ir didelės certrinės traukos veikiami, grįžta atgal link žvaigždės, kurios centre gali būti juoda skylė, arba neutroninis kūnas. Iki šiol quasarai buvo žinomi tik dideliuose toliuose arti Visatos išorinių žinomų ribų.

Plastika — elektros laidininkas

1970 metų pavasario semestro metu, Tokio universiteto chemijos prof. H. Shirakawa davė chemijos studentui uždavinį: mažą acetileno kiekį (dujas naudojamos metalo virinimui — šveisavimui) cheminiai paversti į organinį polimerą (polimeras — daugialytė medžiaga, kurios molekulės sudarytos iš kelių rūšių mažesnių molekulių) su ilga grandine, anglies pagrindu, molekulėmis. Korėjietis studentas, ribotu japonų kalbos žodynu, ne visai supratęs profesoriaus duotus japonų kalba nurodymus, per daug panaudojo kai kurių chemikalų, to išdavoje vietoje plastikos pavidalo juodo mišinio, gavosi skaisčiai sidabrinis, panašus į metalą. Klaida galėjo būti užmiršta, tačiau 1975 m. rudinį prof. Shirakawa sutiko į Tokio universitetą moksliniais reikalais atkeliavusį Pennsylvanijos universiteto chemijos profesorių MacDiarmid, su kuriuo pasidalijo anuo metu įvykusios klaidos išdava. Abu mokslininkai sutarė "klaidą" tyrinėti J.A.V. Metus užtrukusių bandymų Philadelphijos universiteto laboratorijose išdavoje, japonas Shirakawa ir amerikiečiai MacDiarmid drauge su fiziku A. Heeger pagaminą plastiką — elektros laidininką tinkantį elektromotorių apvijoms, akumuliatorių plokštėms, elektros, telefono laidams ir kt. (Normali plastika naudojama elektros laidų ir kitokių įrengimų izoliacijai.) Naujai pagaminta plastika yra elektros laidininkas todėl, kad jos molekulės turi daug laisvų elektronų, kurie gali laisvai

judėti nuo vieno atomo prie kito (priešingai izoliacinei plastikai, kurioje nėra laisvų elektronų ir atomų sistemose elektronai laikosi pastoviai).

Naudojant polimerinę plastiką elektros akumuliatoriams, jie bus tris kartus lengvesni už švininius ir daug ilgesnio amžiaus, nes plastikos akumuliatoriuose dvi polimero plastikos plokštės įmerktos į elektrolysą — skystį paima elektronus (srovė "teka" iš elektroliso į polimero plastikos plokštės) tokiu būdu plokštės pasikrauna; naudojant akumuliatoriaus srovę iš plokščių elektronai "teka" atgal į elektroliso skystį, todėl plokštės nesusiūdo ir gali būti pakraunamos ir iškraunamos daugelį kartų. "...teoretškai plastikos akumuliatoriai yra nesudėvimi" (T. Wudl, Kalifornijos Universiteto chemikas). Priešingai yra švino akumuliatoriuose — švino ir švino oksido plokštės panardintos iš sieros rūgšties skiedinį, per kurį nuo vienos plokštės į kitą "teka" elektros srovė "pasiimdama" nuo vienos plokštės dalį medžiagos, padengia kitos plokštės paviršių, arba atspalaidavę nuosėdos susikrauna į "kalnus" ir apčioje plokščių sudaro trumpą sujungimą ir akumuliatoriaus staiga "miršta".

Polimero plastika numatoma panaudoti iš saulės energijos gauti tiesioginiai elektros srovę daug pigiau negu silikono foto-celėmis.

Eilė amerikiečių firmų ieško polimero plastikos praktiškai pritaikymo būdų kasdieniniam gyvenimui, kurie ir technologijoje turės didelės įtakos. □

ATSPAUSDINTA NEPAPRASTA KNYGA, AIŠKINANTI LIETUVOS ŽEMĖLAPI

1. Atspausdinta nepaprasta knyga **TIKROJI LIETUVA**, aiškinanti Lietuvos žemėlapi. Knygos parengimas truko daug metų. Knyga yra didelio formato — 11 x 8.5 inčų arba 28 x 22 centimetrų, kietais viršeliais, puikiame popieriuje, yra 79-ių senų Lietuvos ir Pabaltijo žemėlapių atspaudai ir dar 172 iliustracijos. Kaina \$20. ir \$2. persiuntimas.

2. Lietuvos žemėlapis. Mastelis 1:1.00.000. Šio žemėlapiu aiškinimai knygoje **TIKROJI LIETUVA**. Parengė Algirdas Gustaitis. \$12.

3. 1595 metų Lietuvos žemėlapis, su aiškinimais. \$6.

4. 1749 metų Lietuvos žemėlapis, su aiškinimais. \$7.

5. 14-ka Lietuvos miestų herbų. Kiekvienas ant atskiro lapo. \$3.

Aiškinimai lietuvių kalba. Spausdinta juoda - balta. Išleido žinomos lietuvių organizacijos.

Užsakymus amerikiečių doleriais siųsti leidinių platintojui: S. Bernatavičius, 1513 South 48th Court, Cicero, Illinois 60650, U.S.A.

ANTINACINĖS REZISTENCIJOS ATGARSIAI

Į dr. Algirdo Vokietaičio redaguotos knygos kai kuriuos teigimus atsiliepė stambus Lietuvos fronto veikėjas dr. Adolfas Damušis, pažūrėjęs į knygoje minimus įvykius iš kito taško ir kš kitos rezistencinės grupės pusės (žūr. Karys, 1984 m. birželio - liepos nr.).

Į dr. Damušio teigimus kiek piktoke straipsniu atsiliepė antras taip pat žymus Lietuvos laisvės kovotojų veikėjas Henrikas Žemelis (žūr. Demagogiškas rezistencijos aiškinimas. Akiračiai, 1984 m. gegužės mėn. Nr. 5).

Savo straipsniuose dr. Damušis kalbėjo apie kai kurių akademinų sluoksnių užuominas diskredituoti rezistencijos veikėjus pasinaudojant prieš melu. O kiek vėliau jie apie tas užuominas kalba pilna burna jau kaip apie neginčijamus faktus. Tokiu būdu yra klastojama tiesa, nekalti žmonės neužtarnautai žeminami ir visa tauta nuodijama melu. Kalbant apie šį reikalą, buvo paminėta 1947 m. Henriko Žemelio išleista knyga "Okupanto replėse", kurioj inicialais buvo išvardinti su naciais ar Gestapu kolaboravę asmenys. Damušis kai kuruos jų, veikusių prieš lietuvių tautos interesus, buvo paminėjęs ir nebuvo kaltinamas pasižymėjusių žmonių šmeižimu, o Žemelis esąs kaltinamas.

Žemelis įrodinėja, kad sovietų ir nacių okupacijų metais yra buvę lietuvių tarpe ir kolaborantų ir net žydų šaudytojų, ir kad nuo tokių asmenų reikia atsiriboti, o ne maskuoti jų nusizengimus. Toks apsišvarinimas pakeltų lietuvių autoritetą ir būtų daug lengviau ginti tuos, kuriuos OSI įstaiga neteislingai kaltina.

Žemelis prikiša Damušiiui apie pastarojo minimą viešąją rezistenciją, kuri "Laisvės besiekiant" knygoje yra visai ignoruojama. Pagal Damušį, žymesnieji viešosios rezistencijos atstovai yra gen. Stasys Raštikis ir vyskupas Vincentas Brizgys.

Žemeliui atrodo, kad vyskupas Brizgys savo laikysena nacių okupacijos metais ir neaiškiais ryšiais su Gestapu kelias daug abejonių. Pagal Žemelį lietuvių tautos pasyvioje rezistencijoje yra dalyvavę šimtai ir net tūkstančiai lietuvių miestuose, bažnytkaimiuose ir kaimuose, kurie be jokių nurodymų iš aukščiausiai nepristatydavo reikalaujama duoklių, slėpdavo jaunuolius nuo vokiečių karinės mašinos ir pan.

Dr. Damušis savo straipsniuose yra teigęs, kad kariniu ryšinininku į Suomiją plk. Ambraziejus buvo išrinktas Vliko

laicistinio bloko balsais, įskaitant ir Lietuvos laisvės kovotojų sąjungą, o Lietuvių frontas jo kandidatūros nerėmęs, nes plk. Ambraziejus neturėjęs rezistencinių asmenų savybių.

H. Žemelis įrodinėja, kad LLKS savo kandidatu į ryšinininkus buvo pasiūliusi aviacijos mjr. Garolį, pažinojusį Suomiją ir turėjusį visus rezistencinius savumus. Esą krikščioniškosios grupės prikašiojo LLKS, jog ji norinti turėti ryšių su užsieniu monopolį, todėl ir buvę balsuota už plk. Ambraziejų. Esą tai galėtų paliudyti tuo metu Vliko reikalų vedėju buvęs Bronius Bieliukas ir tautininkų atstovas Balys Gaidžiūnas.

Ir dėl Vliko narių suėmimi Henrikas Žemelis yra kitos nuomonės. Damušis tvirtino, kad dėlto buvęs kaltas Gestapo suimtas LLKS veikėjas J. Deksnys. Žemelis tvirtino, kad Vliko narius yra išdavęs Gestapui Estijos suimtas Vliko karinis atstovas plk. Ambraziejus, nes buvę suimti visi Vliko nariai, dalyvavę Ambraziejaus išvykimo į užsienį proga jo išleistuvėse. Žemelis aiškina, kad K. Ambraziejų į Estiją palydėjo LLKS atstovas, turėjęs ryšius su estų pogrindžiu. O estai buvo pasižadėję plk. Ambraziejų nugabenti į Suomiją per Baltijos jūrą, bet vokiečiai Estijos pakrantes ir Baltijos jūrą labai sekę, todėl reikėję laukti tinkamo oro (rūko ir lietaus).

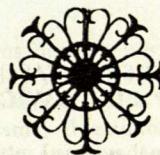
Ten belaukiant vokiečiai Taline ieškojo dezertyrų ir spekuliantų, ir plk. Ambraziejus visai atsitiktinai pakliuvęs į Wehrmachto policijos rankas.

Damušis savo straipsnyje neigia jo privatų susitikimą su A. Vokietaičiu, prieš pastarajam išvykstant į Švediją, ir kad to susitikimo metu Vokietaitis buvęs įtikinėjamas, jog būtų naudinga bendradarbiauti su vokiečiais karinėje srityje. Žemelis teigia patikrinęs kartu su Vokietaičiu tą pasimatymą, ir Vokietaitis liekęs prieš savo nuomonės, nes pasikalbėjimas buvo Vokietaičio įrašytas į dienoraštį ir po to laiškų perduotas ministeriui E. Turauskui.

Tuo laiku daug kas galvojo, kad griuvus Hitlerio režimui, Vakarai atsituks prieš Sov. S-gą, ir todėl Lietuvai yra reikalinga turėti vienos ar kitos rūšies karinę pajėgą.

Damušis be to tvirtinęs, kad Vliko narių tarpe jautėsi kai kurių narių mėginimas viską matuoti savo grupės interesų mastu, metant vieną akį į ateities valdžios pozicijas. Žemelis įtaigoja, kad nuo to nebuvo laisvas nei krikščionių blokas, nes Aktyvistų frontui suorganizavus Laikinąją vyriausybę, prasidėjo savų žmonių kaišiojimas į tarnybas. Vlikui persikėlus į užjūrį, Vlike dominuojantis katalikų blokas vėl bandęs primesti savo valią kitiems, ir dėlto iš Vliko pasitraukė keturios grupės ir pan.

Henrikas Žemelis tvirtina, kad Damušio keturių straipsnių serija, skirta neva klaidoms ir šmeižtams prieš katalikų grupes atitaisyti, pavirto ne tiesos ieškojimu, bet eiline partine demagogija.

LAIŠKAS KARIUI

Dabartinė Argentinos valdžia, davusi laisvę, pradeda ieškoti buvusių kariškių chuntos padarytų nusikaltimų. Tos laisvės dėka atsiranda daug kaltinimų kariškiams.

Plačiai skaitomas Buenos Aires dienraštis "Clarín" birž. 19 d. laidoje aprašė išlaisvinimo partijos surengtą spaudos konferenciją, kurioje kalbėjo penki asmenys. Jie buvę tardomi 1978 m. slaptame kalėjime ir dabar skundė pirmosios chuntos kariškius, kurių ilgame sąraše randasi ir lietuvių pasiekęs pulkininko laipsnį — Faustino Švenčionis.

Gaila, kad tie, kurie dabar kalba ir rašo žmogaus teisių vardu užmiršta tuos laikus ir darbus tų, taip vadinamų "montonerų", tada žudžiusių žmones, kareivius, policininkus. Jie pagrobdavo turtingesnius ir paskui reikalavdavo pinigų išsipirkti.

Net ir buvusio prezidento generolo Aramburu žudikai ligi šiol yra laisvi.

Tačiau, atrodo, kad politikieriai, kurie daugiau kalba ir meluoja, sugeba pritraukti mažai mokytą liaudį į savąjį bučių, ir taip kaip žvejai sugauna daugiau žuvų.

Petras Uteniškis
Buenos Aires, Argentina

Gen. Povilas Plechavičius Vėlinių vakaro metu. Priekyje jo, betarpiu, plk. A. Rėklaitis ir gen. M. Rėklaitis.

PRISIMINTAS GEN. P. PLECHAVIČIUS

Povilas Plechavičius Lietuvos valstybiniame gyvenime paliko giliu pėdsakus. Gimė 1890.II.1 d. Bukončių vsd., Židikų vlsč., Mažeikių apskr. Mokėsi Lietuvoje ir Rusijoje. 1911 m. baigė komercijos institutą, o 1914 m. kavalerijos karo mokyklą. I-jo Pasaulinio karo metu dalyvavo kovose prieš vokiečius, austrus ir turkus. 1918 m. grįžo į Lietuvą ir Žemaitijoje suorganizavo ir vadovavo partizanų rinktinei, kuri pasižymėjo kovose su bolševikais. Kovojo ir prieš lenkus.

Nepriklausomybės metu, Lietuvos kariuomenėje pasiekė generolo laipsnį, pasižymėjo didele drąsa ir tvirta valia. Karo metu buvo sužeistas ir už narsumą apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordinu.

Kritiškais Lietuvos valstybės momentais iškilo, kaip vienas iš stipriausių vadų ir ryžtingai įvykdė, be kraujo lašo, 1926.XII.17 d. perversmą, o vokiečių okupacijos metu suorganizavo lietuvių Vietinę Rinktinę, Lietuvos būsimosios kariuomenės branduolį. Vokiečiams panorus Vietinę Rinktinę panaudoti savo tikslams, davė įsakymą lietuvių dali-

niams likviduotis, o pats su štabu buvo suimtas ir išvežtas į Salaspilio koncentracijos stovyklą. Raudonajai armijai užimant Rygą, vokiečių saugumo su visais suimtaisiais buvo išgabentas į Vokietiją, kur ir sulaukė karo pabaigos. 1949 m. atvyko į Ameriką ir įsijungė į lietuvių veiklą.

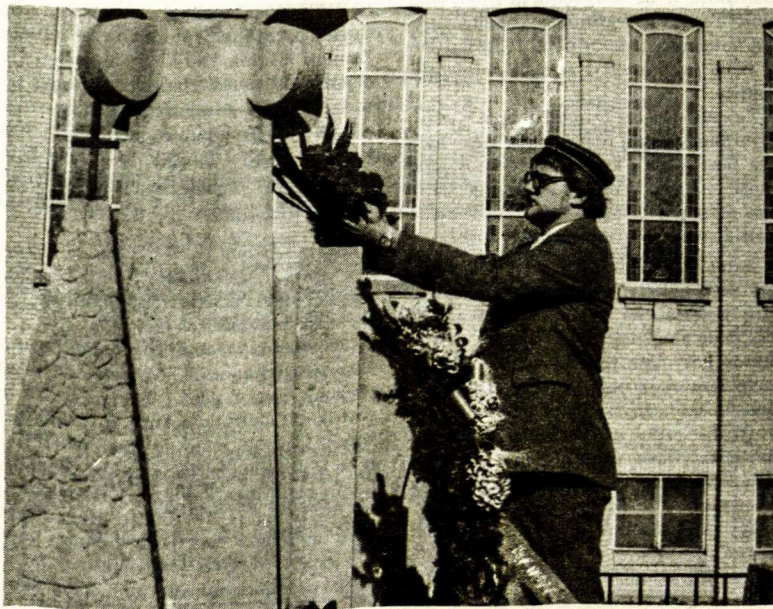
Vienas iš Lietuvių karių veteranų Ramovės s-gos organizatorių ir pirmasis ilgametis centro valdybos pirmininkas. Korp! Neo-Lithuania garbės filisteris.

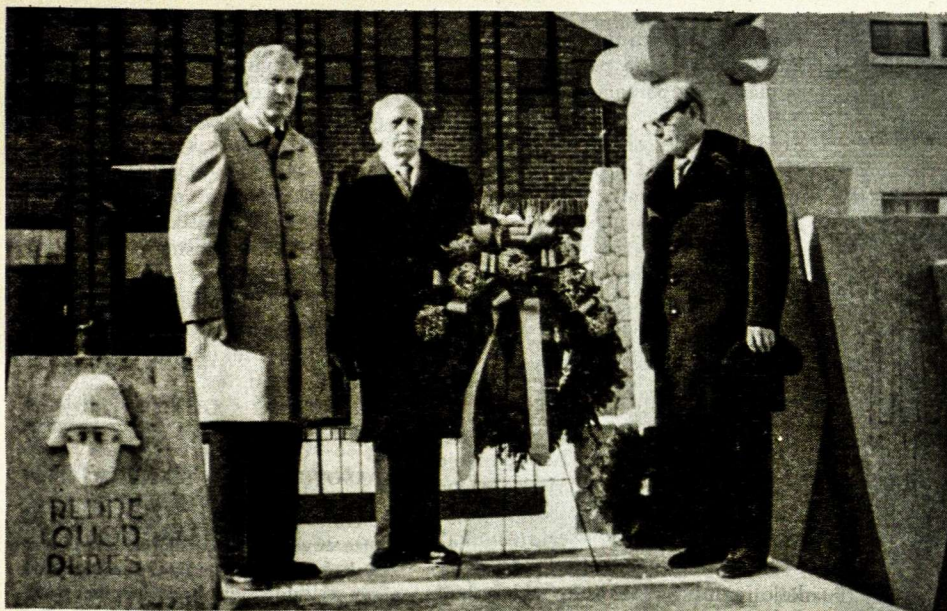
Tai tik kelios užuominos iš gen. Povilo Plechavičiaus gyvenimo ir veiklos. Plačiau galima pasiskaityti išleistoje monografijoje.

Gen. Povilo Plechavičiaus 10 metų mirties sukakties minėjimą rengė jo sesuo E. Plechavičiūtė - Legeckienė iš New Yorko. Minėjimas įvyko 1983 m. gruodžio 17 d. (reikšmingą dieną) Jaunimo centre, Chicagoje. Mišias atnašavo kun. J. Borevičius, SJ, giedojo solistai Margarita ir Vaclovas Momkai. Po mišių, sugiedojus himną, prie Laisvės kovų paminklo ramovėnai ir neolituanai padėjo gyvų gėlių vainikus. Minėjimas buvo tęsiamas Jaunimo Centro kavinėje, vadovaujant Kaziu Ozeliui.

Prisimindami gen. Povilo Plechavičiaus asmenį ir jo atliktus labai reikšmingus darbus, kalbėjo šie asmenys: plk. Karolis Dabulevičius, Lietuvių karių vet. s-gos Chicagos skyr. pirm. K. Juškaitis, birutiečių pirm. E. Diminskienė ir neolituanų vardu Mečys Valiukėnas. Visi kalbėtojai vertino gen. P. Plechavičių, kaip valingą, ryžtingą ir žodį išlai-

Vitas Plioplis uždeda vainiką

Prie Laisvės Kovų paminklo. Iš k.: Edm. Vengianskas, plk. K. Dabulevičius ir K. Juškaitis

kantį karį bei pilietį. Karo metu ir civiliniame gyvenime pasižymėjo drąsa ir ryžtu.

Mečys Valiukėnas pasigedo platesnės apžvalgos apie Vietinės Rinktinės suorganizuotos gen. Plechavičiaus reikšmę gyvenamam laikotarpiui. Išleistoji monografija aprašo tik gen. P. Plechavičiaus asmenį ir veiklą, bet reikėtų vispusiškai nušviesti Vietinės Rinktinės reikšmę visai lietuvių tautai. Jau atsiranda balsų, kurie stengiasi nuvertinti Vietinės Rinktinės reikšmę ir jai vadovavusius asmenis. Idėja gera ir reikėtų ją įgyvendinti, kol yra gyvų dalyvių.

Visi prisiminimo dalyviai, kurių buvo visa šimtinė, E. Legeckienės rūpesčiu ir lėšomis buvo pavaišinti.

(Pasinaudota tilpusia korespondencija "Drauge" 1.24.84 m.).

A.A. KAPITONO STANISLOVO JUREVIČIAUS-JURO ATMINIMUI

Šių metų lapkričio 30 dieną sukan-ka septyneri metai nuo Stanislovo mirties. Paskutiniame jo rašytame laiške, lyg nujausdamas mirtį Stanislovas išsireiškė: "Rašau, kada galiu rašyti, nes iki šiol vis silpnas. Grįžęs iš ligoninės po 4 savaitių susirgimo, su 25 sv. nuokričio, taip kad ilgą lai-

ką namuose negalėjau net piunksnos nulaikyti... Brangiosios žmonelės priežiūroje ir kartu dukrelės šiaip taip laikausi ir kovoji su gyvybės išlaidymu."

Visad Tavo Stanislovas
1977 m. rugsėjo 5 d.

Laiškus jis visad pasirašydavo Stanislovu, tad šiame rašinyje šiuo vardu ir vadinu.

Jis gimė 1903 m. kovo 26 d. Joskaudų k., Palangos vls., Kretingos aps. Rusų pradinę mokyklą lankė ir ją baigė Palangoje 1909 - 12 m. Palangos progimnazijon įstojo 1912 m. Bet II - III kl. tęsė Skuode ir baigė Kretingoje. Vienerius metus mokytojavo Gribžėnų pradinėje mokykloje. Baigęs Plungės realinės gimnazijos V kl. įstojo į Karo Mokyklą 1923 m.

Karo Mokyklos VII laidą baigė 1925 m. ir buvo pakeltas į leitenanto laipsnį. Tamavo 7 pėst. pulke 1925 - 28 m., Klaipėdoje. Tarnybos labai Stanislovas buvo perkeltas į Šarvuotųjų Rinktinę ir paskirtas II šarvuotųjų auto būrio vadu, Klaipėdoje. Šarvuotas auto būrys taktiniai priklausė 7 pės. pulko vadui plk. P. Geniu. Vėliau jis buvo perkeltas į I šarvuotųjų auto būrį, stovėjusį Kaune, Žaliakalnyje. Čia ėjo būrio vado ir kuopos vyresniojo karininko pareigas.

Lietuvos kariuomenės 1934 m. birželio 7 d. įvykiuose žymi dalis karininkų nukentėjo: buvo nuteisti mirties bausme, degraduoti į eilinius bei paleisti atsargon. Lt. S. Jurevičius-Juras buvo paleistas į atsargą.

Tarnybą gavo Pasienio policijoje. Ėjo policijos mokomo būrio viršininko pareigas Rusnėje, Klaipėdos krašte. Policijoje ištarnavęs 1935 - 37 m. buvo priimtas į kariuomenės aktyvią tarnybą ir paskirtas į karą mokomąjį laivą "Prezidentas Smetona" ūkio vedėju. 1938 m. jis buvo perkeltas į Aukštąją Karo mokyklą ir ėjo mokyklos viršininko adjutanto pareigas. Tais pačiais metais buvo pakeltas į kapitono laipsnį.

1939 - 41 m. buvo perkeltas į Vilniaus pėstininkų Karo mokyklos žvalgų batalioną, kuriame ėjo šarvuotos auto kuopos vado ir divizijos šoferių mokyklos viršininko pareigas. Kilus vokiečių-rusų karui, atsipalaidavęs nuo raudonųjų grįžo į Palangą.

Vokiečių okupacijos metu 1941-44 m. buvo Palangos burmistru. Šios pareigos buvo sunkios. Privalėjo vykdyti vokiečių griežtus įsakymus ir kartu ginti miesto gyventojų reikalus. Bet, Stanislovas buvo šalto būdo, veikė diplomatiškai. Jis suprato karo meto sunkumus ir šias pareigas atliko.

Kpt. S. Jurevičius-Juras

1944 m. raudonajam marui artėjant prie Lietuvos sienos, jis norėjo trauktis Vokietijon, bet vokiečiai neleido. Tuomet jis išsiuntė žmoną ir dukrelę. Vėliau ir jis pats išvyko. Gyveno Jenbache ir Feldkirche, Austrijoje. Karui pasibaigus, apsigyveno su šeima išvietintųjų stovyklose: Fellbache, Stuttgarte. Tarnavo UNRRA garažų inspektoriumi ir vadovavo šoferių kursams 1945 - 49 m. Iš tarnybos pasitraukė dėl ligos. Jo viršininkas, Thayer D. Smith, išreiškė Stanislovui padėką už sąžiningai atliktas pareigas ir išdavė rekomendacijos pažymėjimą.

1949 m. atvyko į JAV, Lindeną, N.J. Nesuradęs darbo persikėlė į Chicago 1950 m. Dirbo naktinį, sunkų ir pavojingą darbą, įmonėje. Darbe buvo sužeistas.

Vėliau lankė Technikumą ir dirbo braižykloje. Išdirbęs devynius metus ir sulaukęs pensininko amžiaus, pasitraukė į poilsį. Jo bendradarbiai surengė išleistuves. Atsisveikinimo kalboje Stanislovas padėjo savo bendradarbiams už tarpusavio sugy-

venimą ir jo įvertinimą. Savo viršininkui pareiškė gilią padėką už suteiktą materialią paramą sergant žmonai. Nelaimės metu viršininkas pasakęs: Stan, būk prie sergančios žmonos namuose, kiek rasi reikalinga. Tau bus sumokėta už tą laiką." Tuo metu Stanislovui buvo sunku ir kiekvienas centas buvo reikalingas. Tai rodo, kaip jis gerai sugyveno su bendradarbiais ir sąžiningai atliko pareigas. Išleistuviniui buvo įteikta brangi dovana.

Stanislovas — visuomenininkas. Dalyvavo organizacijose: LKVS "Ramonėje", PLB-nėje, LRK Susivienijime ir kt. Bendradarbiavo spaudoje: Lietuvoje "Karyje" ir "Trimite". Amerikoje gana gausiai rašė į "Kari", "Draugą", "Garsą", "Darbininką", "Laiškai lietuviams" ir kt. Jo nereikėjo raginti aukoti lietuviškiems reikalams, prenumeruoti spaudą, įsigyti lietuviškų knygų. Šiandien mums reikia daugiau tokių asmenų. Velionis skatino ir kitus padaryti gerą darbėlį.

Jis nesiveržė priekin, visada subtiliai pastūmėdamas kitą. Nebuvo karjėristas, pataikūnas, nuo tokių jis šalinosi.

Velionis buvo giliai tikintis ne tik mintyse, bet ir savo darbuose. Visuomet skubėjo padėti nuskriaustam, ligoniui, vargan patekusiui. Nors nemėgo šliuپیškos laisvamanybės, bet su pagarba lenkė galvą tam senam, garbingam aušrininkui, Lietuvos gynėjui. Velioniui giliai įstrigo dr. J. Šliūpo tarti žodžiai: "Jie (laisvamaniai), rupūžės, nesuprato antiklerišumą, skubėdami niekinti ir pačią Lietuvą, kadangi katalikiška".

Velionis, kur tik buvo reikalingas, neatsisakydavo eiti talkon. Jau būdamas silpnos sveikatos, nemokamai talkino tvarkydamas Muzikologijos archyvą, budėdavo LLK muziejuje, prie "Ramonės" centro tvarkė mirusiųjų karių kartoteką.

Jis buvo principų žmogus ir niekam nedarė nuolaidų. Už tiesią kovoją žodžiu ir raštu, nors gyvenime teko ir nukentėti.

Stanislovas buvo vedęs mokytoją Jadvygą Bokaitę. Jie 1977 m. atšventė 50 metų vedybinę sukaktį. Drauge pragyvenus 50 metų ir tris savaites, ištiko šeimos tragedija, lapkričio 30 d. Stanislovas išsiskyrė amži-

nai iš mūsų tarpo. Palaidotas šv. Kazimiero lietuvių kapinėse, 11 sklype, 16 bloke, 62 sekcijoje.

Velionis didelio turto nepaliko, tačiau išmokslino dukterį Danutę. Ji įsigijo doktoratą biologijoje ir profesoriauja De Paul universitete. Stanislovo didžiausias palikimas Danutei — jo idėjos ir veiksmai, kuriuos ji vykdo gyvenime.

Nors laikas slenka, gydo žaizdas, bet netekus mylimo žmogaus, skausmas širdyje niekuomet nepranyks, neišeis iš atminties.

Osvaldas Žadvydas

RASOTŲ VAGONŲ SIENŲ LAŠAIS MALŠINOME TROŠKULI

BR. KETURAKIS

Keliomis apybraižomis tebūna prisimintas ir pagerbtas plk. lt. Kleopas-Vytautas Michalauskas, kaip karys ir Šaulių S-gos, Biržų rinktinės vadas.

Velionis buvo gimęs 1890 m. rugsėjo 24 d. Telšiuose. Bendrą mokslą praėjo Rygos komercijos mokykloje. 1916 m. mobilizuotas į rusų kariuomenę. Po parengiamojo apmokymo komandiruotas į Kijevą Konstantinovo Karo Mokyklon. Gavęs preparuotiko laipsnį paskirtas į atsargos artilerijos brigadą Maskvoje (1917 m.). 1918 m. gavęs jaunesniojo karininko laipsnį 6-je baterijoje demobilizuotas.

Lietuvos kariuomenėje — savanorių eilėse (1918 m. gruodžio mėn. 28 d.), kaip Vilniaus komendantūros kuopos vadas, pradeda garbingą nepriklausomybės laikų kovų tarpsnį. Kautynėse prie Seinų su lenkais visa jo baterija patenka į nelaisvę.

Nepriklausomos Lietuvos 23 metus užtrukusioje tarnyboje, praėjo keletą karinio apmokymo kursų, praktinį stažą artilerijos daliniuose, poligone ir administracijoje. Galutinėje ir pagrindinėje artileristo specialybėje, 1930 m. pakeltas į plk. lt. laipsnį.

Savo karinį patyrimą ir sugebėjimus tautos gynybai ruošti atidavė Šaulių S-gos veikloje, kai 1933 m. paskiriamas Biržų apskr. komendantu. Turėdamas dvasinį atsідėjimą visuomeninei darbuotei, įsijungia į skautų eiles.

Paskutinį tarnybos kelią, trumpam laikotarpiui (1940.VII.10 d. ligi rugpjūčio pabaigos), kaip pražūtingiausią Lietuvai, praeina Vilkavišky, kaip karinis apskrities viršininkais, pagal naujas reformas ir pa-

vadinius.

Šalia karinių kursų buvo baigęs Kauno u-tetė teisės mokslus, todėl karinėje tarnyboje matome jį aukšt. karininkų Garbės Teismo p-ko pavaduotoju, Div. Aukšt. Karininku G.T. pirmininku ir kituose teisinės paskirties darbuose. Su Šaulių S-gos vadu plk. J. Saladžiumi lankėsi Rygoje ir Taline, vizituodamas kaimyninių tautų šaulius. Be to, dar 1922 m. buvo komandiruotas į Vokietiją 2 mėn. laikotarpiui. Kokiais tikslais — tarnybos lape nepažymėta.

PASKUTINĖS DIENOS LIETUVOJE

Kai buvo paleistas iš kariuomenės, ir tarnybos niekur negalėjo gauti, o žmonos dvaras buvo atimtas, tai apsigyveno pas seserį Tryškių valsč., Šiaulių apskr., kur jo brolis turėjo ūkį. Vieną dieną buvo iškviestas į Tryškių miliciją, kur turėjo užpildyti keletą įvairių blankų, vis klausiant ar turi užsieny giminių, kur randasi vaikai? Užklauses kam visa tai tiek daug reikalinga, policijos pareigūnas paaiškino, kad pasų išdavimo reikalams. Beeinant į namus prisivijo dviračiu milicininkas ir mandagiai sako: "Pone pulkininke netikėkit jų kalbomis. Aš tikrai nežinau, bet tikiu, kad čia kas bus negero, nes kviečia vis tik svarbesnius žmones. Aš patariu Jums greičiau išvažiuoti iš čia". Atsisveikinęs ir palinkėjęs laimės skubiai nuvažiavo. Tai buvęs mūsų kariuomenės kareivis, tarnavęs Vilkavišky, jis plk. lt. Michalauška pažino.

Birželio 14 d. atskubėjęs dviratninkas įteikia mažą raštelį, kuriame buvo šie žodžiai:

"Greit bėkite iš namų"! Pulkininką su sūnumi ligoniu, Šiaulių stoty sutiko vyresnis sūnus Romanas (dabar gyvenantis Toronte) ir papasakojo kas dabar yra įvykę, prašydamas tėvą nevažiuoti į namus (į Tryškįs). Buvo sutarta, kad jie susitikis visi 22 d. birželio Šiaulių geležin. stoty. Reikia spėti, kad turėjo kokių nors žinių apie karą. Deja, susitikimas ir jau amžinas išskyrimas, tėvą nuo vaiku, yra nuožmi tikrovė. Vos jam įlipus į traukinį, einantį į Papilę, buvo areštuotas, parvežtas į namus, kur padaryta nuodugni krata, ieškant paslėptų ginklų. Nieko neradę jį išvežė į Tryškių stotį ir patalpino į tremtinių vagoną. Kartu buvo suminta ir jo žmona Izabelė Oržaževskytė. Taigi 1941 m. VI. 14 buvo paskutinioji plk. lt. Michalauško gyvenimo diena Nepriklausomos Lietuvos žemėje.

Koncentracijos stovyklose išgyveno virš dviejų metų ir kai 1942 - 43 m. žiemą buvo mobilizuotas į kariuomenę, atsisakė vykti. Tuojau buvo perkeltas į mirtininkų lagerį, kur 1943 m. rugsėjo 27 d.

Vėliavos įteikimas L. Š. S-gos XVIII Biržų Rinktinei, 1938 m. rugsėjo 8 d. Iš k.: plk. Saladžius, gen. Musteikis ir klūpantis plk. lt. Michalauškas

mirė badu. Velionis buvo išskirtina lietuvių tautos karinė ir vsuomeninė asmenybė, mažai kur spaudos puslapiuose plačiau paminėtas, bet savo gyvenimu ir darbais Nepriklausomai Lietuvai atidavė viską, mirtimi užanspauduodamas meilę savo kraštui. Darbo aplinka, taktiškas elgesys su pavaldiniais, tolerancija sveikai tautinei ir karinei linkmei, gilus žvilgsnis į būsimą Tėvynės Lietuvos ateitį, nesigailint įtemptų dvasinių ir fizinių jėgų, buvo velionies pagrindiniai siekliai. Ne veltui generolas St. Raštikis viename laiške jo sūnui Romanui, apie jo tėvą taip rašo:

"Man pačiam kurį laiką teko dirbti kartu su pulkininku Kaune. Tai buvo labai geras, darbštus, kuklus karininkas, gerai mokėjo vokiečių kalbą, buvo labai gerai išsilavinęs, pasižymėjo gražiomis manieromis, tiko reprezentaciniam darbu.

Tai buvo vienas iš pavyzdgingiausių Lietuvos kariuomenės karininkų, daug iškentėjęs bolševikų koncentracijos stovyklose ir ten žuvęs".

Gyvenimo palydovė — žmona Michalauškienė iškentėjusi sunkias darbo dienas, 1956 m. grįžo iš Sibiro į Lietuvą visai paraližuota ir už trijų savaičių mirė. Tokia tragiška velionio gyvenimo pabaiga. Gyvieji jo darbo talkininkai prisiminkime jį maldoje, o garbingus jo darbus prisikiriame tautos laisvei atgauti.

(Daugiau apie plk. Michalaušką žiūr. liepos 12 d. "Drauge").

Iš Chicagos Ramovėnų veiklos.

Nepertoli nuo Chicagos, Indianos valstybėje, prie Michigan city miestelio randasi gražus didžiulis parkas vadinamas International Friendship Garden. Kai 1941 metais Chicagoje viešėjo Lietuvos prezidentas A. Smetona, jam buvo pasiūlyta atsilankyti ir šiame gražiame parke, tikslas pasodinti medelį, kuris būtų kaip simbolis Lietuvai prisiminti. Spalio mėn. 12 dieną, prez. A. Smetona, lydimas lietuvių veikėjų ir visuomenės atstovų, atsilankė International Friendship Garden ir, daugeliui stebint, pasodino prisiminimo medelį — eglutę.

Prezidento pasodinta eglutė, tai mums paliktas laisvos Lietuvos simbolis, kuris visuomet primins, kad laisvę reikia ginti, kad dėl laisvės reikia kovoti.

Šiandien, po 43 metų, eglutė išaugo ir išbujojo į didelį tvirtą medį, tai kovos simbolis. Todėl mes turime pareigą tą medelį lankyti, puosyti ir visiems, ypačiai jaunimui, rodyti.

Jau daugelį metų Chicagos Ramovėnai lanko šį parką ir prie prezidento eglutės atlieka tam tikras ceremonijas: pakeliamos vėliavos, giedamas Lietuvos Himnas, malda Marija-Marija ir kas nors iš vadovų taria žodį tinkamą tam momentui. Tai gan graži tradicija, kuri nukelia dalyvius į gimtuosius namus kur žydi sodai, žaliuoja tėviškės laukai, kur skamba liūdno vakaro dainos.

Skyriaus Valdyba, vadovaujama pirm. J. Gaizučio, 1962-ais metais nutarė prie prezidento A. Smetonos pasodintos eglutės.

tės pastatyti nors mažą paminklėlį su įrašu: "Planted by Antanas Smetona prezident of Lithuania 1941 m. spalio 12 d."

Tais pat metais paminklėlis buvo pastatytas. Paminklėlio iškilmingas atidarymas buvo tais pat 1962 metais, rugsėjo 23 dieną. International Friendship garden dėl ypatingai gražios gamtos yra daugelio žmonių mėgiamas ir lankomas. Lietuviai lankytojai buvo nepatenkinti kodėl nėra nei paminklėlių, nei eglių kitiems dviem buvusiesiems prezidentams.

Visuomenei pageidaujant, Chicagos Ramovėnai nutarė pasodinti dar dvi egletes ir pastatyti prie jų du paminklėlius: vieną buvusiam Lietuvos prezidentui Stulginskiui ir antrą — Griniui. Šis Skyriaus Valdybos užmojis buvo įvykdytas 1971-mais metais. Šių paminklėlių pastatymas pareikalavo daugiau išlaidų, todėl Skyriaus Valdyba kreipėsi į visuomenę aukų ir jų dalis buvo gauta.

Iškilmingas šių paminklėlių atidarymas buvo 1971-ais metais birželio mėn. 23 dieną. Iškilnėse dalyvavo žymūs veikėjai, visuomenės atstovai, gausus būrys svečių. Pasakyta daug gražių kalbų. Šventas mišias atnašavo kun. J. Borevičius ir pasakė atatinamą tam momentui pamokslą.

Ši graži tradicija jau įsipilietino ir Chicagos Ramovėnai kasmet rengia išvažiavimą į International Friendship Garden prie eglių ir paminklėlių. Išvažiavimam kviečiami Šauliai, Birutininkės, Moterų Federacija ir visuomenė. Šiais metais išvyka prie eglių buvo liepos 29 dieną. Dalyvavo Ramovėnai, daug Šaulių iš Union Pier, kur jie buvo suvažiavę švesti, vadinamą, "Jūros Dieną", keletas Birutininkių ir nemažas būrys svečių.

Oficialioji dalis buvo pradėta 12 val. 30 min. p.p. vėliavos pakėlimu. Toliau sekė Ramovėnų Skyr. pirmininko K. Juškaičio žodis. Po pirmininko žodžio buvo sugiedota malda Marija-Marija. Giedant maldą. Birutininkių ir Šaulių atstovės prie prezidentų paminklėlių padėjo po puokštę gėlių. Toliau sekė Tautos Himnas, vėliavos nuleidimas. Tuo oficialioji dalis buvo baigta.

Esant labai gražiam orui, daugelis panoro pavaikščioti ir pasigrožėti puikia gamta ir pasidžiaugti grynų oru.

KJ

LOS ANGELES RAMOVĖNŲ susirinkimas

Š. m. rugsėjo 2 dieną Švento Kazimiero parapijos mokyklos klasėje įvyko Los Angeles skyriaus visuotinis narių susirinkimas, kurį atidarė ir pavedė valdybos pirmininkas Vladas Šimoliūnas. Jis pranešė, kad surinkta \$3289.10 išleisti lap-

Šaulei Stasei Žadvydienei, "J. Daumanto" š. kp. įsteigėjai, gen. kons. dr. J. Bielskis įteikia Šaulių Žvaigždės medalį, 1976 m. Vasario 16 d. minėjime, Los Angeles. Jos atminimui Osvaldas Žadvydys paskyrė 200 dol. KARIO paramai.

kričio mėnesio žurnalo "Karys" numerį, liepos 15 dieną praveistas Dariaus ir Girėno minėjimas, rugsėjo 8 dieną numatyta suruošti Lietuvių Tautos Šventės minėjimą, o lapkričio 1 ir 2 dienomis prisiminti mirusius narius aplankant kapus ir susmaigstant ant jų tautines vėliavėles. Pirmininkas be to dar priminė, kad šiuo metu turime 64 narius, jų tarpe devynis savanorius-kūrėjus, iš kurių trys serga ir yra reikalingi moralinės paramos.

Kitas svarbus darbotvarkės punktas tai valdybos nario Vlodo Gilio Lietuvos kariuomenės kavalerijos šautuvo įteikimas Los Angeles Skyriui. Šis šautuvas ejęs iš rankų į rankas, buvęs gerokai nukentėjęs, bet dabar labai gražiai sutaisytas ir atrodo, kaip naujas. Jį Vladui Giliui perdavė prieš pat savo mirtį, ilgalaikis šio šautuvo savininkas, Jonas Bučys. Dabar šis šautuvas yra įtraukiamas į Los Angeles ramovėnų inventorių ir tampa mūsų pasididžiavimu.

Rugsėjo 8 dieną 2 val. p.p. Tautiniuose Namuose įvyko Lietuvių Tautos Šventės minėjimas, kurį atidarė valdybos pirmininkas Vladas Šimoliūnas. Salėje turėjome daug svečių, o prie garbės stalo sėdėjo trys mūsų savanoriai - kūrėjai su poniomis: Gregorijus Radvenis, Jonas Andrašius ir Mykolas Barauskas. Įvairių organizacijų atstovai pasakė trumpas sveikinimo kalbas ir vienas iš garbės svečių, Jonas Andrašius, papasakojo

kelias ištraukas iš Nepriklausomybės kovų savo prisiminimų. Dienos salės šeimininkas, valdybos vice pirmininkas Antanas Audronis, pasakė trumpą kalbą iškeldamas Rugsėjo 8 Dienos reikšmę, įpindamas labai įdomius mažai žinomus istorinius įvykius apie Vytautą Didįjį, kuriam nebuvo lemta užsidėti jam paskirtos karūnos.

Tikrai skanių pietų paruošimui vadovavo birutietė Genovaitė Kudirkienė, garsojo Simo Kudirkos žmona. Gausų pyragų stalą suruošė irgi birutietės. Bare šeimininkavo mūsų narys Vytautas Apeikis.

Nors lauke turėjome temperatūrą virš 100 F, ir vėsinimas dirbo sunkiai perkrautas, popietę prabėgo be galo malnioje, jaukioje atmosferoje. □

RENGIAMAI KNYGAI APIE LIETUVOS KARIUOMENĘ, IEŠKOMAS PASISKOLINTI DRAUSMĖS STATUTAS, IŠLEISTAS 1935 ar 1937 METAIS. PASINAUDOJUS, BUS TUOJ GRAŽINTAS SAVININKUI. PRAŠOMA STATUTĄ SIŪSTI "KARIO" REDAKCIJAI.

KARIO SKAITYTOJAI KVIEČIAMI TALKON

Mūsų tautos istorija yra nepaprastai įdomi ir spalvinga. Ypač įdomi, deja, mažai tyrinėta, yra jos karinė istorija. Lietuvių tautos gentys ypač daug ir dažnai kovojo XIII amžiuje, kai kariniai žygiai buvo kone kasdieninis įvykis.

To "karingo" amžiaus pirmojo ketvirčio kariniai žygiai aprašomi ir nagrinėjami naujoje knygoje, kurią leidžia KARIO leidykla. Knygos vardas KUNIGAİKŠČIŲ SAJUNGA., jos autorius Z. Raulinaitis. Leidinys turės nemažiau kaip 250 puslapių, bus iliustruotas paveikslais ir žygių schemomis.

Knygos išleidimą paremti kviečiame mielus KARIO skaitytojus ir visus, kuriems mūsų tautos praeitis ir jos istorija yra brangi.

Parėmę šią knygą 20 dol. ir daugiau, bus įrašyti knygoje RĖMĖJŲ sąraše ir gaus knygą. Parėmę 100 dol. ir daugiau — bus įrašyti GARBĖS RĖMĖJŲ sąraše ir gaus knygą su autoriaus įrašu.

Kviečiame visus talkon! Okupuotoje mūsų Tėvynėje mūsų tautos istorija yra iškraipoma, o mūsų protėvių žygiai nuslepiami.

1984 m. rugsėjo mėn. 16 d. LKVS "RAMOVĖS" Clevelando skyrius "Kariui" paremti, rengtoje gegužinėje aukojo:

LKVS "RAMOVĖS" Clevelando skyrius 48.00 dol.

Po 20 dol. P. Banionis.

Po 10 dol. V. Januškis, J. Balbatas, A. Spirikaitis.

Po 5 dol. F. Navickas, V. Stuogis, D. Vaičiūnas, N. Braziulienė, V. Nykštėnas, V. Dautas, A. Jonaitis, V. Vilkutaitis, I. Stankus, E.K. Gaižutis, D. Gaižutis-Stankus, J. Kaklauskas, B. Paulionis, Pr. Petraitis, A. Rukšėnas, Juozas Naujokaitis, S. Jurgaitis.

Po 4 dol. Juozas Šlapelis

Po 3 dol. M. K. Tijūnelis, V. Bačiulis, A. Balys, B. Bernotas, P. Vyšniauskas, E. Blūmentalis, S. Mikalauskas.

Po 2 dol. P. Motiejūnas, V. Benokraitis, Alis V. F. Jūras, A. Karsokas, J. Malskis, V. Petkus, S. Mačys, P. Bielinis, J. Švarcas, V. Rack, J. Narušas, J. Šarkauskas, J. Rastenis, J. Sakavičius, V. Miškinis, K. Gaižutis, V. Spirikaitienė, J. Citulis, P. Mašiotienė, S. Fabrinkis, Pavarė neišskaitoma.

Po 1 dol. M. Bujokienė ir I. Muliolis.

Įždininkas Juozas Šlapelis

LAIŠKAI KARIUI

1984 m. birželio - liepos mėn. KARIO numerio 266 psl. yra išspausdinta užuojauta, pasirašyta "P.L.P.A. Smetonos Karo Mokyklos XXIII laida" vardu.

Kad jaunesnioji karta nebūtų klaidinama, Nepriklausomoje Lietuvoje, A. Panemunėje veikusi Lietuvos karo mokykla oficialiai bent nuo 1931 m. buvo vadinama Pirmojo Lietuvos Prezidento Karo Mokykla.

Kazys Jankūnas

KARIUI AUKOJO:

\$254.00

LKVS RAMOVĖ Clevelando, OH sk. per išd. Šlapelį, iš renginio KARIUI paremti.

\$200.00

Osvaldas Žadvydas a.a. Stasės Žadvydienės atminimui jos mirties metinių, minint "Daumanto" šaulių kuopos sukaktį.

\$100.00

"St. Butkas" šaulių kuopa Detroito (pirm. V. Tamošiūnas, išd. M. Baukys) J. Radvenis, CA (KARIUI paremti renginio proga).

\$67.99

Z. Sipavičius, Australia

\$33.00

P. Girmys, Anglija
V. Peseckas, IL

\$20.00

J. B. Bagdanskienė, WI a.a. J. Bagdanskiui atminti
A. Gustaitis, CA

STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION <small>Required by 39 U.S.C. 3685</small>		
1A. TITLE OF PUBLICATION K A R I U S	1B. PUBLICATION NO. 0 2 2 9 1 9 9	2. DATE OF FILING OCT. 1, 1984
3. FREQUENCY OF ISSUE Published monthly except July & August	3A. NO. OF ISSUES PUBLISHED ANNUALLY 10	3B. ANNUAL SUBSCRIPTION PRICE \$ 17.00
4. COMPLETE MAILING ADDRESS OF KNOWN OFFICE OF PUBLICATION (Street, City, County, State and ZIP+4 Code) (Not printer)		
341 Highland Blvd., BROOKLYN, NY 11207 /Kings County/		
5. COMPLETE MAILING ADDRESS OF THE HEADQUARTERS OF GENERAL BUSINESS OFFICES OF THE PUBLISHER (Not printer)		
PUBLISHER (Name and Complete Mailing Address)		
Zigmas Raulinaitis, 341 Highland Blvd., BROOKLYN, NY 11207		
EDITOR (Name and Complete Mailing Address)		
Alfonas Samulis, 341 Highland Blvd., BROOKLYN, NY 11207		
7. OWNER (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual must be given. If the publication is published by a proprietorship, its name and address must be stated.) (This item must be completed.)		
FULL NAME COMPLETE MAILING ADDRESS		
Kithsonian Veterans Association 341 Highland Blvd., BROOKLYN, NY 11207		
RANVERD, Inc.		
8. KNOWN BONDHOLDERS, MORTGAGEES, AND OTHER SECURITY HOLDERS OWNING OR HOLDING 1 PERCENT OR MORE OF TOTAL AMOUNT OF BONDS, MORTGAGES OR OTHER SECURITIES (If there are none, so state)		
FULL NAME COMPLETE MAILING ADDRESS		
NONE		
9. FOR COMPLETION BY NONPROFIT ORGANIZATIONS AUTHORIZED TO MAIL AT SPECIAL RATES (Section 432.12 USPS only) The purpose, function, and nonprofit status of this organization and the exempt status for Federal income tax purposes (Check one)		
☐ (1) HAS NOT CHANGED DURING PRECEDING 12 MONTHS ☐ (2) HAS CHANGED DURING PRECEDING 12 MONTHS (If changed, publisher must submit explanation of change with this statement.)		
10. EXTENT AND NATURE OF CIRCULATION (See instructions on reverse side)		
A. TOTAL NO. COPIES (See Page One)	1650	1650
B. PAID AND/OR REQUESTED CIRCULATION (Sum of 1B and 1C)	79	79
1. Mail Subscriptions (Paid and/or requested)	150	150
C. TOTAL PAID AND/OR REQUESTED CIRCULATION (Sum of 1B and 1C)	150	150
D. FREE DISTRIBUTION BY MAIL, CARRIER OR OTHER MEANS SAMPLES, COMPLIMENTARY, AND OTHER FREE COPIES	26	26
E. TOTAL DISTRIBUTION (Sum of C and D)	1615	1620
F. COPIES NOT DISTRIBUTED		
1. Office use, left over, unaccounted, spoiled after printing	35	30
2. Return from News Agents	10	-
G. TOTAL (Sum of E, F1 and F2—should equal net press run shown in 4.)	1650	1650
11. I certify that the statements made by me above are correct and complete	SIGNATURE AND TITLE OF EDITOR, PUBLISHER, BUSINESS MANAGER, OR OWNER Alfonas Samulis	

St. Krosniūnas,
Vkt. Perminas, Mi
A. Mironas, FL
J. Navikas, CT
B. Poderys, IL
M. Kugrenas, Anglija
H. Valiulis, FL
K. Urbšaitis, FL

\$17.00

J. Baubinas ir
J. Giedraitis, Australia

\$11.00

V. Šalkūnas, Australia

\$10.00

B. Liūga, Australia
V. Norkus, NY
A. Sajauskas, MD

\$9.00

J. Kamarauskas, Australia

\$8.00

P. Matulionis, MI
N. Norris, IL
J. Valaitis, NY

\$6.00

V. Aglinskas, Australia
A. Kelly, Australia

\$5.00

A. Butas, NY
Č. Vainoras, Vokietija

\$3.00

R. Bielkevičius, MA
A. Janušonis, NY
L. Jurkūnas, NY
A. Leonavičius, PA
A. Norus, MI
J. Papečkys, Argentina (ačiū)
D. Jurkui, NY
J. Romikaitis, ONT
V. Šilinskas, Australia
Vc. Slušnys, MI
V. Zonder, ONT

\$1.00

A. Repšys, ONT
J. Strumskis, Anglija

Nuoširdus ačiū aukotojams.

ARĖJAS VITKAUSKAS

AMERIKOS LIETUVIAMS (Dvasios paklausimas)

Pasakyk — ar žinai, ar matai, ar jauti,
tu, šaltas, gilus, vandenyne,
kad tolimo krašto lietuviai tikri
taip trokšta matyti tėvynę?

Kas traukia taip širdį, meilus ir brangus,
kas verčia "Lietuva, Lietuva! . . ." sakyti,
kas kelia jaunatvės svajones, sapnus,
ir verčia jau žygį daryti?! . .

Juk vieni paliko tėvynėj vargai,
kai ją tie lietuviai apleido—
dabar, vandenyne šaltasis, matai
jų spindintį džiaugsmą iš veido! . .

(Rašyta nepriklausomoj Lietuvoj).

Ivairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skirtami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.

90.735.417